

Liker, liker ikke

*En kvalitativ studie om ungdomsjenters
vurderinger av ulike seksuelle tilnærminger og
skolen som forebyggende arena.*

Lise Homlund

Masteroppgave i spesialpedagogikk
Institutt for spesialpedagogikk

Det utdanningsvitenskapelige fakultet

UNIVERSITETET I OSLO

Vår 2016

Liker, liker ikke

En kvalitativ studie om ungdomsjenters vurderinger av ulike seksuelle tilnærminger og skolen som forebyggende arena.

© Lise Homlund

2016

Liker, Liker ikke

Lise Homlund

<http://www.duo.uio.no/>

Trykk: Reprosentralen, Universitetet i Oslo

Sammendrag

Bakgrunn, formål og problemstilling: Ifølge læreplanen for 10. klasse trinn skal elevene i løpet av ungdomsskolen få innsikt i og drøfte temaer som berører seksualitet, ulik seksuell orientering, identitet, grensesetting, respekt, prevensjon, abort, kjønnssykdommer og forholdet mellom seksualitet og kjærlighet (Kunnskapsdepartementet, 2013). Skolene har få rettslige krav til kvaliteten av seksualundervisning annet enn læreplanens mål. I den anledning kan det tenkes at temaene knyttet til seksualitet forsvinner til fordel for andre faglige kompetansemål. På samme tid møter skolen ungdommene i en fase i livet der seksuell interesse og utforskning tar mye av fokuset. Ungdommen lever i en tid der sosiale medier og pornografiske fremstillinger av kropp, utseende og seksualitet, er lett tilgjengelig. Holdninger og oppfatninger til kropp, utseende og seksuelle forventninger kan påvirkes av slike arenaer. Lettere sagt kan internett, sosiale medier og digitale verktøy være en viktig del av ungdomskulturen, som igjen legger normen for holdninger rettet mot seksualitet og seksuelle krenkelser. I denne sammenhengen leder refleksjonen meg til hvorvidt jenter i 10.trinn aksepterer ubehagelige seksuelle tilnærminger fordi det er en del av kulturen? Og hva skal til for at ungdomsjenter setter grenser for seg selv i møte med jevnaldrendes seksuelle tilnærminger? På bakgrunn av dette, vil studien forsøke å belyse problemstillingen:

Hvordan vurderer ungdomsjenter jevnaldrendes seksuelle tilnærminger på ulike arenaer – og hvordan tenker de at skolen kan bidra til å forebygge seksuelle krenkelser blant ungdom?

Forskningsspørsmålene har til hensikt å belyse den mer omfattende problemstillingen.

- Hvordan vurderer jentene ulike seksuelle tilnærminger fra jevnaldrende?
- Hvordan kan de beskrevne vurderingene og responsene knyttes til ungdomsjenters selvoppfatning?
- På hvilke arenaer foregår seksualisert påvirkning og kontakt mellom ungdom?
- Hvilke kjønnsforskjeller trekkes frem mht. å ta initiativ til og å respondere på seksuell kontakt?
- Hvordan kan skolen bidra til å forebygge seksuelle krenkelser blant ungdom?

Teori og empiri: Det teoretiske utgangspunktet for denne studien er begrunnet med hva jeg anser som viktig for å belyse forskningsspørsmål og problemstilling. Samtidig er noe av teorien forankret i datamaterialet der nye begreper og fenomener har vist seg. Temaene som skal belyses er ulike sider ved ungdomsårene, kjønn og kjønnsroller, digitalisert

ungdomskultur, krenkelses og krenkelses på nett, seksuell trakassering og overgrep, samt skolens helsefremmende rolle.

Metode: Denne studien er inspirert av en temasentrert tilnærming. Behandlingen av datamaterialet og analyseprosessen bærer også preg av et fenomenologisk og hermeneutisk perspektiv. Informantenes erfaringer og opplevelser danner grunnlaget for studien og i den anledning er det benyttet kvalitativ metode. Innsamlingsmetoden er semistrukturert intervju, der jeg har intervjuet fem ungdomsjenter i tiende klasse.

Resultater: Funnene i studien indikerer at de seksuelle tilnærmingene hovedsakelig foregår på fest, i alkoholpåvirket tilstand, eller via sosiale medier. Seksualiserte kallenavn, rykter og kommentarer om kropp og utseende kan oppleves ydmykende og ubehagelig. Samtidig kan intime fysiske berøringer, forespørsler om og spredning av seksualiserte bilder og mas og press om seksuelle aktiviteter, vitne om krenkelse. Det samme kan unaturlige kroppsidealer og urealistiske seksuelle forventninger via lett tilgjengelig pornografi. Funnene antyder videre at det oftest er gutter som tar initiativ til seksuell kontakt og inspireres av pornografi, mens det oftest er jenter som utsettes for de seksuelle krenkelsene.

Mine informanters beskrivelser av antatte variasjoner i reaksjoner på ulike seksuelle tilnærminger, vitner om at de ser en sammenheng mellom selvoppfatning og evne til grensesetting. Ulike uttrykk for en dårlig selvoppfatning knyttes gjerne sammen med vansker med å være tydelige og tøffe nok til å sette grenser, og omvendt. Det er uttrykkene for en dårlig selvoppfatning og grenseproblematikk som dominerer datamaterialet. Til grunn for vansker med å sette grenser og tilbøyelighet til å bli utsatt for seksuelle krenkelses og overgrep, kan en rekke andre behov og motiv ligge. Med bakgrunn i hva jentene forteller, kan eksempler på det være behovet for positiv oppmerksomhet og bekreftelse, for å bli akseptert og likt, for å beholde eller vekke interesse. Dette kan igjen ha sammenheng med sårbarhet, skam og frykt for avvisning. Ettersom de seksuelle tilnærmingene primært foregår på arenaer utenfor skolen, kan en da diskutere om, i hvilken grad og evt. hvordan skolen dermed har ansvar og muligheter for å beskjefte seg med temaer relatert til dette. Likevel indikeres behovet for økt kunnskap om temaer knyttet til seksualitet og seksuelle krenkelses. Gjennom åpen dialog om seksualitet og seksuelle krenkelses, caserelatert undervisning med drøfting og tilgang til helsetjenesten med helsesøster, kan skolen bidra til å forbygge seksuelle krenkelses. Elevene selv og lærerne kan også bidra ved å si ifra og ikke godta bevitnede krenkelses i og utenfor skolen.

Forord

Hvordan beskrives flere år med hormonell ubalanse, selvfokus, identitetsutvikling og løsrivelse fra autoriteter. Dette er vanskelig å sammenfatte, fordi perioden er så individuelt opplevd og vanskelig å beskrive i ettertid. Som tenåring eier man verden og alt det den innebærer. Verden er en ressurs for deg i din søken etter identitet. Muligheter og utfordringer står for dør og valgene du tar, drar deg i retning av ditt eldre selv. Før du ser tilbake på livet, skal livet leves, dokumenteres og vurderes. Min ungdomstid var rebelsk, spennende, krevende og skapende. Autoritetene i mitt liv fikk utfordret sin tålmodighet, men gav meg aldri opp. Veiledningen deres forlot meg aldri og førte meg dermed hit jeg er i dag. Til mamma og pappa vil jeg derfor rette en spesiell takk.

Denne oppgaven er således resultatet av mitt avslutningsarbeid i henhold til masterstudiet i spesialpedagogikk, med fordypning i psykososiale vansker ved Universitetet i Oslo. Arbeidet med masteroppgaven har først og fremst vært spennende. Jeg har fått muligheten til å gå i dybden av et tema som jeg opplever interessant, og betydningsfullt for videre utvikling av pedagogisk praksis. Prosessen har til tider vært en prøvelse i tålmodighet, med skrivesperrer og følelsen av å ikke mestre ulike utfordringer. I tider der oppgaven virket uoverkommelig har min veileder Linda Halvorsen støttet, veiledet og inspirert til videre arbeid. Fra første mail og møte har hun fungert som et trygt holdepunkt og en uerstattelig støttespiller. Til henne ønsker jeg derfor å rette en stor takk.

Jeg vil også rette takknemmelighet til helsesøsteren ved skolen der jeg foretok undersøkelsen. Hennes erfaringer og kunnskaper på området har bidratt til viktige refleksjoner i prosessen. Hennes engasjement for tematikken og utvelging av informanter har betydd mye for meg og mitt arbeid. Jeg vil også takke mine fantastiske informanter for spennende samtaler og interessante refleksjoner. Uten dem ville ikke denne studien vært mulig. Mine to søstre og nære venner har også vært en enorm støtte og motivasjon underveis i dette arbeidet. Tusen takk til Linnea og Sofie for deres oppmuntrende ord, faglige diskusjoner og refleksjoner, samt langvarige, men koselige arbeidsøkter. Jeg vil også takke min kjære farmor for fantastisk innsats med korrekturlesing og foreldrene til Sofie for kost og losji.

Bærum 22/05-16

Lise Homlund.

Innholdsfortegnelse

1	Innledning.....	1
1.1	Bakgrunn for valg av tema	1
1.2	Temaets aktualitet og formål	2
1.3	Problemstilling og forskningsspørsmål	3
1.4	Begrepsforklaringer og avgrensning.....	4
1.5	Oppgavens oppbygning	5
2	Teoretisk utgangspunkt	7
2.1	Ungdom - «en ny sosial kategori»	7
2.1.1	Pubertetsutvikling.....	7
2.1.2	Seksuell identitetsutvikling	9
2.1.3	Selvoppfatning og beslektede begreper.....	10
2.1.4	Kroppsbilde og kropps- og sexpress	12
2.2	Kjønn og kjønnsroller	13
2.2.1	Stereotypi	14
2.2.2	Signaler og identitetsuttrykk	15
2.2.3	Seksualitet og kjønn(sroller)	16
2.3	Digitalisert ungdomskultur	17
2.3.1	Sosiale medier	17
2.3.2	Pornografi.....	18
2.4	Krenkelse	19
2.4.1	Krenkelser på nett og i sosiale medier.....	20
2.4.2	Seksuelle krenkelser i sosiale medier	21
2.4.3	Skam.....	22
2.5	Seksuell trakassering og seksuelle overgrep.....	23
2.5.1	Ord som skader og/eller stigmatiserer.....	23
2.5.2	Seksuelle overgrep	24
2.6	Skolens helsefremmende rolle	25
2.6.1	Skolens kompetansekrav knyttet til seksualitet.....	26
2.6.2	Et kritisk blikk på seksualundervisningen.....	27
2.6.3	Relasjonskompetanse	28
3	Forskningsmetode	29

3.1	Vitenskapsteoretiske perspektiver	29
3.1.1	Fenomenologisk perspektiv	29
3.1.2	Hermeneutikk og forforståelse	30
3.2	Kvalitativ metode	31
3.2.1	Kvalitativt forskningsintervju	31
3.3	Utvalg	32
3.3.1	Utvalgskriterier	33
3.3.2	Informantene	34
3.4	Forberedelser	34
3.4.1	Intervjuguide	34
3.4.2	Prøveintervjuet	36
3.5	Gjennomføring av intervjuene	36
3.5.1	Intervjurollen	37
3.6	Analyse og bearbeiding av data	38
3.6.1	Transkribering	38
3.6.2	Analyse og analyseprosessen	39
3.7	Kvalitetsvurderinger	41
3.7.1	Validitet	41
3.7.2	Reliabilitet	43
3.8	Forskningsetiske betraktninger	44
3.8.1	Informert samtykke	44
3.8.2	Forskerrollen	45
4	Presentasjon av funn	47
4.1	Forholdet mellom seksuelle krenkelses og seksuelle overgrep	47
4.2	Verbale seksuelle tilnærminger	48
4.2.1	Kallenavn	48
4.2.2	Rykter	48
4.2.3	Kommentarer om kropp og utseende	49
4.3	Nonverbale seksuelle tilnærminger	50
4.3.1	Signaler	50
4.3.2	Visuell i sosiale medier	51
4.3.3	Seksuelle tjenester via sosiale medier	52
4.4	Fysiske seksuelle tilnærminger	54

4.4.1	Berøring.....	54
4.4.2	Frivillig og ufrivillig samleie	55
4.5	Vurderinger og responser på seksuelle tilnærminger i lys av selvopfatning	56
4.5.1	Responser på forespørsler om seksuelle tjenester	56
4.5.2	Grenser og selvopfatning	57
4.6	Kjønnsrollemønstre	58
4.6.1	Ta initiativ til og å respondere på seksuell kontakt	58
4.6.2	Grenser og kjønnsrollemønstre	59
4.7	Ulike arenaer for seksualisert påvirkning og kontakt mellom ungdom.....	59
4.7.1	Kroppspress i sosiale medier.....	59
4.7.2	Pornografi og seksuelle forventninger	60
4.7.3	På fest, i alkoholpåvirket tilstand	61
4.8	Skolen som forebyggende arena for seksuelle krenkelser i ungdomskulturen.....	62
4.8.1	Snakke med lærer eller helsesøster?.....	63
4.8.2	Ungdommens forebyggende påvirkningskraft.....	64
4.8.3	Seksualundervisning.....	65
5	Tolkning og drøfting	66
5.1	Hvordan vurderer jentene ulike seksuelle tilnærminger fra jevnaldrende?.....	66
5.1.1	Verbale seksuelle tilnærminger	66
5.1.2	Nonverbale seksuelle tilnærminger	67
5.1.3	Fysiske seksuelle tilnærminger	68
5.2	Hvordan kan de beskrevne vurderingene og responsene knyttes til ungdomsjenters selvopfatning?	69
5.2.1	Skam, sårbarhet og selvopfatning i seksuell kontekst.....	69
5.3	På hvilke arenaer foregår seksualisert påvirkning og kontakt mellom ungdom?	71
5.3.1	Sosiale medier, pornografi og seksuelle tilnærminger	71
5.3.2	Seksuelle tilnærminger på fest	72
5.4	Hvilke kjønnsforskjeller trekkes frem mht. Å ta initiativ til og å respondere på seksuell kontakt?	73
5.4.1	Stereotypiske forventninger?.....	73
5.4.2	Initiativ og respons	74
5.5	Hvordan kan skolen bidra til å forebygge seksuell krenkelse blant ungdom?	74
5.5.1	Tilegnet kunnskap og informasjonssinnhenting i sammenheng med seksualitet	74

5.5.2	Helsesøster og lærere som bidragsytere	75
5.5.3	Forebygging av seksuelle krenkelser	76
6	Avslutning	78
6.1	Konklusjon.....	78
6.2	Avsluttende kommentarer.....	79
6.3	Forslag til videre forskning.....	80
	Litteraturliste	81
	Vedlegg 1 Informasjonsskriv	87
	Vedlegg 2 Intervjuguide	90
	Vedlegg 3 Godgjenning fra NSD	96

1 Innledning

På skjermen kommer symbolet for ulest snap opp. Det kribler i magen mens hun sveiper seg gjennom telefonen. Hun åpner bildet. Øynene hennes utvider seg, kroppen spenner seg og pusten øker. Han er naken. Helt naken! På snappen står det «Bildet mitt da, bitch?» Hva skal hun svare? Hun har ikke de største puppene i verden, men de får duge. Hvis hun bare klemmer de sammen litt... Sånn, nå ser de større ut. På med filter. Hun stopper opp litt. Tenk om han viser det til vennene sine. Da ville hun bare dødd. Men hvis hun ikke sender tilbake, kanskje han vil tro hun ikke er interessert? Hun puster inn og ut. «Svisj». Sendt.

1.1 Bakgrunn for valg av tema

På bakgrunn av engasjement i *Pedagogstudentene*, fikk jeg anledning til å delta ved et seminar for lærerstudenter, høsten 2013. Et av foredragene på seminaret omhandlet «barns naturlige seksualitet» og «seksuelle overgrep» av Margrethe Wiede Aasland. Dette foredraget skulle senere bli en utløsende årsak til valg av fordypningsemne innenfor masterprogrammet i spesialpedagogikk. Tematikken som berører tabu ved seksualitet, nysgjerrighet, utprøving og formidling av kunnskap gjennom utdanningssystemet vekket min interesse og motiverte meg til videre studier. Hvilke kunnskaper har dagens ungdom om seksualitet og hvor henter de denne informasjonen? Hvem har ansvaret for å lære barn og unge hvordan de kan sette grenser for seg selv, hvilke holdninger som genererer inkludering og hva det innebærer å være et seksuelt vesen?

Ifølge læreplanen for 10. klasse trinn skal elevene i løpet av ungdomsskolen få innsikt i og drøfte temaer som berører seksualitet, ulik seksuell orientering, identitet, grensesetting, respekt, prevensjon, abort, kjønnssykdommer og forholdet mellom seksualitet og kjærlighet (Kunnskapsdepartementet, 2013). Kompetansemålene finner vi under samfunnsfag, KRLE og naturfag. I tillegg har ofte skolene en helsesøster som kan bidra i seksualundervisningen, legger opp til eget undervisningsopplegg og besvarer spørsmål knyttet til seksualitet. På denne måten skal ungdommene få mulighet til å tilegne seg viktig kunnskap i utviklingen av seksualitet og identitet. Skolene har få rettslige krav til kvaliteten av seksualundervisning annet enn læreplanens mål. Helsesøster er ikke ansatt ved skolen, men gjennom helsetjenesten. I den anledning kan det tenkes at temaene knyttet til seksualitet forsvinner til fordel for andre faglige kompetansemål. Skolen møter gjerne ungdommene i en

identitetsdannende periode, der pubertetens hormoner påvirker den emosjonelle- og psykiske utviklingen (Befring og Moen, 2011). Den unge skal gjennom puberteten og ungdomstiden bli bærer av en mann eller kvinnes seksuelle identitet med alt det innebærer (Snoek, 2002). Det er en naturlig del av ungdomslivet å være nysgjerrig på egen og andres kropp, samt utforske seksualiteten i samhandling med andre. Likevel kan det se ut til at skolefagene overskygger de sosiale fagene på dagsorden. Kanskje er det også vanskelig å snakke med foreldrene om slike «tabubelagte» temaer. Så hvor henter de kunnskap?

Kanskje faller ansvaret på elevene selv. Dagens ungdom er digitalt innfødte (Sando, 2012). Dette innebærer at de er oppvokst med internett, digitale verktøy og en mengde forskjellige sosiale medier, hvilke har til hensikt å spre informasjon globalt. Ungdommen kan med dette få utfordringer knyttet til kritisk refleksjon av den informasjonen de innhenter over nettet. Kroppsideal, mote og seksualitet kan være temaer som opptar ungdommen spesielt. Pornografi er også lett tilgjengelig over nettet og kan bidra til ukritisk normalisering av kroppsidealer, diskriminering og urealistiske forventninger til samleie. Lettere sagt kan internett, sosiale medier og digitale verktøy bli en viktig del av ungdomskulturen, som igjen legger normen for holdninger rettet mot seksualitet og seksuelle krenkelser. Det kan tenkes at snevre kriterier for sosialt aksepterte holdninger i ungdomskulturen knyttet til seksualitet, kan overskride inkluderende og respekterende holdninger til individ og seksualitet. I denne sammenhengen leder refleksjonen meg til hvorvidt jenter i 10.trinn aksepterer ubehagelige seksuelle tilnærminger fordi det er en del av kulturen? Og hva skal til for at ungdomsjenter setter grenser for seg selv i møte med jevnaldrendes seksuelle tilnærminger?

1.2 Temaets aktualitet og formål

Dette temaet mener jeg er viktig innenfor spesialpedagogikken, med tanke på det psykososiale miljøet ved skolen for den enkelte elev og i fellesskapet. Verdens helseorganisasjon beskriver seksuell helse som en tilstand av psykisk, emosjonell, mental og sosial tilfredshet i sammenheng med seksualitet. Videre påpekes det at god seksuell helse forutsetter respekt for seksualitet og i seksuelle relasjoner uten diskriminering, vold og tvang (WHO, 2006a). God seksuell helse kan med dette være viktig for elevens trivsel og psykososiale utvikling fordi en kan tenke seg at dårlig seksuell helse kan bidra til psykososiale utfordringer.

I opplæringsloven §9a-3 *Det psykososiale miljøet*, står det skrevet at «Skolen skal aktivt og systematisk arbeide for å fremje eit godt psykososialt miljø, der den enkelte eleven kan oppleve tryggleik og sosialt tilhør» (Opplæringslova 1998 §9a-3). Paragrafen viser til skolens ansvar for at elevene skal ha et godt og trygt miljø på skolen. Dersom elevene opplever seksuelle krenkelser i skolen og/eller på fritiden kan dette skape utfordringer tilknyttet individet, avhengig av elevens oppfatning av krenkelsens alvorlighetsgrad. På denne måten kan krenkelsene også bidra til å flytte fokuset vekk fra læring, motivasjon, mestring og konsentrasjon i undervisningen. Videre beskriver loven at skolen har et ansvar i å følge opp saker dersom en elev blir utsatt for krenkende ord eller handlinger (Opplæringslova, 1998, § 9a-3). Dette kan være vanskelig å ta tak i for skolen, spesielt hvis de seksuelle krenkelsene er en naturlig del av ungdomskulturen. Ungdommen utfolder seg på flere arenaer som for eksempel; skole, hjem, fritidsaktiviteter og internett.

Formålet med oppgaven vil derfor være å undersøke hvorvidt ungdomsjenter vurderer ulike seksuelle tilnærminger som ubehagelige eller krenkende, på hvilke arenaer de i størst grad opplever seksuelle tilnærminger og om skolen som arena kan bidra til å redusere seksuelle krenkelser.

1.3 Problemstilling og forskningsspørsmål

På bakgrunn av dette har jeg kommet frem til følgende problemstilling:

Hvordan vurderer ungdomsjenter jevnaldrendes seksuelle tilnærminger på ulike arenaer – og hvordan tenker de at skolen kan bidra til å forebygge seksuelle krenkelser blant ungdom?

Jeg har valgt en todelt problemstilling ettersom temaet som skal forsøkes belyses inneholder jentenes vurderinger av seksuelle tilnærminger og deres tanker rundt skolen som eventuell forebyggende arena. Ved å trekke inn jentenes tanker om skolens muligheter for innflytelse, kan den spesialpedagogiske relevansen styrkes.

Ettersom temaet kan oppfattes omfattende og nytt for informantene, ble det hensiktsmessig å formulere nyanserte forskningsspørsmål som grunnlag for intervjuguiden. På denne måten kan tilnærmingen til temaet avgrenses og spesifiseres slik at problemstillingen blir besvart. Ulike typer seksuelle tilnærminger, arenaer for seksuell kontakt og påvirkning,

selvoppfatning, kjønnsforskjeller og skolens rolle ble sentrale begreper for problemstillingen. I samsvar med dette utformet jeg fem forskningsspørsmål for å belyse problemstillingen:

- Hvordan vurderer jentene ulike seksuelle tilnærminger fra jevnaldrende?
- Hvordan kan de beskrevne vurderingene og responsene knyttes til ungdomsjenters selvoppfatning?
- På hvilke arenaer foregår seksualisert påvirkning og kontakt mellom ungdom?
- Hvilke kjønnsforskjeller trekkes frem mht. å ta initiativ til og å respondere på seksuell kontakt?
- Hvordan kan skolen bidra til å forebygge seksuelle krenkelser blant ungdom?

1.4 Begrepsforklaringer og avgrensning

Et viktig begrep i denne oppgaven er *seksuelle tilnærminger*. Tilnærming kan beskrive en persons fremgangsmåte eller hvordan han eller hun nærmer seg noe. I denne sammenheng betyr det hvordan en person nærmer seg en annen seksuelt. Begrepet er benyttet for å åpne for jentenes vurderinger av aktiviteten eller handlingen. Tilnærmingene kan være av verbal, nonverbal eller fysisk art. Slike former for tilnærminger er kategorisert ut ifra ung.no (2016) sin oppdeling av seksuelle krenkelser. De verbale innebærer muntlige og skriftlige tilnærminger. Nonverbale tilnærminger omfatter signaler, kroppsspråk og visuelle verktøy eller sosiale medier, mens de fysiske innebærer fysisk kontakt mellom to eller flere parter. Det seksuelle aspektet viser at de verbale, nonverbale eller fysiske tilnærmingene er av seksuell karakter eller oppfattes seksuelt. Dette bidrar også til å avgrense tilnærmingene.

Dersom tilnærmingene oppleves ubehagelige eller ydmykende vil de forklares som *krenkende*. I denne oppgaven brukes krenkelse som en maktfratakelse der grenser trækkes over eller brytes (Alberti-Espenes, 2012). Krenkelsene kan utspilles i direkte kontakt eller via sosiale medier og digitale verktøy. Dette vil utdypes nærmere i kapittel 2.4.1- Krenkelser på nett og i sosiale medier. Denne studien er avgrenset til krenkelser av seksuell karakter.

Forholdet mellom begrepene seksuelle krenkelser, trakasseringer og overgrep innebærer noen nyanseforskjeller i ulike kilders definisjoner og beskrivelser. Dette blir nærmere gjort rede for i teorikapittel 2.4 og 2.5. Her vil jeg presisere at det primært er begrepet seksuelle krenkelser jeg bruker i oppgaven og problemstillingen. En grunn til det er at jeg har valgt å minimalisere fokuset på det juridiske aspektet som følger med de andre begrepene. Unntaket er at de

strafferettslige konsekvensene av overgrep og voldtekt vil bli redegjort for i avklaringen av begrepene seksuelle overgrep og voldtekt. Jeg hadde opprinnelig tenkt å ha med litt om strafferettslige konsekvenser av også å dele/sende seksualiserte bilder/videoer uten samtykke fra den/de på bildet/videoen. Dette har jeg likevel valgt å utelate av nødvendige begrensningshensyn og i tråd med min avgrensning til ikke å fokusere på det juridiske aspektet. Nødvendige begrensningshensyn ligger også til grunn for valget av å utelate fokus på konsekvenser for den som blir utsatt for seksuelle krenkelser, trakasseringer og overgrep. Det ville blitt altfor omfattende å følge opp.

I denne studien vil jentenes *vurderinger* av de seksuelle tilnærmingene legges vekt på. Vurderingene vil her referere til jentenes subjektive evalueringer eller oppfatninger og kan baseres på deres kunnskaper, erfaringer, opplevelser og personlige egenskaper.

Begrepet *jevnaldrende* er benyttet for å belyse diskurser om kjønn og kjønnsrollemønstre sett opp mot seksuelle tilnærminger. Det er også benyttet for å utelate heteronormativt perspektiv på seksuelle og følelsesmessige relasjoner. Dersom jevnaldrende ble byttet ut med *gutter* kunne dette insinuert at jentene tiltrekkes av gutter. Begrepet er også benyttet som en aldersavgrensning. Det vil være av betydning for studien at de seksuelle tilnærmingene utføres av en person på samme alder som jentene selv.

Med begrepet *arena* refereres det til hvilke områder ungdommen oppholder seg på. Dette kan innebære skole, hjem, fritidsaktiviteter og internett. Internett som arena kan være ulike sosiale medier som Snapchat, Instagram og Facebook, samt nettsider og blogger. Dette vil utdypes i kapittel 2.3-Digitalisert ungdomskultur. Hjemmearenaene kan både innebære ungdommens eget hjem og hjemmet til jevnaldrende eller venner.

Skolen som forebyggende innbefatter her skolens; fysiske område, (pedagogisk) personale, elevene, samt eksterne samarbeidspartnere (helsesøster, helsestasjon o.l.). *Forebyggende* viser her til hvordan skolen kan hindre en uønsket eller negativ utvikling av seksuelle krenkelser blant ungdommen. I lys av dette vil studien undersøke jentenes vurderinger av hvordan skolen kan bidra til å hindre en negativ utvikling av seksuelle krenkelser.

1.5 Oppgavens oppbygning

Jeg har valgt å dele oppgaven inn i seks kapitler. Kapittel en gjør rede for hva studien handler om og bakgrunnen for valg av tema. Hvorvidt temaet er aktuelt og til hvilke formål blir således gjort greie for. Videre blir problemstilling, forskningsspørsmål og sentrale begreper med begrunnelser for avgrensninger, presentert og gjort rede for. I kapittel to presenteres det teoretiske utgangspunktet for studien. Her vil sentrale begreper bli belyst ytterligere. Kapittel tre tar for seg studiens vitenskapelige forankring, valg av metode og utvalg, validitetsspørsmål knyttet til metoden i denne studien, samt tilknyttede forskningsetiske betraktninger. Funn fra undersøkelsen blir presentert i kapittel fire og følgende vil funnene drøftes opp mot teori i kapittel fem. I kapittel seks vil konklusjon og avsluttende kommentarer foreligge, samt refleksjoner til videre forskning.

2 Teoretisk utgangspunkt

I det følgende vil det teoretiske utgangspunktet presenteres. Teorien har til formål å belyse prosjektets tema og bidra til å svare på problemstillingen. Først og fremst skal ulike sider ved ungdomsårene belyses. Nøkkelbegrep her er pubertet- og seksualitetsutvikling, selvoppfatning og kroppsbilde. Dernest følger redegjørelse av kjønn og kjønnsroller, før kapittelet belyser en digitalisert ungdomskultur. Deretter vil krenkelse, krenkelser på nett, seksuell trakassering og overgrep belyses. Avslutningsvis vil kapittelet omhandle skolens helsefremmende rolle.

2.1 Ungdom - «en ny sosial kategori»

Edvard Befring og Bjørg-Elin Moen (2011) forklarer ungdomsalderen som en ny sosial kategori. Ungdomstiden er ikke lenger en overgangsalder fra barn til voksen, men en særegen sosial kategori i utdanningssamfunnet med et mangeårig sosialt tidsrom. Dette forklarer de ved at tenåringene er skolepliktige opp til 10. trinn samtidig som de elimineres eller segregeres fra yrkeslivet. Ungdomsskolen har på denne måten, ifølge Befring og Moen (2011), gitt tenåringene en tilhørighet til fellesskapet og en forventning fra samfunnet om å fullføre ungdomsskolen med de faglige og sosiale utfordringene og mulighetene dette medfører (Befring og Moen, 2011). Sosiologien forklarer at en gruppe må ha særegne oppgaver og funksjoner dersom det skal være hensiktsmessig å beskrive den på en særskilt måte (Mørch, 1985 ref. i Snoek, 2002).

Utover utdanningsforholdet kan ungdommen anees å være en slik særegen gruppe ettersom de tilhører et sosialt fellesskap med egne kulturelle betingelser. De deler gjerne en forståelse av hva som er akseptert i fellesskapet samtidig som de forholder seg til et lovverk som er spesielt forbeholdt ungdommen (15-18 år). I denne perioden vil de også oppleve en ending i fysiske, emosjonelle og kognitive ferdigheter og biologiske prosesser som bidrar til en mer generell forståelse av ungdom som gruppe.

2.1.1 Pubertetsutvikling

I tenårene vil ungdommen utvikle seg kognitivt der forandringer i hjernens struktur innvirker på hjernens funksjon. Dette innebærer hovedsakelig informasjonsbehandling, iaktakelse, oppmerksomhet, hukommelse og vurderings- og beslutningsprosesser der hjernens fremre

område og kontakten mellom de ulike områdene i hjernen utvikles (Kvalem og Wichstrøm, 2007). Det engelskspråklige begrepet *adolescens* benyttes gjerne for å sammenfatte den kognitive, sosioemosjonelle og somatiske utviklingen fra barn til voksen. I denne perioden av livet vil identitetsutviklingen, altså utviklingen av den beskrivende delen av selvet (Kvalem og Wichstrøm, 2007), ha betydelig plass for individet (Snoek, 2002). Denne perioden vil også kunne rette fokuset mot ungdommens eget selvbilde med følelser knyttet opp mot selvevalueringen, i større grad enn tidligere (Kvalem og Wichstrøm, 2007).

Den kognitive utviklingen vil ha en betydelig påvirkning på ungdommens løsrivelse fra foreldrene. Barndommen bærer preg av å være gjenstand for opplæring og oppdragelse med avhengighet og uansvarlighet (Snoek, 2002). Med den kognitive utviklingen vil ungdommen etter hvert resonere mer logisk og søke mening i en større sammenheng uavhengig fra foreldrenes «sannhet» (Befring og Moen, 2011). Det følelsesmessige aspektet ved utviklingen vil også ha stor betydning på hvordan ungdommen opplever verden. Følelsene kan påvirke tilpasningsevnen til ungdommen og komme til uttrykk gjennom strategier for mestring. Her vil mestringen innebære sosiale og kognitive utfordringer, hvor uenigheter i den subjektive kunnskapen kan medføre en indre konflikt i ungdommen. Med dette menes det at ungdommen enten kan basere sine handlinger på følelser istedenfor viten eller velge å agere uten å forholde seg til egne følelser i det hele tatt (Kvalem og Wichstrøm, 2007). Befring og Moen (2011) beskriver ungdomstiden som en tilpasningsalder og en identitetsdannende periode der ungdommen er opptatt av å forstå seg selv og hvem de er. Puberteten kan føre til humørforandringer og episodiske følelsesutbrudd der noen opplever en manglende kontroll over følelseslivet. Årsaken kan ha både en hormonell og sosialbetinget forankring, samtidig som det kan oppleves intenst og vekslende for dem selv og for de rundt dem. I denne perioden er det vanlig å utfordre autoriteter som lærere og foreldre, samt sette spørsmålsteget ved måten ting blir gjort på.

Ytre pubertetstegn beskriver de fysiske forandringene i kroppens utseende som vekst, kjønnsbehåring, brystutvikling hos jenter og vekst av penis og testikler hos gutter. Denne forandringen kommer av endringer i kroppens hormonstatus og har til hensikt å fremme forplantningen (Sandrock, 1996 ref. i Snoek, 2002) og å skape en mer voksen kroppslig fremtoning, samtidig som seksualitet blir et viktig livstema (Tanner, 1962 ref. i Snoek, 2002). Kvalem og Wichstrøm (2007) beskriver denne hormonellbaserte delen av puberteten, endringer i utseende, følelser og atferd, som direkte effekter på utviklingen. Gjennomsnittlig

kommer jentene i puberteten ved 13års alderen, ca. et og et halvt år tidligere enn guttene (Befring og Moen 2011).

2.1.2 Seksuell identitetsutvikling

Ungdommens seksuelle identitetsutvikling i dagens vestlige samfunn kan lett bli forstyrret av en rekke uheldige påvirkningsfaktorer. Dette kan ha sammenheng med det som gjerne omtales som en seksualisert, sexifisert eller pornofisert, samt kroppsfiksert og digitalisert samfunnsutvikling. Denne utviklingstrenden knyttes gjerne til vestlig samfunn eller kultur generelt, samtidig som den særlig rammer ungdomskulturen. Sårbar ungdom som strever med identitets- og selvfølelsesproblematikk vil da være spesielt utsatt. Dette vil jeg komme nærmere inn på i kapittel 2.3.1 (selvoppfatning og beslektede begreper).

Variasjoner i sosiale, kulturelle og aldersbetingede normer, forventninger og avviksoppfatninger kan påvirke fortolkninger av følelser og lyst, om det forbindes med glede og kjærlighet eller skam og annerledeshet. På denne måten kan en se at de hormonelle endringene kan legge føringer på seksualiteten i ungdomstiden, men at det seksuelle uttrykket av følelser, tanker og atferd gjerne er sosialt og kulturelt betinget (Kvalem og Wichstrøm, 2007). I nordisk kultur er normalen å tolerere at eldre ungdommer kan ha samleie såfremt relasjonen er bygget på kjærlighet og at de tar ansvar for å beskytte seg selv mot uønsket graviditet og kjønns sykdommer. Dette kan beskrives som en form for kjærlighetsideologi (Kvalem og Wichstrøm, 2007).

Følelsene kan også påvirke ungdommens opplevelse av deres seksuelle identitet. Hvem de tiltrekkes av og hvilke *seksuelle skript* de tilhører kan ha stor påvirkning på selvfølelse. «Seksuelle skript er kjønns spesifikke stereotypier og rolleforventninger som barn bevisst eller ubevisst sosialiseres inn i» (Snoek 2002, s. 35). Forestillinger om at mennesker normalt er heteroseksuelle og at det er naturlig å leve heteroseksuelt, kalles heteronormativitet. Slike forestillinger vil ikke bare krenke homo- og biseksuelle, men også legge føringer og forventninger til barn og voksne om hvordan de skal leve og hvem de kan forelske seg i (Bø, 2014). I dag er det sosialt ønskelig å akseptere alle mennesker uansett seksuell orientering (ibid.) men hverdagslige krenkelser av seksuell orientering forekommer likevel fortsatt i høy grad (SOU, 2006:160 ref. i Bø, 2014). Slike rolleforventninger kan medføre forvirring og følelsen av å være annerledes for noen barn. Videre kan det føre til skyldfølelse, skam og benekting før ungdommen eller barnet aksepterer sin legning (Snoek, 2002).

Det kan tenkes at denne følelsen av annerledeshet ikke bare bunner i seksuell legning, men også i seksuelle preferanser. Hva som oppleves opphissende for den enkelte kan generere skam dersom de ikke kjenner seg igjen i jevnaldrenes beskrivelser av seksuelle preferanser. Den fysiske utviklingen under puberteten kan ha fokus på seksuell karakteristika som ofte fører til mye oppmerksomhet fra omgivelsene (Kvalem og Wichstrøm, 2007). Barn er kjønnsbevisste, men seksuelt nøytrale. Den unge skal gjennom puberteten og ungdomstiden bli bærer av en mann eller kvinnes seksuelle identitet med alt det innebærer (Snoek, 2002). Dette kan bidra til at ungdommen opplever mye selvfokus og sjenanse knyttet til kropp og seksualitet under puberteten (Kvalem og Wichstrøm, 2007). Likevel beskriver Befring og Moen (2011) unge som mer frigjorte i sammenheng med sex, samliv og pornografi enn eldre. De er mer urbane, liberale, teknologiske og moderne orientert enn den eldre generasjonen. På denne måten kan en se sammenhenger mellom et mer åpent og frigjort syn på seksuell identitet og ungdom som løsriver seg fra voksnes autoritet eller moralske forventninger.

Seksualiteten er blitt et tema som inntar de fleste scener og spres visuelt i industrielle mengder (Skårderud, 2001). I lys av slike teorier kan vi se en endring i ungdomsseksualiteten og hvilken påvirkning samfunnet har på individets følelser knyttet til lystbetont seksuell helse og følelser av skam og skyld knyttet til seksualiteten.

2.1.3 Selvoppfatning og beslektede begreper

Begrepet selvoppfatning er et mangetydig begrep som det finnes ulike perspektiver på og beskrivelser av. Det kan samtidig oppfattes overordnet, eller mer eller mindre identisk med, tilsvarende begreper som selvbilde, selvfølelse, selvtillit og identitet. I det følgende vil jeg redegjøre for noen slike perspektiver på begrepet. Skaalvik & Skaalvik (2005) definerer selvoppfatning som “enhver oppfatning, vurdering, forventning, tro eller viten som en person har om seg selv” (Skaalvik & Skaalvik, 2005, s. 75). I likhet med Duesund (2007), presiserer de samtidig betydningen av å nyansere begrepet ved å skille mellom ulike dimensjoner eller områder av selvoppfatningen. Eksempler på slike områder er fysisk, sosial, emosjonell, seksuell og moralsk selvoppfatning, som igjen kan deles inn i mer spesifikke ferdigheter og erfaringer. Slik sett kan selvoppfatningen både være spesifikk og generell.

Duesund (2007) legger videre vekt på at vår selvoppfatning er subjektivt erfart og dermed fenomenalt sann. Uttrykket «det fenomenale jeg» stammer fra humanistisk psykologi og fenomenologien. Det refererer til en oppfatning av at menneskets subjektive opplevelse og

beskrivelse av seg selv alltid vil være sann. Mer presist definerer Duesund (2007) selvoppfatning som en «sosial konstruert, kognitiv organisert og fenomenalt sann oppfatning som individet har av seg selv» (Duesund, 2007, s.85). Med sosialt konstruert refereres det til at vår selvoppfatning påvirkes av relasjonelle erfaringer, andres vurderinger og sosiokulturelle forhold. Vi opplever, beskriver og vurderer i stor grad oss selv ut fra kulturbetingede verdier. For ungdom er naturligvis ungdomskulturelle verdier og idealer av stor betydning. Et relevant eksempel på dette: Ungdom i dagens vestlige samfunn fanger gjerne tidlig opp forventninger om tidlig seksuell debut og varierte, pornoinspirerte seksuelle erfaringer og prestasjoner. Opplevelser av ikke å innfri disse forventningene vil kunne svekke deres selvoppfatning eller selvtillit på dette området. Jo flere slike områder en opplever seg utilstrekkelig og dårlig på, sammenlignet med idealet, desto dårligere blir den generelle selvoppfatningen. Sosial sammenligning og vår opplevelse av hvordan vi blir vurdert av andre mennesker er også av betydning i denne sammenheng (Skaalvik og Skaalvik, 2005). Duesund (2007) og Skaalvik og Skaalvik (2005) viser til Carl Rogers (1969) skille mellom såkalt reell og ideell selvoppfatning i dannelsen av vår selvoppfatning. I korte trekk viser den reelle selvoppfatningen til hvordan vi faktisk oppfatter oss selv, mens den ideelle selvoppfatningen viser til hvordan vi skulle ønske at vi var. Jo større samsvar mellom disse to, desto bedre blir selvoppfatningen – og omvendt.

Skaalvik og Skaalvik (2005) skiller videre mellom en slik selvvurderende selvoppfatning som beskrevet og eksemplifisert ovenfor, og selvakseptering. Med det siste henviser de til et individs generelle positive eller negative aksept, respekt og verdsetting av seg selv slik en egentlig er, uavhengig av ytre forhold og vurderinger. Et tilsvarende skille mellom ulike aspekter ved den samlede selvoppfatningen gjøres blant annet av Juul og Jensen (2003). De skiller mellom begrepene selvfølelse (selvverd) og selvtillit. Tilsvarende den selvvurderende selvoppfatningen Skaalvik og Skaalvik (2005) beskriver, betraktes selvtillit som et ytre stillas i form av en foranderlig tillit til egen mestringssevne i ulike sammenhenger. Selvtilliten kan altså variere, blant annet med egne og andres vurderinger i positiv eller negativ retning (Juul & Jensen, 2003). Selvfølelsen derimot illustreres som en fundamental, gjennomsyrende indre søyle i mennesket. En slik trygg, stabil indre kjerne innebærer evne til å ha kontakt med, erkjenne og verdsette seg selv som det unike, hele mennesket en er, uavhengig av egne eller andres vurderinger av en (ibid). Dette ligner den selvaksepterende selvoppfatningen Skaalvik og Skaalvik (2005) beskriver. Selvfølelsen beskrives av Juul og Jensen (2003) altså som mer eksistensielt forankret enn selvtilliten. Dette har mye til felles med hvordan Skårderud (2000)

forklarer begrepet selvfølelse. Han påpeker for eksempel at lav selvfølelse ikke alltid er så lett å oppdage, siden mange kompenserer for lav selvfølelse ved å bli overdrevent tilpasningsdyktige, populære eller flinke i ulike sammenhenger.

Winnicott (1975) referert i Skårderud (1998) sin teori om det sanne og det falske selvet kan en dra paralleller til i denne sammenheng. "Det sanne selvet" beskrives som et samlebegrep for menneskets opplevelse av seg selv som sann, ekte, hel og levende. Dette kan oppfattes tilsvarende slik selvfølelse fremstilles av Juul og Jensen (2003) og selvakseptering av Skaalvik og Skaalvik (2005). "Det falske selvet" beskrives som en beskyttelsesstrategi for «det sanne selvet» når dette ikke sees og anerkjennes. Det erstatter, skjuler og kompenserer for "det sanne selvet", slik at dette kan bli oppfattet som ikke-eksisterende. I realiteten dreier det seg om at det er fortrent, fornektet og fortsatt eksisterer på et ubevisst plan. "Det sanne selvet isoleres i det falske selvets tempel. Barnet utvikler en som-om-personlighet. Barnet presenterer seg som noe annet. Det søker anerkjennelse ved å strekke seg etter normen og våre felles idealer." (Skårderud, 1998, s. 56). Med henvisning til Winnicott (1975) illustrerer Skårderud (1998) våre liv som rollespill ved at vi må tilpasse oss en rekke ulike rolleforventninger og agere på flere scener. Skuespilleren betraktes slik sett som en metafor for det moderne mennesket. Winnicott siteres i den sammenheng slik:

Når det tales om skuespillere, så finnes det slike som kan være seg selv og som også kan spille, mens det finnes andre som blir fullstendig i villrede når de ikke spiller en rolle og når de ikke blir beundret og applaudert (erkjennes som eksisterende) (ibid. s. 78)

Den sistnevnte tendensen kan få en rekke mer eller mindre alvorlige følger for barnets videre psykososiale utvikling eller psykiske helse. Av hensyn til oppgavens relevans og nødvendige begrensningshensyn, blir imidlertid verken konsekvenser, årsaker til et dominerende sant eller falskt selv, eller andre aspekter ved Winnicotts teori videre utdypet her.

2.1.4 Kroppsbilde og kropps- og sexpress

Kroppen er et kommunikasjonsverktøy og vil på denne måten være en gjenstand for vår kontinuerlige opplevelse av oss selv, ettersom den er observerbar for oss selv og andre. Ungdommens selvfølelse er nært knyttet opp mot kroppsbildet, ettersom de i tenårene blir mer opptatt av seg selv, utseende og kroppen i forbindelse med den sosiale betydningen av utseende. Puberteten fører med seg kroppsforandringer som ser ut til å ha innvirkning på

utviklingen av kroppsbildet. Identitetsutvikling, sammenligning med andre, forelskelse og seksualitet er faktorer som kan medføre økt fokus på kropp og utseende (Kvalem, 2007).

Pruzinsky (1990, ref. i Kvalem, 2007) definerer kroppsbilde som persepsjoner der kroppens faktiske utseende og funksjon samspiller med kroppslige erfaringer og opplevelser i et sosiokulturelt system. Verdiene og idealene knyttet opp mot utseende er kulturelt forankret i oss og vil være veiledende for hva vi anser som attraktivt eller vakkert. Persepsjon omhandler i større grad hvordan ungdommen vurderer størrelse, form og vekt i forhold til de faktiske proporsjoner (Pruzinsky, 1990 ref. i Kvalem, 2007). Med dette menes det at ungdommen fortolker det de ser i speilet og at dette kan virke inn på deres selvoppfatning. Kvalem (2007) forklarer at hovedfunnene som går igjen i forskningslitteraturen beskriver at kvinner er mer misfornøyde med utseende enn hva menn er, og dette forholdet beskrives ofte gjennom opplevelsen av å være overvektig. Allerede som barn blir kulturelle kroppsidealer bevisstgjort og negative holdninger til kroppen ser ut til å øke med alderen.

I likhet med Kvalem (2007), påpeker Duesund (2007) at kroppsbilde og selvoppfatning henger nært sammen. Vår *fysiske* selvoppfatning eller vårt kroppsbilde innebærer blant annet, vår opplevelse og oppfatning av vår egen kropp. For eksempel i lys av dens utseende og funksjonsevne i ulike sammenhenger. Kroppsbildet vårt vil igjen uunngåelig være påvirket av kognitive, emosjonelle og fysiske/ sanselige erfaringer samt sosiokulturelle forhold og omgivelser. I vår kroppsfikserte kultur er det for eksempel mange som utvikler et negativt kroppsbilde (Duesund, 2007). Denne misnøyen med kroppen sin er i dag et særlig utbredt problem blant unge jenter (Solheim, 2010). Duesund (2007) karakteriserer den kroppsfikserte kulturen for ”blikkets kultur” og mener den bærer preg av tingliggjøring og fragmentering. Skårderud (2000) bruker begrepet ”øyets kultur” om samme tendens. Solheim (2010) hevder at utseende- og kroppsfokus, et destruktivt kroppsideal og en pornografisk estetikk er dominerende i ulike typer medier og reklame. Hun karakteriserer dette som diskriminerende og skadelig for unge, som utvikler en oppfatning om at det å være sexy etter kommersielt definerte standarder er viktigere enn noensinne. Slike ytre forventninger og vurderinger medfører uunngåelig avstand til egen kropp og seksualitet (Solheim, 2010). I en slik kroppsfiksert kultur vil det altså ikke være overraskende om mange unge tillegger andres vurderinger av sin kropp langt større betydning enn ens egen opplevelse av den.

2.2 Kjønn og kjønnsroller

Fra et rent biologisk standpunkt kan vi dele kjønn inn i to grupper, gutter og jenter eller kvinner og menn. Kjønn vil betinges av kun biologiske fenomener som gonadefunksjon og genitale kroppsdelar. Senere vil også pubertetens påvirkning på utseende, som brystutvikling for kvinner og vekst i høyde og produksjon av muskler for menn, være avgjørende for om individet er mann eller kvinne. Likevel blir den biologiske definisjonen av kjønn snever når vi snakker om kjønn i en sosial konstruert verden. Engelskspråklig litteratur skiller mellom *gender* som sosialt kjønn og *sex* som biologisk kjønn, men i Norge bruker vi en fellesbetegnelse av disse begrepene for å beskrive kjønn (Bø, 2014). Selv om det finnes biologiske forskjeller på jenter og gutter, vil betydningen av forskjellene være kulturelt betinget.

2.2.1 Stereotypi

Kjønn er ikke noe vi er, men noe vi blir, ettersom vi allerede fra fødsel av blir påvirket av kulturelle forventninger (Aasebø og Melhuus, 2005). Foreldre som kjøper blå klær til sin nyfødte gutt, Barnehagelæreren som kommenterer den flinke, søte jenten og den tøffe, sterke gutten, medier som reklamerer jente- og gutteleker og generaliserende studier av jenter og gutters skoleprestasjoner er alle bidragsytere for hva som forventes av kjønn. Slike fremstillinger av kjønn gir lite handlingsrom og mulighetsrom og påvirker individet til å tenke tradisjonelt (Bø, 2014). James (1992) referert i Aasebø og Melhuus (2005) fant at barn allerede fra fire-års alderen referer til generaliserende utsagn om utseende og kjønn. Han mener at stereotypiene er hentet fra den voksne verden og benyttes av barna for å raskt skaffe seg en forståelse av den sosiale verdenen. Stereotypiene vil derfor danne et grunnlag for barnets oppfatning av å tilhøre et kjønn, som de igjen kan sammenligne seg med (Aasebø og Melhuus, 2005). Etter hvert som barnet blir eldre vil han/hun bli mer bevisst handlingenes uttrykk. Forholdet mellom barnets opplevelse av handlingens betydning og andres tolkninger av handlingen blir tydeligere for barnet gjennom erfaringer (Aasebø og Melhuus, 2005). På denne måten kan handlingene gi et bilde av ungdommen ut fra hvordan han/hun ønsker å fremstå ovenfor andre (ibid.).

Lindholm (2014) beskriver media som en sterk påvirkningskraft for hvilke forventninger samfunnet har til gutter og jenters interesser. Hun beskriver reklame som den mest utløsende faktor for generaliserende kjønnsroller. Kvinner blir fremstilt som deilige, enkle og «rene» for å oppfattes som feminine, mens guttene blir tilegnet egenskaper som sterke, mandige, modige

og viljesterke. Hun mener det er *bullshit* at mediene (samfunnet) skal legge føringer for hva som forventes av jenter og gutter. Budskapet hennes er at ungdommen skal være seg selv og ikke henge seg opp i hva som er forventet av dem (Lindholm, 2014).

2.2.2 Signaler og identitetsuttrykk

Individets handlinger kan innebære signaler en sender til omverdenen i sammenheng med hvem de ønsker seksuell kontakt med. Det kan oppleves viktig å gjøre seg *lesbar* for omverdenen med tanke på hvilke seksuelle interesser en har. Slike tegn eller signaler kan for eksempel innebære klær og annen kroppspynt (Røthing og Svendsen, 2009). Judith Butler (1990) referert i Røthing og Svendsen (2009) påpeker at dersom folk skal være lesbare eller forståelige for omverdenen kreves det noen konkrete former for *kjønnsstydighet*. Han forklarer videre at det forventes en form for sammenheng mellom de fysiske kroppstegnene, det sosiale kjønnsuttrykket og personens seksuelle begjær (Judith Butler, 1990, ref. i Røthing og Svendsen, 2009). Mer konkret vil dette si at mennesker forsøker å kategorisere kvinner og menn. På denne måten kan det bli lettere å skille kjønnene fra hverandre, og skape trygghet via forventninger til stereotypiske trekk ved individet.

Det er naturlig for mennesket å ordne inntrykk for å strukturere et grunnlag for identitetsdannelse og for å danne kulturell symbolisering og kategorisering av virkeligheten. Med en slik ordning vil kjønn handle om menn og kvinners egenskaper og væremåter. På denne måten kan kjønn bli et grunnleggende prinsipp for organisering av samfunnet som igjen preger vår fortolkning av andre mennesker (Bø, 2014). Ved å se hvordan andre oppfører seg og ved å legge merke til omgivelsenes forventninger kan individet danne kjønnede væremåter. På denne måten blir barna sosialisert inn i kjønnsroller (Bø, 2014). Når barnet er i to-års alderen vil kjønnsrollene vanligvis være godt forankret i barnet (Træen, 2009). Det kan også være vanskelig for ungdommen å løsrive seg fra kjønnsrollen uten å bli ansett som annerledes eller unormal.

Mennesker prøver for det meste å holde seg innenfor de sosialt konstruerte normene for å føle seg som en del av fellesskapet. Individet kan kjenne manglende trygghet i å skille seg ut og føle seg annerledes (Bø, 2014). Slik kan en tenke seg at de stereotypiske forventningene til kjønn arves fra generasjon til generasjon. Likevel er nyere kjønnsforskning opptatt av at kjønn ikke er så entydig som det tidligere ble oppfattet. Det vil si at det finnes flere måter å være gutt og jente på (Aasebø og Melhuus, 2005). I dag er den rådene oppfatningen av kjønn basert

på sosiokulturelle og sosialkonstruksjonistiske teorier (Thorne, 1993 ref. i Aasebø og Melhuus, 2005). Kjønnsideidentitet er noe flytende som er avhengig av å bli konstruert på nytt og i nye sammenhenger (Haavind, 2000 ref. i Aasebø og Melhuus, 2005). Johannessen (1994) referert i Bø (2014) forklarer også kjønn som flytende, i den forstand at stereotyper ikke kan legge føringer for hva som er forventet atferd fra det gitte kjønn. Flytende kjønn beskriver han som tvetydig, med omskiftende betydning av feminitet og maskulinitet. Med dagen krav til likestilling på de fleste områder er dette høyst aktuelt.

2.2.3 Seksualitet og kjønn(sroller)

Ifølge Røthing og Svendsen (2009) er seksualitet, i likhet med kjønn, noe som formes og blir til i sosialt samspill og ikke nødvendigvis noe fast og stabilt. De forklarer videre at seksualiteten er nært forbundet med kjønn. Det vil derfor være nødvendig å se sammenheng mellom forventning og forestilling knyttet til kjønnets seksuelle handlinger. Forventningene til sammenhengene kan ofte oppleves så sterkt at det kan oppstå forvirring dersom vedkommende ikke svarer til forestillingene om seksualitet. «De fleste i dag anser seksualiteten som en viktig del av folks identitet og selvforståelse» (Røthing og Svendsen, 2009, s.44). Dette innebærer at lyst, begjær og tiltrekning kan ha mye å si for hvordan ungdommen *ser seg selv* og for hvem de identifiserer seg med.

Kjønnssroller oppfattes ofte som naturlige eller medfødte og er nedarvet i generasjoner. Dette gjør at rollene blir vanskelige å endre på (Træen, 2009) og slik det ble presentert tidligere i kapitlet er barn født inn i en verden med forventninger til sitt kjønn. Flinke jenter og tøffe gutter er eksempler på dette. Slike forestillinger kan prege hvilke forventninger en har til gutter og jenters atferd i seksuelle aktiviteter. For eksempel kan det være av generell oppfatning at jenter skal være tilbakeholdene og ha et romantisk forhold til den de ønsker å ha samleie med. Samtidig forventes det kanskje, at gutter skal ta mer initiativ og de skal være mere seksuelt aktive. Ifølge Træen (2009) finnes det i aller høyeste grad kjønnsforskjeller i sammenheng med seksuelle forventninger og seksuell atferd. Hun poengterer at jenter, oftere enn gutter, motiveres til at første samleie bør baseres på følelser og kjærlighet. Videre forklarer hun at gutter også motiveres til følelser, men at de også blir nytelsesmotiverte av sine omgivelser. I tillegg er ofte jenters seksualitet underlagt flere restriksjoner. Dette kan gjenkjennes i det stigmatiserende hore-stempelet som jenter kan få dersom de har hatt flere/eller mange seksualpartnere (Træen, 2009).

2.3 Digitalisert ungdomskultur

Barn og unge er den delen av befolkningen som hyppigst benytter seg av sosiale medier og teknologiske verktøy (Tomte og Sjøby, 2009). Frønes (1998b) referert i Aasebø og Melhuus (2005) beskrev allerede i 1998 barndommen som en digital barndom, ettersom den befinner seg i brennpunktet av teknologiens forandring. Buckingham (2000) referert i Aasebø og Melhuus (2005) forklarer at de digitale mediene i dag utgjør unges hovedarena for erfaringskonstruksjon.

Kommunikasjonsverktøyene kan benyttes til å etablere kontakt med gamle og nye bekjentskaper, samt for anonym kommunikasjon der kropp- og romprinsippet utgår (Håpnes og Rasmussen, 1997, Drotner, 2001 ref. i Aasebø og Melhuus, 2005). Kropp- og romprinsippet forklares ved at aktøren kan kommunisere uten å identifiseres gjennom kropp, utseende og følelsesmessige reaksjoner. Ungdommen kan på denne måten utelate kropp, utseende og spontane reaksjoner fra dialogen og for noen kan dette virke tiltalende i et kropps- og utseendefiksert samfunn. Likevel er det vesentlig å ta opp bakteppet ved denne formen for kommunikasjon, men dette vil bli presentert senere i kapitlet.

2.3.1 Sosiale medier

Ungdommer i dag benytter seg av stadig flere digitale arenaer som gir mange muligheter for sosialisering over internett. Slike sosiale medier kan inneholde veksling av informasjon mellom individer og grupper, nyhetsoppdateringer, nonverbal og verbal kontakt, bilde og videofremvisning/deling/opplastning, samt ulike spill på nett. Internettet gir oss mangfoldige muligheter til å ta kontakt med kjente og ukjente individer over hele verden. Felles for de sosiale mediene er det sosiale samspillet over internett. Facebook, Instagram, Twitter, Tinder, Snapchat, YouTube og ulike blogger er bare noen få eksempler på de mange apper og nettsider ungdommer har tilgang på. Felles for mediene er muligheten for bilde- og videodeling samt for å kommunisere med mennesker uavhengig av hvor de befinner seg. Så lenge ungdommen har tilgang til internett kan de være «på» og kommunisere med kjente og ukjente. På de digitale flatene er ordene 100 % av kommunikasjonen, ifølge Breivik (2015). Det vil si at kroppsspråk og stemme forstummes og det kan være ekstra viktig å formulere seg slik at utsagn ikke blir feiltolket. Når vi samhandler med folk vil, grovt sett, 70 % av kommunikasjonen innebære kroppsspråk og ca. 20 % påvirkes av stemme. Det vil si at mindre enn 10 % av det vi ønsker å formidle kommer frem i ordene våre (Breivik, 2015). En

kan allerede her tenke seg at konflikter fort kan oppstå. Likevel har de sosiale mediene funnet en måte å tilføye stemmen og kroppsspråket vårt ved at brukerne kan benytte seg av ulike «smilies emoticons» for å beskrive hvilken sinnsstemning beskjednen eller innlegget skal leses med. Dette gir mottakeren mulighet til å tolke innholdet i meldingen med nærmere nøyaktighet.

Snapchat og Instagram er apper som hovedsakelig er ment for å spre budskap gjennom bildedeling, men i motsetning til Instagram promoterer Snapchat at bildene du sender vil forsvinne fra mottaker etter maksimalt 10 sekunder. Likevel vil bilder som sendes over internett aldri bli helt borte og dette har blitt et omdiskutert tema. Spesielt for ungdommer som har sendt seksualiserte eller lettkledde bilder av seg selv ved bruk av appen. 28. Oktober, 2015 skriver VG et innlegg om en gutt på 21 år fra Lillestrøm som har benyttet en ulovlig tjeneste ved navn «snapsaved». Denne appen gjorde det mulig for 21-åringen å lagre bilder og videoer som ble sendt over Snapchat. Sammen med voksnes lettkledde bilder ble det også funnet mange bilder av samme art, sendt av mindreårige. Kripos ble raskt involvert og tok over saken (Arntsen, 2015). Sando (2012) forklarer teknologien som et verktøy med Janus-ansikt, ettersom den kan brukes på godt og vondt. Teknologien, eller i dette tilfelle appen Snapchat, er ikke subjektiv og vil derfor benyttes ut fra brukerens interesser. Ungdommen kan velge selv om de ønsker å kommunisere og dele informasjon med venner og bekjente eller benytte den som et verktøy for å diskriminere eller krenke andre mennesker. Barn og unge vil ofte ferdes uten voksentilsyn på sosiale medier, slik at de voksnes veiledning gjennom grensesetting, tilstedeværelse og beskyttelse reduseres kraftig (Barnevakten, 2012). Den digitale verden vil, ifølge Barnevakten (2012), kunne åpne for sosialisering og sosial trening, men den vil også by på utfordringer for unge mennesker uten kunnskap om personvern og grensesetting. De voksne bør derfor skaffe seg kompetanse om sosiale medier, slik at de kan hjelpe de unge til å forstå og manøvrere i denne verdenen (Breivik, 2015).

2.3.2 Pornografi

Like enkelt som ungdom i dag har tilgang på sosiale medier, har de tilgang på utallige pornografiske nettsider som gir fri tilgang til videoer og bilder med seksuelt innhold. Salomonsen (2001) sier at seksualismen representerer en libertinsk praksis og en pornografisk diskurs der sex symboliserer frihetlig lek. I pornografien møtes aktørene i et iscenesatt teater for felles performance. Her er det ikke sexen som er til salgs, men du kan kjøpe en

inngangsbillett til rollespill i teatersalen. Aktørene skal ikke betegnes som halliker og horer, men som skuespillere hvilket er ilagt et formål om å spille ut publikums fantasier for profitt (Salomonsen, 2001) ved salg av videoer og bilder på nett og i butikk. Slike nettsider har gjerne en aldersgrense på 18 år for å henvende seg til et voksent publikum, men uten registrering har ikke produsentene av nettsider som Youporn og Pornhub garanti for at publikum er 18 år eller eldre. Kanskje har internett ført til at pornografi nå er blitt lettere tilgjengelig for ungdommer.

Lindholm (2014) beskriver pornografi som løgnaktig i sammenheng med virkeligheten. Hun mener pornografi er med på å overbevise ungdommer om at gruppesex, oralsex, analsex og partnerbytte er noe alle driver med og at slike påstander kan drive ungdommer til å utforske sider av sin seksualitet som de ikke er modne for. Videre forklarer hun at stereotypiske fremstillinger som at menn aldri har problemer med å få ereksjon eller at kvinner stønner høylytt ved første mannlige berøring, også er å finne i tv-underholdning. Budskapet hennes er at ungdommen skal ha et mer bevisst forhold til at de bestemmer selv hva som skal foregå «under lakenet» og at utforskningen skal foregå i deres eget tempo (Lindholm, 2014). Runi Børresen (Thomassen, 2011) mener at en årsak til jentenes lave selvfølelse kan komme av en hel generasjons pornofisering av samfunnet. Med dette følger en objektivisering av kroppen som kan føre til nedbryting av selvrespekt og egenverd. Et unaturlig kroppsideal som nærmest kan bli umulig å oppnå og et implisitt krav om at alle skal ha et seksualliv, kan bidra til å tøyne grensene for hva ungdommer blir med på av seksuelle aktiviteter (Thomassen, 2011).

Seksualiteten formidles som gøy og uforpliktende gjennom blader, moter og i tv-underholdning. Så lenge prevensjonen virker og aborter er en valgmulighet skal ungdommen vite at kroppen kan brukes til hva de vil, at sex er stilig og at sexen kan brukes til konstruksjon av egen stil og identitet (Salomonsen, 2001).

2.4 Krenkelse

Begrepet krenkelse kan grovt sett forklares som en opplevelse av ubehag og ydmykelse forårsaket av andre mennesker og menneskers systemer. *Krank* betyr på norsk dårlig eller syk og uttrykket *krenke* vil derfor kunne forklares som å gjøre noen syk, ydmyke eller fornærme. En maktfratakelse der egne grenser trækkes over eller brytes uten at en selv ønsker det, kan oppleves krenkende (Alberti-Espenes, 2012). For å få en forståelse av at noen blir krenket, er en ofte nødt til å rette blikket mot symptomene på krenkelse. Dette kan forklares med at

krenkelser oppstår i relasjoner mellom mennesker og vil derfor påvirke den utsatte på en negativ måte. For eksempel gjennom sorg eller depresjoner ved alvorlige tilfeller (Alberti-Espenes, 2012). Krenkelser kan innebære alt fra å bemerke noe ved en medelev negativt til ubehagelige berøringer. Krenkelsen må forstås med utgangspunkt i personens opplevelse av handlingen, ikke fra handlingen alene fordi den er sosial, kulturell og historisk kontekstuell (Alberti-Espenes, 2012).

I psykodynamisk teori er autonomi et sentralt begrep i ungdomsutviklingen (Adams et al. 1996 ref. i Snoek, 2002). Autonomi er et begrep som må forstås i sammenheng med relasjoner, ettersom det viser til evnen til å fremføre sine intensjoner i relasjoner der ens egne interesser står på spill. Det vil si at ungdommen er tvunget til å handle ut fra «hva det burde gjøre» og ikke hva det «ønsker å gjøre». Dette forutsetter at ungdommen fremfører sine intensjoner på en måte som ikke krenker den andres integritet (Gullestad, 1992 ref. i Snoek, 2002). På denne måten vil ungdommen kunne ta selvstendige vurderinger slik at relasjonen kan opprettholdes (Snoek, 2002). Alberti-Espenes (2012) forklarer krenkelse som en utprøving av sosiale ferdigheter som det hele tiden må trenes på gjennom veiledning fra andre, slik at personen ikke gjør de samme feilene om igjen.

2.4.1 Krenkelser på nett og i sosiale medier

For å få en oversikt over hvordan barn og unge kan oppleve seg krenket over nett og via sosiale medier, kan det være nyttig å se på litteratur som omhandler forholdet mellom mobbing og digital mobbing. Prinsippene som presenteres her baseres på forskning og erfaring fra flere studier (eksempel; Brandtzæg, Staksrud, Hagen & Wold, 2009; Staksrud, 2012a ref. i Staksrud, 2013). For å unngå å klassifisere handlingene som mobbing, vil begrepet digitale krenkelser benyttes, for å presentere de ubehagelige handlingene eller ytringene ungdommen kan møte på internett. Prinsippene innebærer konsepter som: 1) å aldri slippe unna krenkelsene, ettersom de foregår digitalt over nettet, 2) en kan benytte audiovisuelt materiale for å forsterke opplevelsen av krenkelse, og 3) de kan dokumenteres, utføres anonymt og bidra til å digitalt isolere vedkommende. Krenkelsene kan også ha en sterk synlig effekt sosialt, ettersom flere kan ha tilgang på materialet. På samme måte kan det skjules fra foreldre, lærere og andre voksne som ikke har tilgang på materialet.

Hvis vi tar for oss det første prinsippet om å aldri slippe unna krenkelsene, kan en se hvilken effekt dette kan ha på ungdommen. Tidligere har mobbingen eller krenkelsene fått utspille seg

på arenaer hvor ungdommen befinner seg (eks. på skolen eller på fritidsaktiviteter). Gjennom digitale verktøy, internett og sosiale medier vil ungdommen omtrent alltid være tilgjengelig. Selv om voksnes råd om å «skru av» eller «logge ut» kan komme av beste hensikt, vil ikke nødvendigvis dette være en god løsning for ungdommen selv. Ofte vil tanker som; *hva skriver de om meg nå?* eller *hva legges ut?* oppleves mer belastende (Staksrud, 2013).

2.4.2 Seksuelle krenkelser i sosiale medier

Slettmeg.no er en råd og veiledningstjeneste for dem som føler seg krenket over nettet og drives av NorSIS (Norsk senter for informasjonssikring). Årsrapporten for 2014 viser til typiske saker for det foregående året. Utpressing med nakenbilder for penger, sex eller for at personene skulle fortsette kjærlighetsforholdet preget store deler av første halvår. Det var også flere saker hvor forsmådde ekskjærester hadde lagt ut nakenbilder av sin eks, samt meldinger om creepshots, altså bilder som blir tatt av i det offentlige rom uten at den avbildede vet om det. Her nevnes det også snapsaved som er diskutert i kapittel 2.3.1 (sosiale medier). Ryktespredning på Facebook, omtalt som «sannheten om», samt straffedømte eller personer i henlagte saker som får identiteten sin offentliggjort, er også saker som denne tjenesten har hjulpet med (NorSIS, 2014). Kari-Janne Lid (referert i Matre, Quist og Ravndal, 2016), Politileder ved seksualforbrytelser i Oslo politidistrikt, forklarer at politiet har avdekket en bekymringsfull ungdomskultur hvor seksuelle aktiviteter filmes og deles på sosiale medier. De seksuelle utfoldelsene som deles på sosiale medier kan komme fra gruppepress og kan gi alvorlige helsemessige og sosiale konsekvenser for de involverte jentene påpeker Lid (Matre, Quist og Ravndal, 2016). Lid mener det er grunn til å anta at flere jenter, enn det de har oversikt over, opplever slike krenkende handlinger eller eksponeringer ved deling av bilder og videoer på internett. Hun mener at mange jenter ikke tør å anmelde eller si ifra om dette i frykt for å bli frosset ut av det sosiale fellesskapet (ibid.).

Fremstilling som seksualiserer barn er en straffbar handling, ifølge straffeloven (2005, § 310). Barn i denne sammenheng betyr personer som er eller fremstår som under 18 år. Dette innebærer at personer som besitter, anskaffer, overlater til en annen, gjør tilgjengelig eller forsettlig skaffer seg tilgang til seksualiserte bilder og/eller videoer av barn, begår en straffbar handling. Straffeloven (2005 § 20) beskriver videre at en person over 15 år kan anses å være strafferettslig tilregnelig. Det vil si at ungdommer over 15 år kan straffes og dømmes for lovbrudd.

Krenkelsene unge mennesker møter på digitale arenaer omhandler gjerne et samspill mellom to eller flere individer. De har ofte til formål enten å true om offentliggjøring av informasjon eller gjøre vedkommende latterliggjort eller krenket i et sosialt fellesskap. Så hva gjør at ungdommene ikke roper ut om krenkelsene og søker rettferdig behandling av saken med konsekvenser for utøveren?

2.4.3 Skam

Hva får ungdommen til å godta eller ignorere krenkelser fra andre? Krenkelsene har ofte feste i noe personlig. Kanskje kan ignoreringen av krenkelsene ha noe å gjøre med følelsen av skam i den gitte situasjonen. Som et psykoanalytisk språk er skam en forstyrrelse i reguleringen av selvfølelsen (Skårderud, 2001). Den utfolder seg enten bevisst eller ubevisst og rammer hele selvet, ettersom den innebærer forholdet mellom forventning og realisering av hvem man er eller hvem man ønsker å være (ibid.). Skam har til hensikt å markere grenser gjennom hva som er kulturelt akseptert atferd og hva som ikke aksepteres av fellesskapet. På denne måten er skam preventiv og har til formål å forebygge uønskede avsløringer (Skårderud, 2001). Likevel kan skam bidra til å beskytte sosiale bånd og regulere intimiteten med andre. Den kan definere grenser for det private, dempe nysgjerrigheten og holde begrensningene i sjakk. Skam dreier seg om sosial kategorisering, der andres sanksjoner vil være nødvendige. Tvetydighetens skam innebærer manglende mestring av sosiale koder i relasjonene (Frønes, 2001). Samtidig som skam kan bidra til tilpassing, kan den også bringe med seg feil. Det kan være en uheldig utvikling dersom individet bærer med seg for mye skam (Skårderud, 2001). Den manglende mestringen av sosialt gitte koder kan innebære alt fra feil klær, gale replikker i ulike situasjoner, samt ulogiske slutninger sett fra andres forståelser av hva som er godtatt eller riktig (Frønes, 2001). For en ungdom kan skammen over å «feile» sosialt, ikke ha de riktige klærne og reagere annerledes enn jevnaldrende i under like forhold, overskride følelsen av å bli krenket av sine venner. Skårderud (2001) forklarer skamangsten som frykten for å bli avslørt eller brakt i vanære. Slik kan en tenke seg at skamfølelsen kan være en medvirkende faktor for å ikke si ifra om krenkelser eller unnvære å se krenkelsens alvorlighetsgrad.

Skårderud (2000) skiller for øvrig mellom ulike typer skam. Man kan føle skam eller skyld over noe flaut eller galt en har gjort, for eksempel seksuelle handlinger eller eksponeringer. Ved den dype, patologiske skammen eller angstskammen derimot, opplever en seg verdiløs

og utilstrekkelig som menneske uansett. En skammer seg konstant over og frykter å bli avslørt som den en er. Slik skam henger altså nært sammen med angst, lav selvfølelse og selvbebreidelser (ibid.). Den har ofte også sammenheng med tidlige negative relasjonserfaringer, for eksempel i form av vedvarende/ gjentatte seksuelle, psykiske og/ eller fysiske krenkelser og overgrep, samt uoppnåelige krav og forventninger. For å knytte dette til oppgaven: Det er nærliggende å tenke at ungdom med en slik ballast er særlig utsatt for nye og tilsvarende negative erfaringer i dagens seksualiserte, digitaliserte og perfeksjonsorienterte samfunn og ungdomskultur, uten å utdype dette mere her.

2.5 Seksuell trakassering og seksuelle overgrep

«Seksuell trakassering er uønsket oppmerksomhet knyttet til kjønn, kropp eller seksualitet» (Røthing og Svendsen, 2009, s.162). I kapittelet om krenkelse, ble krenkelse forklart som ubehag eller ydmykelse rettet mot en person (Alberti-Espenes, 2012). I den sammenheng kan trakassering og krenking ansees å være beslektede begreper.

2.5.1 Ord som skader og/eller stigmatiserer

Verbal seksuell trakassering handler ofte om å straffe jenter eller gutter for å bevege seg utover hva som er ansett som normalt. Dette kan innebære flertallets eller gruppens regler om hva det vil si å forvalte seksualiteten sin på en akseptert måte. Trakasseringen kan også gå ut over hvordan en person fremstiller seg selv, på en kjønnnet måte. På en *kjønnnet måte* menes her hvordan personen fremstiller seg selv gjennom holdning, tale, klær og annen kroppspynt. Altså handler dette om signaler til omverdenen (Røthing og Svendsen, 2009) slik det ble beskrevet i kapittel 2.2.2 (Signaler, identitetsuttrykk og posisjoner). Trakasseringen kan utfoldes som kallenavn/skjellsord, rykter, kommentarer om andres seksualitet, klåing eller andre uønskede seksuelle tilnærminger (ibid.).

Mellom 40 og 50% av alle ungdommer i Norge har opplevd å bli kalt krenkende eller nedverdiggende ord. Eksempler på slike kallenavn eller skjellsord kan være *hore*, *billig*, *homo* og lignende, og skjer ofte i skolesammenheng (Helseth 2007:21-23, Bendixen og Kennair 2008:13, referert i Røthing og Svendsen, 2009:163). Når jenter blir kalt *hore* vil ikke dette nødvendigvis beskrive deres seksuelle fremtoning eller atferd. Det kan rett og slett bli brukt som skjellsord for å såre noen. Ordet kan enten referere til hvorvidt jenter er seksuelt

tilgjengelige for gutter, eller være en oppfordring til jenter som tilsynelatende er seksuelt tilgjengelige. Seksuell trakassering kan også virke svekkende inn på ungdomsjenters status i gruppen selv om grunnlaget for ryktene eller skjellsordene er tilfeldige (Røthing og Svendsen, 2009).

Slik vi har sett kan skjellsord som *hore* definere grensene for jenters aksepterte kjønnsuttrykk. Slike grensedragninger kan angå alle uavhengig av hvem skjellsordet er rettet mot. Dette gir signaler om hva personen bør unngå dersom han eller hun ikke ønsker å bli rammet av et skjellsord eller rykter (Ambjörnsson 2004, Nissen 2001 og Nayak og Kehily 1996, referert i Røthing og Svendsen 2009). Dette kan ha samme utfall for gutter som for eksempel blir kalt *femi* eller *homo* (Røthing og Svendsen, 2009). Gutter ønsker ofte å fremstilles som maskuline (Bø, 2014) Og slike kallenavn vil derfor kunne virke negative for guttene. Sånn sett kan seksuell trakassering fungere for å disiplinere ungdommen inn i tradisjonelle heteroseksualiserte kjønnsroller (Røthing og Svendsen, 2009).

2.5.2 Seksuelle overgrep

Straffeloven kapittel 26. om seksuallovbrudd forklarer tre ulike forhold, som voldtekt. den første går ut på at noen skaffer seg seksuell omgang ved bruk av vold eller truende atferd, (Straffeloven, 2005 § 291a). Videre legges det til at det er straffbart dersom en person har seksuell omgang med en som er bevisstløs eller ute av stand til å motsette seg handlingen (Straffeloven, 2005§ 291b). Siste del beskriver et forhold som ikke nødvendigvis er fysisk knyttet til overgriperen. Denne delen handler om en person som bruker vold og trusler for å få noen andre til å ha seksuell omgang (Straffeloven, 2005 § 291c). Slike lovbrudd kan straffes med fengsel opp til 10 år og innebærer seksuelle handlinger mellom voksne (Straffeloven 2005 §291). Denne definisjonen fra lovverket er kritisert av Amnesty som mener at et «nei» burde være nok. Straffeloven impliserer at handlingen må inneholde vold eller trusler for at overgrepet skal kunne defineres som voldtekt. Amnesty mener voldtekt er seksuell omgang uten samtykke og behøver ikke innebære bruk av vold og trusler, eller ved at den utsatte er bevisstløs (Amnesty 2015, referert i NRK, 2015).

I følge ung.no (2016) inkluderer seksuelle overgrep; uønsket berøring, påtvunget og/eller smertefull seksuell aktivitet, voldtekt og sadistiske seksuelle handlinger. Videre beskrives overgrep som krenkelser av menneskers rettigheter (Ung.no, 2016). WHO (2006a) påpeker at god seksuell helse innebærer respekt for den andres grenser i seksuell utforskning og i

seksuelle aktiviteter. Ved et overgrep er det utøverens interesser som blir ivaretatt på bekostning av den andre part (Snoek, 2002). Det er ikke alltid lett for ungdom å definere hvor grensen går mellom frivillig, lystbetont samleie og ufrivillig samleie. Ofte har alkohol en medvirkende posisjon i slike tilfeller.

Kripos (2015) referert i Berggrav (2015) rapporterer at 48 % av alle voldtekter som anmeldes begås av unge menn i forbindelse med fest. Det vil si at nesten halvparten av alle anmeldte voldtekter er såkalte festrelaterte voldtekter (Berggrav, 2015). I alkohol eller ruspåvirket tilstand kan det tenkes at grensene mellom frivillig og ufrivillig samleie er vanskeligere for ungdom å tyde eller overholde.

Kriminolog og voldtektsforsker Anja Emilie Kruse forklarer at seksuelle aktiviteter i gråsonen gjerne handler om seksuelle møter som ender dårlig. Situasjonene kan oppfattes som utydelige for hva som er frivillig samleie, og for det som kan beskrives som voldtekt (Kruse, 2015 referert i Berggrav, 2015). Lisa Arntzen ved ressurscenteret Dixi, forteller at voldtektutsatte kan føle mye skam etter et overgrep. Forholdet blir gjerne ikke anmeldt pga. skam, eller i frykt for at de ikke vil bli trodd på (Arntzen, 2014, referert i Honningsøy og Krekling, 2014). Likevel kan usikkerhet om hva det egentlig er en selv har blitt utsatt for, bidra til at seksuelle overgrep ikke blir anmeldt. Dersom ungdommen mangler kunnskap om hva voldtekt er og hvor grensen går mellom frivillig og ufrivillig samleie, kan dette bidra til at omfanget av seksuelle overgrep øker eller holder seg stabilt. (Berggrav, 2015). Politiet i Oslo støtter denne bekymringen. Lid (referert i Matre, Quist og Ravndal, 2016) forklarer at ungdommens seksualkultur bærer preg av utydelige eller uklare grenser mellom frivillig og ufrivillig samleie.

Dersom det norske lovverket og Amnesty er uenige om hva som definerer voldtekt, er det ikke så vanskelig å tenke seg at utfordringer knyttet til problematikken følger ungdomskulturen i stor grad. Så i hvilken grad tar skolen ansvar for å knytte undervisningen opp mot ungdommens seksuelle utfordringer?

2.6 Skolens helsefremmende rolle

Skolen har et ansvar for at alle elever i skolen skal ha et godt psykososialt miljø for å fremme læring, trivsel og helse (Opplæringslova, 1998, §9a-3). På bakgrunn av dette kan en se at ulike temaer som rettes mot elevens holdninger, verdier og moralske slutninger kan bidra til et

godt psykososialt miljø. Ungdommen er i en fase i livet der kunnskap og refleksjoner om temaer knyttet til seksualitet og pubertet kan ha stor nytteverdi. Tidligere har det blitt presentert at mange gutter og jenter i ungdomsårene utsettes for seksuelle krenkelser, trakassering og overgrep. Så hvilke kompetansekrav må elevene fylle i sammenheng med slike temaer?

2.6.1 Skolens kompetansekrav knyttet til seksualitet

Naturfag er det faget som har flest punkter knyttet opp mot elevens sosiale og emosjonelle utvikling. Her må elevene ha innsikt i og kunnskap om problemstillinger knyttet til seksualitet, seksuell orientering, kjønnsidentitet, grensesetting og respekt, samt kjønnssykdommer, prevensjon og abort (Kunnskapsdepartementet, KD, 2013). Det kan virke som en naturlig antakelse at dette er ment som grunnlag for seksualundervisningen på ungdomsskolen. Her tas det opp viktige temaer knyttet til ungdommens seksuelle helse med respekt og grensesetting. Hvordan undervisningen blir gjennomført vil derfor variere ut fra hvilken skole eller lærer det er snakk om. I tillegg til det biologiske aspektet ved puberteten har skolen med dette et ansvar for å ta opp de emosjonelle sidene ved seksualitet. Faget har også kompetansekrav som knyttes til elevenes påvirkning av egen helse, herunder slanking og spiseforstyrrelser og hvordan de på en god måte kan forebygge helseskader. De skal også kunne beskrive hormonsystemet og forklare hvordan det styrer prosesser i kroppen (KD, 2013).

I samfunnsfag har elevene kompetansekrav knyttet til slike temaer i et kulturelt perspektiv. De skal lære om oppfatninger om forholdet mellom kjærlighet og seksualitet i ulike kulturer og analysere kjønnsroller i skildringer av seksualitet. De skal også kunne skille mellom ønsket seksuell kontakt og seksuelle overgrep (KD, 2013). I faget KRLE er kravet at elevene skal kunne reflektere over etiske spørsmål knyttet til mellommenneskelige relasjoner, familie og venner, samliv, heterofili og homofili, ungdomskultur og kroppskultur (KD, 2013). Skolen har med dette et ansvar for at elevene i ungdomsskolen har kunnskap og innsikt i temaer knyttet til kropp, seksualitet, respekt for hverandre og ulikheter, grensesetting, samt samfunnsaktuelle utfordringer og muligheter knyttet til kropp, kjærlighet, vennskap og familieforhold. Skolen vil med dette ha stor påvirkningskraft for å indirekte gi elevene i ungdomsskolen et godt psykososialt miljø.

2.6.2 Et kritisk blikk på seksualundervisningen

Slik det ble nevnt kan seksualundervisning med tilknyttede temaer variere fra skole til skole. Samtidig kan skolens prioritering av slike temaer i undervisningen variere. Træen (2009) mener at seksualundervisningen i skolen oftere bærer preg av hva ungdommen skal passe seg for enn hva de kan glede seg over. De får nærmest ingen praktisk veiledning fra voksne og ungdommen blir dermed overlatt til seg selv for å utforske samfunnets aksepterte seksuelle spilleregler. På denne måten blir det opp til ungdommen å innhente kunnskap som gjør at deres seksuelle atferd oppfattes som naturlig (Træen, 2009).

Røthing og Svendsen (2009) er mer opptatt av at undervisningen bærer preg av heteroseksualitet som normalen. Med dette mener de at seksualundervisningen er rettet mot majoriteten, det vil si de heteroseksuelle, mens homofili, bifili og andre seksualiteter følger som egne temaer. Elevene bør undervises i et mer generelt perspektiv der det ikke er fastlagt en norm, for å forbygge seksuell trakassering og diskriminering i sammenheng med seksualitet. «Men ettersom heteroseksualitet og homoseksualitet skapes i forhold til hverandre, kan homoseksualitet fremstå som mer vanlig og tilgjengelig når heteroseksualiteten ikke tas for gitt og ikke får lov til å okkupere posisjonen som den eneste vanlige og tilgjengelige» (Røthing og Svendsen, 2009, s.68). På denne måten unngår læreren å marginalisere, diskriminere og andregjøre ulike elever og legge føringer for at heteroseksualiteten er den mest ønskelige formen for seksualitet. Det forklares videre at undervisningen bør relateres mer til situasjoner ungdommen har kjennskap til eller erfaringer med. Læreren kan legge frem ulike eksempler (cases) som ligger nært opp mot ungdommens utfordringer i møte med seksualiteten. Casene kan reflekteres over og drøftes innad i gruppen med læreren som leder (Røthing og Svendsen, 2009). På denne måten kan elevene reflektere over seksuelle utfordringer og øke kunnskapen om temaer knyttet opp mot grenser, seksualitet, forholdet mellom følelser og lyst, seksuelle krenkelser og seksuelle overgrep. Utvalget fra rapporten *fra ord til handling*, mener seksualundervisningen og øvrig undervisning bør legge mer vekt på temaer som samliv og seksualitet. Dette skal ha en forbyggende effekt ifølge NOU. De legger ved et forslag om at temaet *seksuelle overgrep* også bør tas systematisk inn i undervisningen som forebyggende tiltak (NOU, 2008:4, 2008). Slik vi ser det her er det ulike synspunkt på hva undervisningen bør ha mer av og prioritere for å gi ungdommen god nok innføring i seksuallivet. En annen påvirkningsfaktor kan innebære lærerens evne og kompetanse til å undervise i temaer som kan oppleves private for

elevene. Kanskje kan relasjonen mellom lærer og elev, lærerens evne til klasseledelse og elevenes medvirkning ha betydning på undervisningen.

2.6.3 Relasjonskompetanse

Nordahl (2010) forklarer at lærere i skolen må ha evnen til å kunne lede elevgruppen og undervisningen. God klasseledelse innebærer å skape et positivt læringsmiljø, motivere elevene til arbeidsinnsats og evnen til å etablere og opprettholde arbeidsro (Nordahl, 2010). En utfordring ved seksualundervisningen kan være å skape en slik læringsarena med temaer elevene anser som private, tabubelagte eller kanskje flau. Med lærerens/voksenpersonens profesjonelle posisjon og yrkesbakgrunn følger et særlig ansvar for å etablere og opprettholde god samhandling med elevene (Juul og Jenssen, 2002 ref. i Drugli, 2012). Begrepet relasjonskompetanse omfatter, ifølge Røknes og Hanssen (2002) referert i Drugli (2012), evnen til å forstå og samhandle med andre på en god og hensiktsmessig måte. Dette kan læreren gjøre ved å blant annet ivareta elevenes interesser i samhandlingen (ibid.). Samtidig kan lærerne vise at de bryr seg om elevene, la elevene bli kjent med dem, samt bli kjent med elevene og deres interesser. En slik tilnærming kan gi elevene følelsen av respekt og tillitt i lærer-elev-relasjonen (Ogden, 2012). Anerkjennelse er også et viktig begrep i sammenheng med relasjon. Anerkjennelse innebærer likeverdighet og gjensidighet mellom begge parter i en relasjon (Drugli, 2012). Etablering og opprettholdelse av gode relasjoner med elevene kan anses som en metode for ivaretagelse av elevenes interesser. Dette kan åpne for gode dialoger og samtaler i undervisning og ved mer private møter med elevene. På denne måten kan relasjonen mellom lærer og elev være av stor betydning for hvorvidt eleven oppsøker læreren i vanskelige situasjoner.

3 Forskningsmetode

Metode er et verktøy en benytter for å skape kunnskap om et fenomen og metode kan derfor sees som det fremste kriteriet på vitenskapens rasjonalitet (Kvernbekk, 2015). Det finnes mange ulike metoder for å samle inn datamateriale i en studie og forskeren må derfor velge hvilken metode som er best egnet for å svare på problemstillingen. Denne studien skal forsøke å belyse problemstillingen; *Hvordan vurderer ungdomsjenter jevnaldrenes seksuelle tilnærminger på ulike arenaer – og hvordan kan skolen bidra til å forebygge seksuelle krenkelser blant ungdom?*

I det følgende vil jeg beskrive prosessen i utarbeidelsen av masteroppgaven med forankring i vitenskapsteori og ved valg av metode. Etter dette følger en beskrivelse av utvalgsriterier, samt forberedelser til og gjennomføringen av, de fem intervjuene. Videre beskrives prosessen ved innsamling av data, samt analyse og tolkning av datamaterialet. Siste del av kapittelet vil omhandle diskusjon av studiens validitet, reliabilitet og forskningsetiske betraktninger. Avslutningsvis vil jeg reflektere over egen forskerrolle.

3.1 Vitenskapsteoretiske perspektiver

Begrepet *vitenskap* kan ha flere betydninger, men de mest vanlige forklaringene ser vitenskap enten som prosedyrer og metoder, eller som systematiske og ordnende kunnskaper som resultat av disse metodene (Kvernbekk, 2015). Grimen (2010) forklarer vitenskapsteori som systematiske refleksjoner over vitenskapelig virksomhet og resultatene av en slik virksomhet. Vitenskapsteoretiske spørsmål bidrar til å gjøre vitenskapene selv til gjenstand for studier, som gjerne blir stilt fra et annet perspektiv enn vanlige faglige spørsmål. Forskere konstruerer studieobjekter ved å studere fenomener i verden. På denne måten samler forskeren data slik at dataene konstruerer teorier (Grimen, 2010).

3.1.1 Fenomenologisk perspektiv

Denne studien er inspirert av en fenomenologisk tilnærming og tar sikte på å forstå informantenes perspektiv på temaene som presenteres. Målet er å «se det samme» som mennesket forskeren prøver å forstå. (Dalen, 2004). Problemstillingen som skal belyses er også inspirert av en slik tilnærming. Formålet er å presentere jentenes vurderinger av ulike

former for seksuelle tilnæringer og hvordan skolen kan være en forebyggende arena i den sammenheng. Målet vil derfor ikke være en kvantifisering, men å gi nyanserte beskrivelser gjennom ord fremfor tall. På denne måten vil også forskeren være åpen for nye og uventede fenomener som kommer til uttrykk i intervjuet (Kvale og Brinkmann, 2015).

3.1.2 Hermeneutikk og forforståelse

Hermeneutikk betyr *læren om fortolkning av tekster* (Kvale og Brinkmann, 2015, s.73) eller *læren om tolkning* (Dalen, 2011, s.17). Hermeneutikken har som formål å oppnå gyldig og allmenn forståelse av hva teksten betyr, gjennom fortolkning av mening (Kvale og Brinkmann). For å få en dypere mening må budskapet i de enkle delene settes inn i en større sammenheng. Samtidig skal helheten søkes i de enkelte delene (Dalen, 2011). «Denne vekselvirkningen mellom helhet og del for å oppnå dypere forståelse beskrives som *den hermeneutiske sirkel*» (Dalen, 2011, s.18). Videre forklarer Dalen (2011) at hermeneutisk tolkning innebærer et samspill mellom helhet og del, forsker og tekst og forskerens forforståelse. Dette kalles den *hermeneutiske spiral* (Dalen, 2011). Denne studien er påvirket av hermeneutikken ettersom utdrag fra informantenes ytringer er studert og tolket i samsvar med helhetlige inntrykk av informantenes utsagn.

Kvernbekk (2015) referert i Lund (2015) forklarer at det som observeres er avhengig av forskerens forventninger, oppfatninger og teoretiske bakgrunn. Wormnæs (2005) utdyper dette når han forklarer at hermeneutikken tar sikte på at tolkeren retter seg tolkende mot et meningsformidlende materiale. Med meningsformidlende materiale menes det her noe eller noen som antas å uttrykke en mening (Wormnæs, 2005), i dette tilfellet informantene. I en kvalitativ studie vil derfor forskerens tolkning av informantenes mening, påvirkes av forskerens forventninger, oppfatninger og teoretiske bakgrunn. Dette kan med andre ord forklares som forskerens forforståelse. Dalen (2011) beskriver forforståelse som meninger om oppfatninger en på forhånd har om det fenomenet som skal studeres. Forskeren bør gjøre seg oppmerksom på slike forutinntatte holdninger, verdier og forutsetninger for å forhindre at de skal påvirke intervjuet (Dalen 2011).

I sammenheng med problemstillingen hadde jeg en forforståelse av at jentene ville vurdere verbale og non-verbale seksuelle tilnæringer som alminnelige og mindre krenkende. Kanskje ville slike tilnæringer være en del av kulturen og ungdommens dagligtale. En annen forforståelse jeg hadde var at jentene refererte til fysiske seksuelle tilnæringer på fest,

i alkoholpåvirket tilstand, men at slike hendelser ikke nødvendigvis ble ansett som krenkelser. Før intervjuene hadde jeg også tanker om at jentene ville påpeke at seksualundervisningen var av mer teoretisk form, samtidig som helsesøster var en ressurs i arbeidet mot seksuelle krenkelser i skolen.

3.2 Kvalitativ metode

Begrepet *kvalitativt* betyr vanligvis at en interesserer seg for hvordan noe gjøres, sies, oppleves, fremstår eller utvikles. Menneskelige erfaringers kvalitet etterstrebes å beskrive, forstå eller fortolke. I motsetning til kvantitative studier, der mengde og statistikk gjerne legger grunnlag for utvikling av kunnskap, vil kvalitativ forskning søke å forstå konkrete personer og sosiale prosesser (Brinkmann & Tanggaard, 2012). *Metode* betyr opprinnelig «veien til målet» og er derfor avhengig av undersøkelsens formål (Kvale og Brinkmann, 2015). I kvalitative studier er det enkeltmenneske som studeres. Denne informasjonen sammenlignes uten hensikten å generalisere dette til hele populasjonen. Det interessante er «om noe finnes» mot «hvor vanlig noe er» (Repstad, 2007). Det er teksten som er sentral i kvalitative studier. Det vil si at innholdet i for eksempel observasjoner og intervjuer, nedtegnes og gir grunnlaget for den videre analysen (Repstad, 2007).

Denne studien skal ta for seg ungdomsjenters tanker om et tema og det kan derfor være naturlig å velge en kvalitativ tilnærming som søker å forstå jentens opplevelse av fenomenet som studeres. Interessen for individets meninger og holdninger gjennom erfaringer sammen med forskerens fortolkninger og fortolkninger i et teoretisk perspektiv, står sterkt i kvalitative metoder. Slik kan vi se at kvalitative metoder gjerne er bygget på hermeneutiske og fenomenologiske teorier (Befring, 2007). I denne studien vil analysen ha temasentrert tilnærming. Likevel vil de fenomenologiske og hermeneutiske teoriene inspirere tolkningen ettersom jeg ønsker å fremstille informantenes erfaringer og opplevelser. Studien vil etterstrebe unge jenters perspektiv og i den forbindelse vil det være naturlig å forske *med* de unge, mot å forske *på* de unge. Barn og unges deltakelse i forskning har tradisjonelt ofte begrenset seg til testing, og som gjenstander for observasjon. Dette kan bidra til viktig kunnskap, men slike metoder egner seg ikke til å få frem de unges perspektiv (Jensen, 2012).

3.2.1 Kvalitativt forskningsintervju

Formålet med et kvalitativt forskningsintervju er å forstå sider ved intervjupersonens dagligliv, fra han eller hennes perspektiv. Målet er å få frem betydningene av intervjupersonenes erfaringer og å avdekke deres opplevelse av verden (Kvale og Brinkmann, 2015). I et intervju benytter man seg av samtale som redskap for å få innsikt i personens livsverden (Storm-Mathisen, 2012). Jentenes livsverden brukes her som den verden de kjenner igjen i dagliglivet og som fremtrer for dem i en direkte og umiddelbar opplevelse forut refleksjon eller teori (Tanggaard og Brinkmann, 2012). Dette forskningsprosjektet streber etter innsikt i ungdomsjenters tanker om og vurderinger av seksuelle tilnærminger. I denne sammenheng har jeg benyttet meg av forskningsintervjuet som redskap for å oppnå denne innsikten. Dalen (2004) beskriver intervjuet som en metode som kan brukes for å få innsikt i informantenes egne erfaringer, tanker og følelser knyttet opp mot temaer som studeres. Samtidig kan intervjuet fremskaffe fyldige beskrivelser av hvordan jentene opplever ulike sider ved sin livssituasjon (Dalen, 2004) som produserer kunnskapen (Kvale og Brinkmann, 2015), empirien, for denne studien.

Jeg har valgt å benytte meg av en semistrukturert intervjuform som har til hensikt å strukturere intervjuet slik at det knyttes opp mot temaet som skal studeres. På denne måten gir forskeren informantene anledning til å uttrykke egne opplevelser, tanker og følelser knyttet opp mot temaene forskeren har bestemt (Dalen, 2011). Det er ikke gitt at enhver forsker kan få innsikt i informantenes livsverden kun ved hjelp av et grundig forarbeid med intervjuguiden. Ved et intervju vil det, ifølge Kvale og Brinkmann (2015), være et klart asymmetrisk maktforhold mellom forskeren og den som blir intervjuet. Dette kommer av at forskningsintervjuet er en spesifikk profesjonell samtale og ikke en fullstendig åpen og fri dialog mellom to likestilte parter (ibid.). På denne måten kan intervjuet inneha noen begrensninger. Likevel vil jeg som forsker søke svar fra informantene ut ifra prinsippet om at informantene sitter med de «rette» svarene. På denne måten kan maktforholdet utjevnes.

3.3 Utvalg

«Hovedregelen for utvalg i kvalitative intervjustudier er at man prøver å velge informanter som av ulike grunner vil kunne uttale seg på en reflektert måte om det aktuelle temaet» (Tjora, 2010, s.128). Flere studier viser til at barn (0-18 år) kan gi verdifull informasjon om sine livserfaringer (Dance & Rushton, 2005; Davies & Wright, 2008; Dockett & Perry, 2007; Greig & Taylor, 1999 ref. i Jensen, 2012). Dette tilsier at det er liten tvil om at barn vet mere

om visse sider av sine liv enn det de voksne gjør (Jensen, 2012). Barn og unge er meningsbærende og meningsberettigete individer og nyere utviklingspsykologisk forskning viser til at barn har stor kapasitet til å forstå, reflektere og snakke om viktige hendelser (Jensen, 2012). Tjora (2010) forklarer at de som intervjues bør være berørt av temaene som forsøkes å belyses. Jenter i 10. klasse er en del av kulturen som ønskes å forske på og vil derfor ha egne tanker, meninger og følelser knyttet opp mot temaene i studien. En kan også anta at det ofte er jenter som utsettes for seksuelle krenkelser fra gutter, selv om dette selvsagt kan være motsatt eller mellom like kjønn.

Informantene vil også være *strategisk* utvalgt, ettersom de ikke er tilfeldig utplukket for å representere en populasjon. Informantene skal representere seg selv og senere ved analysen stå som representanter for et syn eller en posisjon (Tjora, 2010). I arbeidet med å rekruttere informanter skiller jeg gjerne i hovedsak mellom tilfeldig og formålstjenlig utvelging (Befring, 2007). Jeg har altså valgt det siste, som omtales som kriteriebasert utvelging (Dalen, 2004; Gall, Gall & Borg, 2003). En slik utvalgsmetode innebærer at informantene må oppfylle noen fastsatte kriterier for å bli vurdert som aktuelle informanter. Hensikten er å fremskaffe dybdeinnsikt om et fenomen knyttet til noen utvalgte individer (Gall, Gall & Borg, 2003). I det følgende vil jeg gi et innblikk i utvalgskriteriene og gi en oversikt over informantene i studien.

3.3.1 Utvalgsriterier

I kvalitative studier tilstrebes det gjerne å sette sammen et utvalg som gjenspeiler en maksimal variasjon knyttet til temaet en forsker på (Dalen, 2004). Ettersom temaet er mer generelt og kan berøre de fleste ungdommer kan en rekruttere nær sagt hvem som helst (Tjora, 2010). Tidlig i prosessen tok jeg kontakt med rektoren ved en ungdomsskole jeg hadde kjennskap til. Grunnen til at jeg valgte denne skolen var fordi jeg hadde kjennskap til at helsesøsteren hadde mye erfaring og kunnskap om temaet som skulle belyses. Jeg hadde allerede vært i kontakt med helsesøsteren for å snakke om mulige temaer og vinklinger på masteroppgaven. Etter godkjenning av studien fra rektoren tok jeg igjen kontakt med helsesøsteren for å samle informanter. Hun mottok mine utvalgsriterier og rekrutterte deretter informanter til studien.

Denne studien er begrenset til siste året på ungdomsskolen og et kriterium vil derfor være at de jentene som ønsker å delta, skal kunne ordlegge seg forståelig og vise noe interesse for

temaet. Jentene skulle derfor være i alderen 15-16 år og gå på ungdomsskolen i 10. trinn. Et annet kriterium var at jentene skulle ha norsk kulturell bakgrunn. Dersom jeg hadde inkludert jenter av minoritetsspråklig bakgrunn ville kanskje studien bli for omfattende, selv om dette kunne vært interessant å undersøke i en større studie.

Seksuell legning og modenhet eller erfaringer med seksuell krenkelse eller overgrep var ikke et kriterium for deltakelse, ettersom formålet ikke ville være å avdekke seksuelle overgrep. Studien skal undersøke generelle forhold rundt jevnaldrenes seksuelle tilnærminger og på denne måten ville det heller være ønskelig med ulike jenter i ungdomsskolen. Det var derfor ønskelig at jentene hadde ulik sosial status blant jevnaldrende på skolen. Jentene kunne gjerne ha ett bredt skille i personlighetskvaliteter som for eksempel; å ha sterke meninger mot å vise tendenser til å følge (venne)gruppens meninger. Begrunnelsen for dette var at jentene skulle representere ulike personligheter i ungdomskulturen for å få en bredere innsikt i hvilke tanker jentene har om ulike seksuelle tilnærminger fra jevnaldrende.

3.3.2 Informantene

Denne studien inneholder kun fiktive navn for å ivareta informantenes anonymitet og personvern. Jeg har valgt å gi informantene fiktive navn for å gi leseren ett mer personlig forhold til informantene, mot å bruke betegnelser eller initialer. Navnene som benyttes i denne studien er Amalie, Kaja, Jenny, Oda og Mette. Fellestrekk ved informantene er at de alle er 15 år og benytter seg av sosiale medier som Facebook, Instagram og Snapchat. Oda og Amalie har begge kjærester, mens resten anser seg selv som single.

3.4 Forberedelser

3.4.1 Intervjuguide

Før intervjuet bør intervjueren være godt forberedt på temaene han eller hun vil forske på. Forskeren bør også formulere gode, åpne spørsmål, i form av «hvordan» og «hvorfor», som kan belyse problemstillingen (Dalen, 2004). Dette kan skrives ned som et manuskript som strukturerer intervjuforløpet. En semistrukturert intervjuguide kan inneholde noen temaer som skal dekkes, eller være en detaljert rekkefølge av formulerte spørsmål (Kvale og Brinkmann, 2015). Jeg valgte å formulere åpne spørsmål som var nært knyttet opp mot tematikken. På

denne måten ville jeg sikre meg at jentene fikk muligheten til å fortelle fritt om sine tanker om ulike aspekter ved valgt tematikk. Dalen (2004) påpeker at intervjuguiden skal benyttes som et verktøy for å ikke spore av under samtalen og holde forskeren til temaene som skal belyse problemstillingen.

I første utkast av intervjuguiden var spørsmålene rettet mot jentenes egne erfaringer eller opplevelser. For eksempel kunne et spørsmål starte med; «Hvordan ville du opplevd/reagert hvis...». Refleksjoner knyttet opp til informantens opplevelse av intervjusituasjonen, bidro til å omformulering av spørsmålene. Jeg ville knytte de mer opp mot jenters generelle opplevelser og tanker knyttet til tematikken. Spørsmålene ble derfor omformulert slik; «hvordan tror du jenter i dag ville ha opplevd/reagert hvis...». Tanken var å gjøre intervjusituasjonen mer avslappet og mindre skummel for informantene. Det kan være lettere å svare utfyllende når det ikke eksplisitt er en selv en snakker om.

Det er også viktig at intervjuet bærer preg av en naturlig samtale slik at informanten skal føle seg bekvem i situasjonen og gi åpne og utfyllende svar. Dette kan gjøres ved at forskeren ikke følger spørsmålene slavisk, men benytter seg av guiden som en huskeliste (Repstad, 2007) og følger «traktprinsippet» (Dalen, 2004). Traktprinsippet innebærer at forskeren starter med å stille generelle, enkle innledende spørsmål for å gjøre informantene trygge på meg og situasjonen, samt mer åpne og avslappede (ibid.). Ved en semistrukturert intervjuform står intervjueren altså fritt til å kunne hoppe litt frem og tilbake mellom de ulike temaene/kategoriene og underspørsmålene. Forskeren er med dette ikke bundet til de forhåndsbestemte spørsmålene i en gitt rekkefølge, men har for eksempel mulighet for dypere utforskning av enkelte tema ved å stille oppfølgingsspørsmål til noen av informantens svar (Befring, 2007). Denne muligheten benyttet jeg meg av i intervjuene, noe som medførte at jeg i mange tilfeller fikk enda mer utfyllende og reflekterte svar fra informantene.

Intervjuguiden er bygd opp av mange spørsmål innenfor de ulike kategoriene. Jeg valgte å ha flere korte og enkle spørsmål enn å konstruere få, store og tunge spørsmål, slik Kvale og Brinkmann (2015) oppfordrer til. Tanken var å ikke forvirre informantene eller skape språklig avstand mellom forsker og informant. Ettersom guiden inneholder noen begreper som ikke nødvendigvis er i jentenes dagligtale har jeg valgt å utdype dette i guiden. Eksempel på dette kan være hovedkategori 1, del 2. Non-verbale seksuelle tilnærminger der jeg avklarer hva jeg mener med denne formuleringen. Flere av spørsmålene kan også oppleves som lukkede spørsmål med fare for et enkelt «ja» og «nei» svar. Ved slike spørsmål ville det alltid følge et

oppfølgingsspørsmål som har til hensikt å la informantene utdype uttalelsene med «hvorfor mener du det?», «kan du si litt mer om..?» eller «hva tenker du om det?». På denne måten får ungdommen mulighet til å snakke åpent og fritt om temaene.

3.4.2 Prøveintervjuet

Et av formålene for å gjennomføre et prøveintervju vil være å teste intervjuguiden med spørsmål og formuleringer. Dette kan anses som en mulighet til å omformulere vanskelige spørsmål og benytte seg av andre begreper som viser seg å være mer nærliggende informantens hverdagspråk (Dalen, 2004). Jeg valgte å intervju en jente i 1. klasse på videregående skole slik at intervjuet skulle gi virkelighetsnære forventninger til aldersgruppens oppfatninger av temaet og gi meg innblikk i ungdommens begrepsforståelse. Under intervjuet måtte jeg et par ganger forklare begreper og omformulere spørsmål for å gjøre spørsmålene mer forståelig. Dalen (2004) forklarer at det ofte vil være nødvendig å redigere intervjuguiden i etterkant av prøveintervjuet. Tilbakemeldingene jeg fikk gav gode indikasjoner på hvilke spørsmål som måtte endres før intervjuene. Hun mente eksempelvis at begrepet «digitale arenaer» burde byttes om til «sosiale medier» for at jentene lettere skulle forstå hva jeg mente i konteksten. Dette ble senere omgjort i intervjuguiden.

Ved å gjennomføre et prøveintervju kan forskeren også teste sine egne ferdigheter som intervjuer (Dalen, 2004). Kvale og Brinkmann (2015) forklarer at intervjueren bør inneha kvaliteter som å mestre samtalemessige ferdigheter, ha øre for intervjupersonens språkstil, være kunnskapsrik og hjelpsom dersom intervjupersonen har vansker med å svare og evnen til å treffe beslutninger på stedet, som oppfølgingsspørsmål. Ved et prøveintervju kan en ikke forvente å være ekspert på alle områder, men en kan være oppmerksom på at slike kvaliteter kan bidra til å få gode svar gjennom intervjuet. I etterkant av intervjuet, lyttet jeg til lydopptaket for å bli oppmerksom på hva jeg ville gjøre annerledes til neste intervju. Slik forberedte jeg meg på hvilke ferdigheter jeg mestret og hvilke jeg burde jobbe mere med.

3.5 Gjennomføring av intervjuene

Alle intervjuene ble gjennomført på informantenes skole. Jeg ønsket å skape et avslappende miljø for informantene og mente derfor at jeg som intervjuer bør innta *gjest-rollen*. Det kan tenkes at informantene følte det beroligende å bli intervjuet i omgivelser de var godt vant

med. I tillegg ville dette gi helsesøsteren ansvaret for behandling av kontaktinformasjon, slik at jeg ikke hadde tilgang på deres fulle navn, adresse, mail eller telefonnummer. Jeg fikk også godkjenning av rektor om å gjennomføre studien i skoletiden slik at jentene ikke måtte bli igjen etter undervisningen.

I forkant av intervjuene fikk jeg tildelt ett grupperom slik at samtalene kunne foregå uforstyrret. Helsesøster hadde avtalt med jentene hvor de skulle møte og til hvilke tidspunkt. Det var satt av 60 minutter til hver informant og 30 minutter mellom hvert intervju for at intervjuene ikke skulle kollidere med hverandre om samtalen gikk over gitt tid. En slik tidsramme ble nødvendig ettersom to av informantene hadde mye på hjertet og snakket i godt over en time. Jeg ønsket verken å avbryte eller tillate at viktige uttalelser gikk til spille på grunn av dårlig tid. De tre andre intervjuene varte fra 40-50 minutter og holdt seg derfor godt innenfor angitt tid. Intervjuene skulle gjennomføres over tre dager, men ved kort varsel måtte en av jentene bytte dag. Derfor hadde jeg to informanter den første dagen og tre informanter et par dager etter. Helsesøster hadde igjen avklart oppmøtetid for informantene med god margin. På denne måten fikk jeg pauser mellom hvert intervju til å reflektere over svarene, og min rolle som intervjuer. Slik fikk jeg muligheten til å lære av feil og rette oppmerksomheten mot forbedringspotensialet etter hvert intervju.

Informantene hadde blitt bedt om å ta med samtykkeskjema med underskrift som ble levert til meg før intervjuet. De hadde også blitt tildelt et informasjonsskriv med klare beskrivelser av intervjuets omfang, varighet og struktur. Før hvert intervju gjennomgikk jeg deres rettigheter til å avbryte intervjuet dersom de ønsket det og at dette ikke ville få noen konsekvenser for dem. Jeg fortalte også om hvem jeg var, hvorfor jeg skulle intervju dem, hva som skulle skje med materialet og hvem som hadde tilgang på det. Slik informasjon bør informantene få i forkant av intervjuet ifølge Dalen (2004). Det var viktig for meg at de visste at deltakelse var frivillig og at de kunne føle seg komfortable med meg som intervjuer. Hvert intervju ble innledet med lettere spørsmål rettet mot deres hverdag. Dette var for å etablere en relasjon med mål om at informanten skulle føle seg mer komfortabel, før intervjuet ble spisset inn på mer omfattende temaer. Videre vil jeg diskutere hvordan jeg opplevde intervjurollen og hvilke utfordringer jeg møtte under intervjuet.

3.5.1 Intervjurollen

Et intervju vil være ulikt en vanlig samtale ettersom det er intervjupersonens synspunkter som er i fokus. For å innta en rolle som intervjuer vil det derfor være nødvendig å vise interesse, være nøytral og vise anerkjennelse for personen som intervjues gjennom måten en spør og lytter på. Det vil være nødvendig for intervjueren å la informanten få tid til å fortelle om sine tanker og dele sine refleksjoner, ettersom det er disse ytringene som utgjør forskerens datamateriale. Dette kan oppnås ved å vise interesse for informantens utsagn gjennom blikk, kroppsspråk og verbale tilbakemeldinger (Dalen, 2004). Jeg opplevde dette utfordrende ved første intervju med Amalie, ettersom jeg var litt usikker på meg selv som intervjuer. Jeg fulgte intervjuguiden nokså slavisk, samtidig som jeg måtte anstrenge meg for å gi tilbakemeldinger og holde blikk-kontakt. Spørsmålene jeg stilte ble noen ganger vanskelige for informanten å forstå. Jeg merket store forskjeller mellom Amalie og prøveinformanten på forståelse av begrepene. Dette gjorde at jeg gjentatte ganger måtte stoppe opp og omformulere spørsmålene.

Ved neste intervju visste jeg allerede hvilke spørsmål som kunne virke uforståelige. På denne måten var jeg mer erfaren og forberedt på omformuleringer, samt komfortabel i rollen som intervjuer. Jeg merket dermed at Kaja også virket roligere, ettersom jeg inntok en litt mer tydelig intervjuer-rolle. Dette gav meg mer selvtillit ved gjennomføring av de tre neste intervjuene. I intervjuene med Oda, Jenny og Mette var det mer flyt i samtalen. Jeg stilte spørsmål som passet bedre med deres utsagn, stilte flere oppfølgingsspørsmål og gikk frem og tilbake på temaer etter informantens initiativ. Etter hvert kunne jeg ta raskere avgjørelser i intervjusituasjonen. Dette beskriver Kvale og Brinkmann (2015) som en viktig egenskap for en dyktig intervjuer. Etter hvert intervju avsluttet jeg samtalen med å prate litt løst om temaene. På denne måten fikk informantene «lande» litt før de gikk tilbake til undervisningen. Dette bør intervjueren gjøre i etterkant av intervjuet for at informanten skal føle seg ivaretatt (Dalen, 2004).

3.6 Analyse og bearbeiding av data

3.6.1 Transkribering

Kvale og Brinkmann (2015) presiserer at transkripsjoner ikke er kopier av realitet, men kunstige konstruksjoner av kommunikasjon fra muntlig til skriftlig form. Transkribering innebærer å oversette data fra muntlig til skriftlig form. Siden muntlig og skriftlig språk har

hver sine sett med regler, medfører oversettelse fra muntlig til skriftlig noen utfordringer. Blant annet er det begrenset hvor mye av informantenes kroppsspråk en får registrert skriftlig. Latter er imidlertid et eksempel på kroppsspråk jeg har registrert i kursiv. Jeg valgte dessuten å transkribere intervjuene kort tid etter gjennomførte intervjuer. Slik hadde jeg fortsatt ferske erindringer av kroppsspråk og kontekst knyttet til de ulike verbale ytringene i minnet. Jeg hadde innhentet et omfattende datamateriale på 72 sider etter transkribering. Transkriberingsprosessen ble tidkrevende, men nøye utført. Jeg var opptatt av å transkribere alt informantene sa, og å få det ned så ordrett som mulig. Det var god lyd kvalitet på alle opptakene som tillot nøyaktig nedskrivning av alle utsagn. Dette for å sikre den deskriptive validiteten og ut fra tanken om at alt materiale, i utgangspunktet, ville kunne være relevant i den senere analyseprosessen.

I selve transkriberingen valgte jeg å ta med alle «ehhh», «hmm» og lignende meningsløse pauseord/ nonsensord. Ved bruk av sitater i resultatkapitlet av oppgaven valgte jeg imidlertid å utelate disse småordene, for at det skulle bli lettere å lese og forstå innholdet i informantenes utsagn. Dessuten er det jo også slik at det vi uttrykker muntlig, gjerne ville blitt uttrykt litt annerledes skriftlig. Kvale og Brinkmann (2015) påpeker at det å bruke ubearbejdede direkte transkripsjoner av det muntlige språket kan få informantene til å fremstå som lite intellektuelle. Han minner også om faren for at det kan medføre uetisk stigmatisering av bestemte personer og grupper. «Liksom» og «assa» har jeg likevel valgt å beholde flere steder i presentasjonen. Grunnen til det er at det i noen sammenhenger kan anses å ha en meningsbetydning og at disse ordene brukes mye i muntlig dagligtale generelt, spesielt i ungdomsspråket. Jeg ser det derfor som unaturlig å fjerne disse ordene fra sitatene. Tegnet (...) blir brukt som indikasjon på at deler av det fullstendige sitatet er utelatt. Alle transkripsjoner har blitt anonymisert.

3.6.2 Analyse og analyseprosessen

Analysen i denne studien er inspirert av temasentrert tilnærming, samt fenomenologiske og hermeneutiske teorier. Gjennom temasentrerte tilnærminger studerer forskeren informasjon om hvert tema og inkluderer alle deltakerne. Videre sammenligner en datamaterialet fra informantene for å få en dypgående forståelse av hvert enkelt tema (Thagaard, 2013). Thagaard (2013) påpeker at kritikken ved en slik tilnærming er rettet mot manglende helhetlig forståelse. For å ivareta helheten vil det derfor være viktig at informasjonen fra hver enkelt

informant settes inn i den sammenhengen som utsnittet er en del av. Slik kan forskeren vurdere utsagnene fra et enkelt intervju opp mot intervjuet som helhet (Thagaard, 2013). Ved en temasentrert analytisk tilnærming kan likevel informantens stemme, adskilt fra andre deltakere, få mindre plass. Ved en slik tilnærming vil altså temaene baseres på sammenhenger mellom alle deltakernes utsagn. I denne oppgaven ønsket jeg i tillegg til å skape en helhet, å trekke frem informantene som enkeltindivider. Derfor valgte jeg å bruke fiktive navn på informantene og gjengi sitater fra intervjuene. På denne måten kan leseren få et mer personlig forhold til informanten, samtidig som informantens ytringer knyttes til informanten selv. Denne tilnærmingen er inspirert av et fenomenologisk perspektiv der forskeren ønsker å forstå intervjupersonens livsverden (Kvale og Brinkmann, 2015). Et slikt perspektiv kan også påvirke hvordan forskeren forstår «det samme» som mennesket som studeres (Dalen, 2004). I det følgende vil jeg gjøre rede for analyseprosessen i korte trekk.

Kort tid etter transkriberingen av mine fem intervjuer skrev jeg dem ut i papirform, for så å lese grundig igjennom alt datamaterialet. Dette gjorde jeg for å få en mer helhetlig oversikt over datamaterialet. Videre satte jeg sammen beslektede meningsenheter og fordelte dem i ulike kategorier basert på temaer fra intervjuguiden. Temaene i intervjuguiden ville på denne måten fungere som veiledende kategorier tidlig i analyseprosessen. Jeg satte sammen ytringer fra de ulike informantene som inneholdt mange av de samme begrepene. Slik kategorisering av utsagn kan bidra til struktur i omfattende datamateriale (Kvale og Brinkmann, 2015). I denne delen forsøkte jeg å lese informantenes utsagn fordomsfritt for å tematisere disse ut fra informantenes synsvinkel, slik Kvale og Brinkmann (2015) oppfordrer til. Etter hvert som jeg fikk bedre oversikt over materialet startet jeg en mer omfattende koding. «Koding innebærer at en knytter et eller flere nøkkelord til et tekstsegment for å tillate senere identifisering av en uttalelse,» (Kvale og Brinkmann, 2015, s.226). Nøkkelordene ble satt inn i kontekster som dannet overordnede temaer for resultatkapittelet. På denne måten utviklet jeg kategorier av utdragene fra teksten som inneholdt de samme temaene, slik Thangaard (2013) beskriver i temasentrert analytisk tilnærming. Jeg hadde ingen erfaring med programmet NVivo og valgte derfor å ikke benytte meg av dette i analyseprosessen. Dette valget er begrunnet med den begrensningen jeg hadde av tid. Jeg valgte derfor å ikke bruke tid på å lære et nytt program. Analysen av datamaterialene foregikk dermed i Word.

I analyseprosessen var det viktig å få med utsagn fra alle informantene innenfor hvert tema, for å sammenligne ytringene. Ettersom omfanget av studien er begrenset ville det ikke være

mulig å presentere alle funn i teksten. Derfor valgte jeg å omskrive flere av ytringene til tekst med kortere sitater som fundament for utsagnene. Tolkningen av datamaterialet kan påvirkes av min forforståelse av tematikken. I den sammenheng var det viktig for meg å presentere funnene så nøyaktig og virkelighetsnært som mulig. Ved å bruke sitater som underbyggende for teksten kunne jeg til en viss grad sikre tolkningsvaliditeten. Dette blir nøyere forklart i kapittel 3.7.1-Validitet.

Ved flere tilfeller hadde informantene beveget seg ut på interessante temaer som godt kunne passe under ulike temaer i presentasjonen. Selv om ikke alle informantene hadde uttalt seg om det samme, valgte jeg å ta med slike ytringer. Et eksempel på dette omhandler *pornografi*. Dette var ikke et spørsmål i intervjuguiden, men ettersom tre av jentene kommenterte dette som faktor for forventninger til samleie, ble dette lagt under kapittel 4.7 (ulike arenaer for seksualisert påvirkning og kontakt mellom ungdom). Det var viktig for meg at informantenes ytringer la føringer for studien. Intervjuguiden med ferdige kategorier lå på denne måten som førende for temaene som skulle presenteres. Likevel ville jeg at informantenes livsverden skulle påvirke resultatene i stor grad. En slik kombinert tilnærming til analysen ble et viktig verktøy for kategoriene som blir presentert i kapittel fire.

3.7 Kvalitetsvurderinger

3.7.1 Validitet

Validitet omhandler, ifølge Tjora (2010), gyldigheten i forskningen. Dette innebærer i hvilken grad forskeren har fått svar på de spørsmål som er forsøkt stilt (Tjora, 2010). Validitet innebærer en form for troverdighet av det som presenteres (Dalen, 2011). For å styrke gyldigheten i studien er det nødvendig å være åpen om hvordan en praktiserer forskningen, samt redegjøre for de valgene som er tatt underveis. I en studie vil det forekomme sensitive faktorer som kan påvirke forskningen og det vil derfor være nødvendig at forskeren er åpen om dette (Tjora, 2010). Maxwell (1992) beskriver en tilnærming til kvalitetsvurderinger med fire former for validitet; Deskriptiv validitet, tolkningsvaliditet, teoretisk validitet og generaliserings- og evalueringsvaliditet. Jeg vil med dette gi en kort oversikt over to av de fire formene, deskriptiv validitet og tolkningsvaliditet, samt knytte dem opp mot min forskning. Til slutt vil jeg referere til begrepsvaliditeten fra Cook og Cambell (1979) referert i Lund (2015), ettersom den ville ha betydning for denne studien.

Deskriptiv validitet: Redegjørelsen for prosessen av innsamlet datamateriale med tolkning og analyse, forklares av Maxwell (1992) referert i Dalen (2011), som *deskriptiv validitet*. Dalen (2011) påpeker at forskeren bør dokumentere og presentere prosessen i studien, for å sikre validiteten. I kapittel 3.4 har jeg beskrevet forberedelsene før intervjuet. I kapittel 3.5 presenteres forholdene under intervjuet. Kapitlene kan med dette bidra til å sikre den deskriptive validiteten i studien. For å styrke validiteten i datamaterialet kan forskeren stille gode spørsmål som motiverer intervjupersonen til å komme med utfyllende og innholdsrike uttalelser (Dalen, 2011). Intervjuene i denne studien var lagt opp slik at informantene skulle kunne snakke fritt om temaer jeg på forhånd hadde forberedt. I flere tilfeller valgte jeg å stille ja/nei spørsmål for at informantene lettere skulle forstå hva jeg ønsket de skulle svare på. Dette var et hensyn jeg tok til utvalgets alder. Dersom informantene ikke forklarte hvorfor de mente det de mente med en gang, fulgte det alltid et oppfølgingsspørsmål. For å sikre validiteten ville spørsmålene ikke være ledende, men i noen tilfeller ble det nødvendig med en forklaring av begreper og lignende.

Deskriptiv validitet vil også ifølge Maxwell (1992) dreie seg om hvorvidt forskeren har vært nøyaktig i sin fremstilling av informantenes ytringer. Det vil derfor lønne seg å transkribere intervjuene ordrett slik at informantenes «stemme» blir representert nøyaktig (Dalen, 2011). Alle intervjuene ble transkribert ordrett med lydopptak som hjelpemiddel. Lydopptak ble brukt for å sikre validiteten i transkripsjonen. Etter dette valgte jeg å lytte til opptakene på nytt mens jeg leste transkripsjonen. Dette var for å sikre at ingen ytringer ble glemt eller tatt ut av feil kontekst.

Tolkningsvaliditet: En forutsetning for senere fortolkning av datamaterialet er at det foreligger rike og fyldige besvarelser som kan sees i en større helhetsforståelse. Dette blir beskrevet som *tolkningsvaliditet* (Dalen, 2011). Her kan det trekkes paralleller opp mot hermeneutiske perspektivet på forholdet mellom helhet og deler, samt forskerens forforståelse. I en kvalitativ studie vil forskerens forforståelse til en viss grad påvirke tolkningen av datamaterialet. Ved å være oppmerksom min forforståelses påvirkning av dataene og samtidig etterstrebe en helhetsforståelse, har jeg forsøkt å formidle alle informantenes utsagn med stor nøyaktighet.

Begrepsvaliditet: Cook og Cambell (1979) referert i Lund (2015) har utarbeidet et validitetssystem som vanlig blir brukt innenfor kausale kvantitative studier. I dette systemet forklarer de *begrepsvaliditet* som utvalgets fortolkning av begrepene i undersøkelsen (Cook

og Campell referert i Lund, 2015). Jeg har valgt å presentere begrepsvaliditeten i denne studien ettersom den er avgjørende for hvordan informantene har tolket begrepene under intervjuet. For å styrke validiteten valgte jeg å spørre jentene hvordan de forstod ulike begreper som for eksempel *seksuelle tjenester*. Min tolkning var at seksuelle tjenester utfoldet seg i mer fysisk form, mens informantene mente seksuelle tjenester innebar bl.a. nakenbilder sendt over internett. Dersom begrepene forskeren benytter seg av misforstås eller gir tvetydige signaler om temaet, kan dette forvirre utvalget (Kleven, 2015), samt føre til feilaktig tolkning av datamaterialet. Ved å nyansere informantenes tolkning av vanskelige eller forvirrende begreper, kan begrepsvaliditeten styrkes. Informantene er 15 år og kan med dette ha et annet ordforråd enn forskeren. I den sammenheng mente jeg det var nødvendig med en begrepsavklaring.

3.7.2 Reliabilitet

I kvalitativ forskning kan reliabiliteten omhandle hvorvidt resultatet fra studien kan reproduseres av en annen forsker (Kvale og Brinkmann, 2015). Tjora (2010) forklarer at forskeren kan teste reliabiliteten i en studie ved å stille spørsmålet: Ville resultatene blitt annerledes dersom en annen forsker gjennomførte studien? Reliabiliteten vil derfor si noe om forskningsresultatenes konsistens og troverdighet (Kvale og Brinkmann, 2015). I arbeidet med dette forskningsprosjektet har jeg vært nøye med forberedelsene, samt dokumentasjonen av prosessen. Dette kan bidra til å styrke reliabiliteten. Intervjuguiden er semistrukturert med mange spørsmål innenfor de ulike temaene. Dette kan bidra til reproduksjon av resultatene dersom en annen forsker skulle gjennomført studien.

Likevel vil ikke en kvalitativ studie kunne bli 100 % reliabel. Jeg har fulgt opp med oppfølgingsspørsmål underveis, samtidig som informantene styrer noe av samtalen mot temaer de har spesiell interesse for. På denne måten kan en tenke seg at dersom en annen forsker skulle gjennomført studien med intervjuguiden, kunne resultatene variere. Dokumentasjonen kan likevel bidra til at forskeren studerer min fremgangsmåte. Tjora (2010) forklarer reliabilitet som påliteligheten i resultatene av en studie. Hun forklarer at påliteligheten kan påvirkes av hvilke forhold forskeren har til informantene (Tjora, 2010). Jeg hadde ingen kjennskap til informantene før intervjuene. Likevel er jeg kjent med miljøet og kulturen ved skolens område. På denne måten kan min forforståelse om mulige utfordringer i kulturen påvirke tolkningen av deres ytringer, samt legge føringer for spørsmålene i

intervjuguiden. Tjora (2010) påpeker viktigheten av forberedende refleksjoner, samt refleksjoner i prosessen ved databehandling. Ved å være oppmerksom min forforståelse kan derfor reliabiliteten i studien styrkes.

3.8 Forskningsetiske betraktninger

Forskningsetikk handler om forskerens ivaretagelse av informantenes personlige integritet og beskyttelse av enkeltmenneskets rett til personvern (Alver og Øyen, 1997). Vi har tidligere sett at intervjuet handler om menneskelige interaksjonen der forskeren ønsker å forstå intervjupersonens livsverden. Intervjuet er en sosial kontekst der maktforholdet kan være asymmetrisk og på grunnlag av dette bør forskeren gjøre seg oppmerksom på hvilke etiske hensyn som bør ivaretas, avhengig av det studiet som skal gjennomføres. Tradisjonelt sett er det noen etiske retningslinjer som ofte diskuteres og som derfor burde sees som usikkerhetsområder for studien (Kvale og Brinkmann, 2015). Disse områdene innebærer informantens informerte samtykke, fortrolighet, konsekvenser for deltakelse og forskerens rolle (*American Psychological Association*, 2002; Eisner og Peshkin, 1990; *Guidelines for Protection of Human Subjects*, 1992, ref. i Kvale og Brinkmann, 2015). Jeg meldte prosjektet til Norsk Senter for Forskningsdata (NSD, u.å.) og mottok godkjenning for prosjektet (se vedlegg), før jeg tok kontakt med skolen. Helsesøsteren ved skolen ville ha kontroll over alle personopplysninger. Likevel skulle utvalget bestå av 15 år gamle jenter og lydopptaker skulle benyttes. I den anledning ble det naturlig å be om godkjenning fra NSD. Ettersom denne studien er av unge jenter vil de etiske betraktningene derfor rettes mer mot ungdommer som gruppe, i forskning. I tillegg vil jeg diskutere egen forskerrolle i den kvalitative studien.

3.8.1 Informert samtykke

Før deltakelse i studien måtte jentene skrive under på at de hadde mottatt informasjon om forskningens formål, at deltakelse var frivillig og hvilke rettigheter de har før, under og etter intervjuet. Kvale og Brinkmann (2015) forklarer at informert samtykke handler om forskningsdeltakernes rett til å informeres om undersøkelsens overordnede formål, om hovedtrekkene i designen, personvern og om deres rett til å trekke seg ut fra undersøkelsen på hvilke som helst tidspunkt. Deltakerne skal ha tilstrekkelig med informasjon til å takke ja, eller si nei til å gjennomføre intervjuet (Alver og Øyen, 1997). Ettersom jentene er 15 år og studien ikke ville kreve sensitive personopplysninger, vil det holde med jentenes underskrift,

ifølge Norsk Senter for Forskningsdata (NSD, u.å.). Likevel valgte jeg å få foresattes samtykke. Jeg spurte jentene før hvert intervju om det hadde vært greit for foreldrene å skrive under, og tilbakemeldingen var enstemmig positiv. Bakgrunnen for interessen av foreldrenes samtykke var å inkludere dem i tematikken på lik linje som jeg ønsket at studien ikke skulle få negative konsekvenser for skole- og foreldresamarbeidet.

Før hvert intervju gjentok jeg opplysninger fra skrevet om informert samtykke. Halvveis i intervjuet spurte jeg om de ønsket pause og om de synes det var greit å fortsette. Grunnen til dette var at jeg ville jentene skulle oppleve en trygghet i det å delta frivillig. NSD (u.å.) viser også til at forespørselen om å delta ikke burde fremlegges på en slik måte at barnet eller ungdommen føler seg presset til å delta. I dette forskningsopplegget møtte jeg ikke informantene før selve intervjusituasjonen. Tanken bak denne fremgangsmåten var å ikke presse jentene til å takke ja til deltakelse. Helsesøster er en voksen de kjenner og derfor mente jeg hun kunne bidra til å minske presset rettet mot jentene.

En annen utfordring jeg møtte var hvor mye informasjon som skulle deles med informantene i forkant av studien. I tilbakemeldingen på forskningsopplegget fra NSD foreslo de at jeg skulle gi intervjuguiden i forkant til dem som ønsket dette. Helsesøster mente dette kunne bidra til koordinerte svar mellom intervjupersonene ettersom de kjenner hverandre. Kvale og Brinkmann (2015) diskuterer forholdet mellom for mye og for lite informasjon til deltakerne og hvordan dette kan påvirke datamaterialet. Informasjonsskrivet beskriver temaene som skal diskuteres uten å gå for mye inn på spesifikke spørsmål. På bakgrunn av dette valgte jeg å gi intervjuguiden til helsesøster slik at hun kunne dele de ut til jentene som ønsket å se spørsmålene i forkant. Dette ble gjort ut av etiske hensyn til jentene. Ingen av informantene mente de trengte å se spørsmålene i forkant. De følte seg trygge på at de ville svare på undersøkelsen uten å vite for mye av innholdet.

3.8.2 Forskerrollen

Forskerrollen har over tiden endret seg fra kun rettslige eller lovpålagte retningslinjer til å dreie seg mer om de mellommenneskelige forholdene ved intervjuet (Alver og Øyen, 1997). Forskerens rolle som person ansees å være avgjørende for kvaliteten på de etiske beslutningene som treffes i kvalitativ forskning. Det vil derfor ikke være tilfredsstillende nok at forskeren kun innehar en abstrakt etisk kunnskap eller evnen til å ta kognitive valg. Intervjuerens sensitivitet, engasjement, empati og moralske handlinger vil ha stor betydning

for innsamlede data ettersom intervjueren selv er det viktigste redskapet til innhenting av kunnskap (Kvale og Brinkmann, 2015). Under intervjuene var jeg oppmerksom hvordan kroppsspråket mitt kunne bidra til å få grundige og reflekterte ytringer fra informantene. Jeg vekslet mellom å ha blikk-kontakt, lene meg frem der jentene fortalte om noe alvorlig og lente meg bakover når de snakket løst om andre temaer. Jeg prøvde med dette å vise engasjement og forståelse til det de ytret. Selv om min verbale kommunikasjon begrenset seg til korte kommentarer og spørsmål, ønsket jeg å formidle interesse, empati og sensitivitet gjennom kroppsspråket. Brinkmann og Taggaard (2012) forklarer at forskeren bør ha et åpent sinn som tillater informanten å uttrykke seg med sine egne ord, samtidig som de får mulighet til å utdype det de selv mener er viktig i sammenheng med temaet. For å få god innsikt i jentenes livsverden ble det derfor avgjørende å gi dem muligheten til å snakke åpent og fritt om deres opplevelser, tanker og følelser rundt temaet som studeres.

Et annet avgjørende hensyn forskeren må ta er å behandle ytringene og utsagnene med integritet. Det vil si at de funnene som blir representert i studien skal være så nøyaktig og representativt som mulig. Ærlighet og rettferdighet i behandling av datamaterialet vil være avgjørende i den sammenheng (Kvale og Brinkmann, 2015). Jeg valgte å transkribere alle intervjuene ordrett for å forsikre meg om at deres ytringer ikke ble tolket i forkant av analysen. Etter transkriberingen leste jeg igjennom intervjuene mens jeg lyttet til opptakene. Dette for å sikre meg at det jeg hadde skrevet stemte overens med det informantene sa. I tolkningen og analysen av datamaterialet var jeg tro mot informantene. Jeg gjenga deres ytringer etter beste evne, så nøyaktig som mulig. Jeg valgte også å benytte mange sitater slik at ytringene ikke ble for påvirket av mine tolkninger og av min forforståelse.

4 Presentasjon av funn

I dette kapittelet vil funn fra intervjuene presenteres i kategorier basert på en kombinasjon av intervjuguidens struktur, forskningsspørsmålene og informantenes ytringer. De åtte hovedkategoriene er inspirert av forskningsspørsmålene og har til formål å gi kapittelet oversiktlig struktur. Følgende underkategorier er utviklet med utgangspunkt i informantenes utsagn.

4.1 Forholdet mellom seksuelle krenkelser og seksuelle overgrep

Amalie, Kaja, Mette og Jenny mener *krenkelser* innebærer nedverdiggende eller vonde kommentarer der den utsatte føler seg sett ned på eller hakket på. Jenny utdyper dette med at det er noen som setter seg i en posisjon høyere enn den andre parten. Oda mener krenkelser innebærer manglende respekt for andre og at personens rettigheter kan brytes gjennom handlinger. Informantene blir spurt om hva de tenker *seksuelle krenkelser* innebærer og med dette blir krenkelsene mer kroppslige. Her mener Amalie, Jenny, Mette og Oda at en person kan bli utsatt for ubehagelige seksuelle berøringer på kroppen som de ikke føler seg komfortable med.

Amalie: Da tenker jeg (...) mer på ord som blir sagt og at gutter kan ta på deg hvis ikke du vil det, eller gjøre ting på tull, som fortsatt kan gjøre vondt inni deg.

Mette: (...) At de sier sånne ting som kan være nedverdiggende for damer på en måte da. Men da føler jeg også at det er litt sånn at man kan ta på og sånn. Sånn ubehagelige måte på en måte.

Kaja skiller seg litt ut når hun beskriver seksuelle krenkelser, og utsagnet kan gi uttrykk for at hun ser krenkelsene som objekt gjøring av personens kropp.

Kaja: (...) hvis da noen av enten det samme eller det motsatte kjønn ser på deg da, bare som noe fint å se og ta på (...) og ikke noe som har en personlighet eller noe da.

Informantene ser *seksuelle overgrep* som voldtekt, eller som at noen gjør noe med kroppen til en annet uten tillatelse og mot deres vilje. Informantene mener at seksuelle overgrep vil være av fysisk karakter, mens seksuelle krenkelser ofte er mer psykiske eller muntlige.

Kaja: Jeg føler at overgrep er kanskje mere fysisk, men at krenkelser er litt mere psykisk.

4.2 Verbale seksuelle tilnæringer

I denne sammenhengen forklares verbale seksuelle tilnæringer som kommunikasjon, muntlig og skriftlig, med seksuelt innhold.

4.2.1 Kallenavn

På spørsmål om hvilke kallenavn jentene anser som de mest typiske forklarer Amalie, Oda og Jenny at *hore* og *bitch* er de mest vanlige kallenavnene, mens Mette legger til *løs*. Kaja mener at *babe* er et kallenavn gutter kan bruke på jenter de synes er pene, mens Oda legger til at jenter også kan bli kalt *smud* og *deilig*. Videre blir informantene spurt hvordan de tror jenter generelt opplever slike kallenavn. Oda, Jenny og Mette forklarer at kallenavnene gjerne mister sin betydning ettersom de ikke blir brukt riktig.

Mette: Det er jo ikke greit å bli kalt for sånne ting.. det blir jo brukt som skjellsord. (...) det er jo ikke positivt om man har blitt sett på som løs da for eksempel. Og billig og... sånne ting. Men jeg føler at det nesten har blitt sånn vanlig liksom. At det kommer liksom med en gang man er sur på en måte.

Amalie er mer opptatt av at kallenavnene kan oppleves vonde, men at jenter gjerne ikke tør å si ifra.

Amalie: Jeg tror det oppleves vondt, men de fleste jenter, på en måte viser «nei det her går bra», men jeg tror egentlig at det gjør veldig vondt for de fleste fordi det er jo ikke så veldig hyggelig å bli kalt sånne ting. Men jenter tør som oftest ikke si «det der var ikke hyggelig sagt». De bare spiller med. Men jeg tror... de har det vondt inni seg.

4.2.2 Rykter

Informantene ble spurt om deres tanker rundt rykter og hva slags type rykter som var mest vanlig å høre om. Jenny og Oda forklarer at rykter ofte handler om hvem som har hooket (klina) med hvem eller hvem som har ligget sammen.

Oda og Mette er veldig klare på at det ikke skal mye til for å få et rykte på seg og at det er de negative ryktene som setter seg.

Oda: (...) det skal ikke mye til i det hele tatt (...). Jeg tror det er ganske lett at man får høre noe også blir det veldig sittende fast på deg. At man kan få noen negative rykter på deg. At man hører at hun kliner med kjempe mange enn at hun er kjempe snill mot alle på en måte. At negative rykter setter seg mer enn snille.

Informantene ble videre spurt om hvordan ryktene spres til andre og her var jentene klare på at de kunne spres både over sosiale medier og i personlig møte med andre. Alle informantene unntatt Mette nevner rykter i sammenheng med sosiale medier. Alle fem er enige om at rykter spres fra en til mange ganske raskt.

Amalie: Som oftest enten i sånne chatter, lukkede chattegrupper, eller bare sånn at noen snakker sammen også sier de det. Også fordi de synes det var morsomt også. Det er veldig mye sånn. Det sprer seg veldig fort.

Jenny og Kaja forteller at de tror det kan oppleves kjipt å få rykter på seg, ettersom de kan være veldig vanskelige å stoppe.

Jenny: (...) og det er jo veldig kjipt for du kan jo ikke kontrollere det liksom. Hvis det er mange som har hørt om det liksom. Så kan du ikke gå rundt å si «Hallo alle sammen, det dere har hørt er tull» liksom.

Likevel mener Kaja at noen sikkert kan synes det er gøy med oppmerksomheten man får via ryktene, om de ikke er for ille. Oda forklarer at rykter om noe jenta skammer seg over eller ønsker å holde hemmelig, kan være veldig sårt og at man kan bli veldig ydmyket.

Oda: (...) eller det kunne jo vært det hvis det var veldig viktig for henne at det ble holdt hemmelig. Så kan det jo bli veldig sårt og man kan bli veldig ydmyket hvis det er noe personlig som du ikke vil at andre skal vite. (...) for det er jo ikke sånn man vil miste jomfrudommen sin for de fleste antar jeg. At man da kan bli litt sånn, bli litt flau og usikker på seg selv kanskje. For at mange vet noe så personlig om deg som du kanskje angrer på.

4.2.3 Kommentarer om kropp og utseende

Informantene ble spurt om deres tanker om kommentarer i sammenheng med utseende og kropp. Det var ulike oppfatninger av hvilke kommentarer som kunne oppleves hyggelige eller positive for jentene. Amalie, Kaja og Mette var enige om at hyggelige, spesifikke kommentarer om deler av kroppen eller utseende kunne oppleves positive.

Kaja: At man har for eksempel fin kropp da eller fin kroppsdel. Eller hvis noen sier at du er pen eller... sånne ting da... Man blir jo ikke sur hvis man blir kaldt pen.

Oda er igjen mer opptatt av hvordan kommentarene tolkes av mottakeren. Hun mener en negativ kommentar kan få positiv betydning dersom jenta selv mener hun er fin.

Oda: (...) hvis man selv synes det er veldig fint med stor nese og noen sier du har stor nese så tar du det kanskje positivt. Selv om den personen tenker det negativt så kan man selv tenke det positivt. Men det er kanskje hvordan man sier det også.

I motsetning til de fire nevnte informantene mener Jenny at spesifikke kommentarer om kropp og utseende kan oppleves kroppslig og som invitasjon til seksuelle handlinger. Jenny er mer opptatt av at kommentarene bør referere helhetlig til jentas utseende for ikke å virke kroppslige.

Jenny: Mange jenter synes jo det er hyggeligere å høre at «du er så vakker og fin» enn at «du er babe, du har fin kropp, fin rompe» liksom. (...) det er jo forskjell på «nå er du virkelig vakker». Hvis det er veldig kroppslig så er det «jeg har bare lyst til å ha sex med deg» liksom. Det blir litt mere sånn inntrykk på en måte.

Selv om Mette tidligere har beskrevet at spesifikke kroppslige kommentarer kan være hyggelige, er hun også opptatt av at mange slike kommentarer sammenlagt kan virke ubehagelige. Dette kan ha sammenheng med Jennys forklaring, der slike kommentarer kan oppleves som invitasjon til seksuell kontakt.

Mette: (...) det kan kanskje oppleves ubehagelig hvis man får høre hele tiden at man har sånn veldig fine pupper og store pupper og fin rompe og sånn.

Utover dette er Mette, Oda og Amalie enige om at negativt ladde kommentarer om kropp og utseende som; stygg, tykk, for tynn, lite tiltrekkende eller små former, kan oppleves ubehagelige.

4.3 Nonverbale seksuelle tilnærminger

Nonverbale seksuelle tilnærminger brukes her om signaler, kroppslig kommunikasjon og visuell kommunikasjon, for å uttrykke et ønske om seksuell kontakt.

4.3.1 Signaler

Informantene blir bedt om å forklare hvordan de mener det er greit å signalisere at man ønsker seksuell kontakt. Oda er veldig tydelig på at gutten må like jenta han ønsker å innlede et seksuelt forhold til. Hun mener det er viktig å ikke gi signaler om at man er interessert i et forhold dersom man kun er ute etter tilfredsstillelse. Kaja er enig med at gutten bør ønske å innlede et romantisk forhold med jenta.

Oda: Jeg synes egentlig man burde bli kjent med personen og faktisk like den personen og ikke bruke den personen for å oppnå og få seksuell tilfredsstillelse. (...) Jeg tror (...) at man vet med hverandre når man er klar for hva. Men hvis (...) man bare syns jenta er pen og har lyst til å... da synes jeg for så vidt at man kan spørre henne litt mer enn bare å sende et bilde hvor det står, at man spør om «tits» liksom.

Kaja: Jeg tenker det er hvis det er to personer, og du vet at begge personene, på en måte, liker hverandre da. Da tenker jeg at det er greit. (...) Vise at man er litt forelsket.

4.3.2 Visuell i sosiale medier

Informantene har ulike syn på hva de mener er greit å legge ut av bilder og videoer på sosiale medier, men bilder av lettkledde eller berusede personer er mindre akseptert blant jentene.

Oda, Mette og Amalie forklarer at slike bilder ikke er egnet for å legge ut på sosiale medier.

Mette er redd for at bildene skal ligge på nettet for all tid, slik at fremtidige arbeidsgivere får tilgang på dem. Oda ville ikke likt om andre la ut slike bilder av henne og Amalie mener det er greit å legge ut bikinibilder, men hun ville ikke gjort det selv.

Oda: (...) ikke bilder hvor man er nakne. Og kanskje ikke hvis man ser puppene eller rompa eller tissen. (...). Hvis det er bilder som en person ikke ser så veldig bra ut i forhold til hvordan personen ser ut på ekte, så ville kanskje ikke jeg hatt et sånn bilde av meg ute på Facebook, hvor jeg ser helt dum ut.

Mette: (...) man skal jo ikke sende nakenbilder for eksempel (...) legge ut bikinibilder og sånn synes jeg man skal være ganske forsiktig med. (...). Mine foreldre har fått meg til å tenke ganske mye på det da, hva jeg legger ut, for det kan... det blir liggende der ute og alle kan se det og jeg får ikke tatt det ned (...). Når man skal søke jobb så ligger det fortsatt der ute.

Amalie: (...) så synes jeg det ikke er helt greit å legge ut bikinibilder, jeg synes det er greit med de som gjør det, jeg bare gjør det ikke selv.

Kaja mener at bilder som passer godt på sosiale medier, er hyggelige bilder med venner eller med kjæresten. Jenny er veldig usikker på hva hun mener er greit å legge ut, men hun ville ikke lagt ut et nakenbilde av seg selv. Når informantene blir spurt om forskjeller mellom et bilde og et seksuelt bilde er de enige om at et seksuelt bilde er et bilde av en naken eller lettkledd person. Oda og Kaja utdyper dette med at fotosubjektet gjerne poserer og forsøker å fremstå sexy i den posituren.

Kaja: Hvis det blir på en måte veldig mye kropp da... og (...) veldig mye posering (...) så vil jeg jo si at det begynner å bli et ganske seksuelt bilde. (...) hvis man står veldig sånn, hva skal man si da, i en sånn sexy posisjon på en måte.

På spørsmål om hvilke bilder de tror jenter sender til gutter de er interessert i, er det klar enighet i at bilder av pupper og rompe, nakne eller lettkledde bilder illustrerer majoriteten.

Mette: Det kommer jo veldig an på. Jeg kjenner jo mange som bare sender (...) helt vanlige bilder og gjerne grimaser og som synes det er helt greit liksom. Men så vet jeg

jo om andre som har sendt puppebilde og fått six-pack bilder tilbake (...) og det bildet er det jo ikke bare han som har sett.

Oda: Pupper og rompe. Og fjes sikkert. Hvor de ser bra ut liksom.

Kaja: Pupper og rompe og sånne ting... fordi det er jo ofte det gutter blir tiltrukket av.

Jenny: Jeg vet jo om en del jenter som sender bilder av rompa si eller av puppene sine for eksempel. Særlig fordi gutter spør eller presser dem til å gjøre det.

Amalie: Kan være alt fra en stram kjole, til bare undertøy, til ikke noe. Men jeg tror de fleste starter med litt sånn mye klær, også blir man mer kjent og da blir det kanskje mindre klær.

Videre blir jentene bedt om å uttale seg om nakenbilder, eksempelvis av penis, sendt over Snapchat uoppfordret av gutter. Alle jentene er enige om at mange kan oppleve dette ubehagelig eller ekkelt. Oda og Amalie tror at jenter kan føle et press om å måtte sende noe tilbake, mens Kaja og Jenny tror at noen jenter også kunne synes det ville være morsomt.

Mette: (...) veldig sånn ekkelt og veldig ubehagelig egentlig.

Oda: Man ville sikkert trodd det var noe mer bak det. Sånn spøk bak det liksom. Eller at nå forventer han at jeg skal sende noe tilbake.

Kaja: Noen synes vel det er morsomt (...) andre vil nok kanskje synes at det var litt ekkelt.

J: jeg tror man ville blitt ganske overrasket i hvert fall.. (...) enten tenker man, kult jeg fikk et sånn bilde, eller så er det sånn, dette har ikke jeg bedt om, dette vil ikke jeg ha liksom. Tror de at jeg er interessert i å ha sånne bilder. Tenker de at jeg har veldig behov for å ha sånne bilder av guttene liksom.

Amalie: Jeg tror jenter opplever det veldig ubehagelig fordi at det er jo mest sånn kultur her at guttene spør jentene om bilder og hvis man da ikke har spurt gutten om bilde, tror jeg det kan bli veldig ubehagelig. Da kan man enten føle at man må sende noe tilbake uten at man har snakket om det eller så bare synes man det er ekkelt liksom. At man bare åpner en Snapchat også er det der. Så jeg tror de fleste jenter ikke synes det er greit.

Amalie får spørsmålet om hun tror det skjer og eventuelt hvem som ville gjort det. Amalie er sikker på at det skjer og oftest via flørting på Snapchat. Hun påpeker videre at det lett kan oppstå misforståelser på Snapchat.

4.3.3 Seksuelle tjenester via sosiale medier

Kaja, Mette, Oda og Amalie opplever sosiale medier som en faktor av betydning for seksuelle tjenester mellom ungdom. I denne sammenhengen er det viktig å påpeke at jentene forklarer

seksuelle tjenester som bilder av seksuell karakter sendt over internett til gutter. Tendensen viser at jentene oppfatter det som lettere for guttene å be om nakenbilder over internett ettersom de slipper å stå face to face.

Mette: (...) folk blir jo bedt om nudes for eksempel. (...) assa nakenbilder.

Oda: Ja, for det er så lett for en gutt å spørre om det på alle disse sosiale mediene vi har. Sånn som Snapchat da. Det er veldig lett å bare spørre «kan du sende bilde av puppene dine» på en måte. Og da blir det ikke så veldig personlig heller og da er det kanskje lettere for jentene å gå med på det... når guttene kanskje ikke er så redde for å bli avvist for det er ikke så personlig på en måte.

Amalie: Hvis en gutt skulle gått på skolen og liksom spørre om en seksuell tjeneste så er det litt rart, men hvis du sender på melding så har du på en måte ikke spurt face-to-face og da er det liksom litt lettere da. Synes hvert fall mange gutter da.

Kaja: fordi at på nett så står man ikke face-to-face og prater med en person (...).

Informantene forklarer også at det er forskjell på hvordan spørsmålet oppfattes ut i fra hvilken relasjon man har til den som spør. Amalie forklarer at dersom det er kjæresten som spør, så burde jenta kunne si nei om hun ikke ønsker det, men hvis det bare er en man kjenner kan man føle litt mer på å måtte gjøre det. Kaja poengterer også at hun synes det er dumt når gutter spør venninner om bilder. Mette forklarer at det å sende bilder til noen man kjenner godt kan oppleves tryggere og kanskje mer naturlig, noe som det ikke ville være med en fremmed. Likevel påpeker hun at det ikke nødvendigvis er trygt å sende bilder av seg selv til noen man kjenner godt fordi bildene kan bli misbrukt av hvem som helst. Jenny forteller om jenter hun kjenner som sender seksuelle bilder av seg selv til gutter. Ingen av informantene har innsikt i rettslige konsekvenser for spredningen av slike bilder. Mette tror det er straffbart, mens Oda mener det ikke kan gjøres noe med dersom jenta selv har gitt fra seg rettighetene til bildet. Jenny forklarer at slike bilder fort ender på avveie.

Jenny: Jeg vet jo om en del jenter som sender bilder av rompa si eller av puppene sine for eksempel. Særlig fordi gutter spør eller presser dem til å gjøre det. Og jeg synes jo det er veldig kjipt for jeg har sett folk som har fått de bildene spredt veldig lett da. Og de guttene som lover at de ikke skal sende de videre, de sender de veldig ofte videre.

Oda er litt mer opptatt av tilbakemeldingen på bildet som er sendt og hvordan det kan oppleves for jenta.

Oda: Hvis det er en du kjenner som vet noenlunde hvordan du ser ut uansett liksom og som ikke dømmer deg... Hvis du er sammen med en person så vil antakeligvis den være glad i deg likevel uansett om du ikke har de fineste puppene da. Men hvis en som

du ikke kjenner så godt spør om det og han... eller hun for så vidt... ikke synes de er fine så tror jeg det er mye mer sårt for en person, fordi den personen kan begynne å snakke om deg liksom. En som er glad i deg vil antakeligvis ikke spre et slemt rykte og sånn da.

4.4 Fysiske seksuelle tilnærminger

Med fysiske seksuelle tilnærminger menes det her tilnærminger av fysisk karakter som har til hensikt å oppnå seksuell kontakt eller gi et seksuelt uttrykk.

4.4.1 Berøring

Informantene forklarer at ulike berøringer på kroppen kan ha forskjellig betydning. Et klapp på skulderen kan ha vennskapelig betydning, men dersom berøringen foregår på mer intime områder som rompa eller puppene vil det gjerne oppleves seksuelt. Oda mener det har mye å si hvilket område på kroppen som blir berørt, men intensjonen til vedkommende vil ha en avgjørende rolle for om berøringen oppleves seksuell eller ikke.

Oda: (...) at hånda liksom blir på skulderen og at man kanskje stryker og sånne ting. Så tenker jeg at det er en form for seksuell berøring. (...) det går ut på intensjonen og måten det utføres på og hvor på kroppen. (...). Det har noe å si hvor den personen tar på deg og om det er naturlig i den situasjonen eller ikke. Det er jo ikke naturlig at en gutt i klassen kommer og begynner å ta meg på puppene. Kanskje mer naturlig at han sier high five på en måte.

Mette: Jeg ville jo ikke likt om noen kom å bare la hånda på puppen liksom. (...) det er jo litt sånn privat kanskje.

Vanlig fysisk kontakt kan være at noen holder rundt hverandre mens et bilde blir tatt, ifølge Kaja, mens grensen går når en person tar en annen på puppen, mener Amalie.

Informantene er enige om at det har stor betydning hva slags relasjon jenta har til gutten i denne sammenhengen. Kaja, Amalie og Mette mener at berøringen kan oppleves ekkel eller ubehagelig dersom de ikke har et romantisk forhold til gutten eller ønsker den seksuelle kontakten.

Kaja: Hvis det er en gutt du på en måte er interessert i som for eksempel tar deg på rompa da, eller berører deg, så vil man jo kanskje synes det er bedre da, enn hvis det er en person du ikke liker.

Jenny og Oda er klare på at en gutt som ikke kjenner jentas grenser vil ikke vite hvordan hun opplever slik berøring.

Jenny: *Jeg synes ikke man skal ta så veldig mye på andre med den seksuelle hensikten, uten å vite helt hvor komfortsonen deres er og hvor man står. Det har kanskje litt med forholdet man allerede har å gjøre, man burde kjenne personen litt å vite hva de synes er innafør i hvert fall.*

4.4.2 Frivillig og ufrivillig samleie

På spørsmål om hvor grensen går fra frivillig til ufrivillig samleie er Jenny klar på at det er ufrivillig dersom jenta ikke er i stand til å si nei, eller hvis hun sier konkret nei. Hun mener gråsonen kommer der jenta føler et press.

Jenny: *Hvis du har sagt nei så er det nei og da er det ufrivillig. Men det er jo også hvis noen har nølt litt, (...) fordi de har sagt «kom igjen» liksom. Da begynner det også å nærme seg ufrivillig fordi at man føler seg veldig presset til det. Men da er det jo også grenser for hvorvidt den andre personen kan skjønne at den har presset eller at den tror at den har spurt litt ekstra da.. (...) hvis man har vært så full at man ikke klarer å svare for seg, da vil jeg også si at det har vært ufrivillig. Hvis man er sørpefull så er det ikke forsvarlig å ha samleie med noen da.*

Mette er opptatt av at samleie er ufrivillig dersom jenta føler seg presset eller ukomfortabel.

Mette: *(...) hvis det er litt sånn motvillig og hun blir kanskje tvunget til å gjøre ting hun ikke vil og ikke er helt sånn komfortabel og litt sånn... føler seg litt sånn presset kanskje. Og det er noen som sier at de vil ha det, men så vil de egentlig ikke, men bare gjør det fordi de må på en måte.*

Oda er tilsynelatende enig med Mette, men hun innleder med at jenta må kunne si nei om hun ikke ønsker samleie med gutten. Likevel mener hun at press kan være en utløsende faktor for at jenta ikke tør å si nei og deltar i aktiviteten. Her er hun mer enig med Jenny.

Oda: *hvis det er noe begge vil (...) da er det jo greit (...), men hvis en person ikke vil men ikke tør å si ifra så er det fortsatt frivillig sex fordi man da burde kunne si nei. Med mindre det er press da, da er det fortsatt ufrivillig sex. Hvis du gjør det for å gjøre en annen person glad så er det egentlig ufrivillig sex selv om du selv velger å gjøre det. Men det er veldig vanskelig. Også kommer det veldig an på hvem det er du har sex med.*

Amalie og Kaja er absolutte på at samleie er ufrivillig dersom jenta sier nei. Kaja påpeker at begge må si at de ønsker å ha samleie for at det skal være frivillig. Informantene blir spurt om hvem som har ansvaret for at samleie er frivillig. Alle jentene utenom Oda er enige om at begge har et ansvar. Oda mener at det er jenta selv som må ta ansvar for om hun er klar eller ikke. Likevel mener jentene det kan være vanskelig å si ifra, spesielt hvis en gutt maser litt eller ikke tar signalet på at den seksuelle kontakten er uønsket.

Jenny: *Det er jo noen situasjoner man ser at noen har lyst til å si nei, men de tør ikke si nei også ser man at de nøler veldig og da burde man egentlig være en anstendig person å si; greit jeg ser at du ikke er klar for dette liksom. Det aller beste er jo at man sier ifra helt klart og tydelig at man ikke vil liksom. Men noen prøver kanskje å finne på unnskyldninger for å slippe.*

Amalie: *Kanskje si «fordi» også kanskje finne på noe man kan si. At man ikke orker eller er helt klar for det eller... Også kan man jo lyve da, hvis man virkelig må. Så er det jo bare å finne på noe da. At man ikke føler seg helt i form eller føler seg litt syk eller... Det skal jo holde å si nei.*

4.5 Vurderinger og responser på seksuelle tilnærminger i lys av selvopfatning

4.5.1 Responser på forespørsler om seksuelle tjenester

I henhold til utføring av seksuelle tjenester for gutter som jentene har ulike relasjoner til, forklarer Oda hvordan hun mener jenters selvopfatning kan påvirke deres reaksjoner eller tanker.

Oda: *Hvis det er en jente som er veldig sånn usikker på seg selv og vil at folk skal like henne så tror jeg ikke det har så mye å si om det er en du ikke kjenner eller en du kjenner kjempe godt som spør. Bare at noen vil se noe av din kropp, eller vil at du skal gjøre noe på dems kropp liksom. Bare det kan være nok til at de sier ja da. Mens en person som er litt mer, vet mer hva hun vil så tror jeg det er noe helt annet hvis kjæresten din spør enn hvis en i parallellklassen din spør deg.*

Jenny forklarer at det vil oppleves ulikt å bli bedt om å sende seksuelle bilder av seg selv, avhengig av hvordan man er som person.

Jenny: *(...) noen vil kanskje synes at det er spennende eller gøy og kanskje litt sånn: er jeg god nok, liksom? Mens andre vil kanskje ta det som en fornærmelse og tenke at jeg er ikke her for å tilfredsstille deg liksom. Jeg tror det kommer litt an på hva slags personlighet man har, hvordan man ser på det.*

Jenny forklarer videre hvordan hun selv ville oppleve og bli bedt om å sende nakenbilder av seg selv via sosiale medier. Hun er opptatt av at jenter ikke skal utnyttas for gutters tilfredsstillelse, samtidig som hun beskriver at gutten kan bryte med tilliten å sende bildet videre.

Jenny: *Jeg synes det er ganske respektløst egentlig. Å forvente at vi skal ta bilde av vår egne kropp bare for at de skal ha noe fint å se på. Eller noe å sende videre da. Jeg*

har alltid vært veldig klar på å si nei. Jeg ønsker ikke å ha sånne bilder ute av meg selv så hvem som helst kan se det. Selv om det kanskje er en gutt man stoler på da, så plutselig skjer det noe at man slår opp eller krangler eller ett eller annet også kan man sende bilde videre da. Så jeg synes ikke noe om det liksom.

4.5.2 Grenser og selvopfatning

Ved spørsmål om forholdet mellom frivillig og ufrivillig samleie forklarer Jenny og Amalie at jenter kan finne på unnskyldninger eller lyve for å komme ut av situasjonen. De er enige med Kaja, Oda og Mette som mener jenter bør si «nei» direkte til gutten, men viser til alternative måter å komme seg ut av situasjonen. Her ble det interessant å høre hvorfor de mener jentene trenger en unnskyldning for å ikke være seksuelt aktiv med en gutt. Jenny og Amalie forklarer det slik:

Jenny: Jeg tror kanskje man ikke har lyst til å bli sett på som en teiting eller en som ikke tør eller en som er en gledesdreper da. At man ikke har lyst til å være en sånn person. Som ikke har lyst til å ha det gøy liksom.

Amalie: At jentene kan bli litt mer redde fordi de kanskje ikke har lyst å si nei fordi da blir det litt sånn «åja, du vil ikke, da er du teit» liksom.

Jentene beskriver en frykt for å bli sett på som kjedelig, teit eller gledesdreper dersom de ikke ønsker å delta i seksuelle aktiviteter med gutter de enten er interesserte i eller ønsker å ha et romantisk forhold til. Mette og Jenny forklarer at det kan være vanskelig for jenter å sette grenser for seg selv pga. de sosiale konsekvensene som kan følge.

Mette: Hvis det er en man liker så er det kanskje lett å tenke at «hvis jeg gjør det så vil han kanskje like meg enda mer» og det er kanskje da vanskeligere å sette grenser.

Jenny: Jeg tror det kan være vanskelig å si ifra fordi man tenker at man da er en teit person som ikke er noe morsom å være med eller som ikke klarer helt å slippe seg løs da (...).

Andre uttalelser som vitner om usikkerhet og vansker med å være ærlig og markere tydelige signaler og grenser for andres seksuelle invitasjoner er:

Mette: «og det er noen som sier at de vil ha det, men så vil de egentlig ikke, men bare gjør det fordi de må på en måte»

Amalie: «det har jeg jo sett, at man later som at man liker det, men så liker man det egentlig ikke. Man bare er ikke tøff nok til å si det. Eller vise det. Man bare later som at det går helt fint» og

Flere fenomener med illustrerende sitater om begrepet selvoppfatning og beslektede begreper vil bli presentert i kapittel 4.7 (ulike arenaer for seksualisert påvirkning og kontakt mellom ungdom).

4.6 Kjønnrollemønstre

Her er det viktig å poengtere at alle jentene er enige om at slike kjennetegn ved gutter og jenter er basert på stereotypiske trekk av en generell oppfatning. De mener variablene er mangfoldige. Likevel er utsagnene basert på deres erfaringer i samtale med jevnaldrende og hvordan de opplever ulikhet ved kjønnene generelt.

4.6.1 Ta initiativ til og å respondere på seksuell kontakt

Amalie forklarer at gutter kan være litt tøffere enn jenter når det kommer til seksuell utforskning. Kaja støtter dette når hun forklarer at det ofte er guttene som tar initiativ til seksuell berøring, mens jentene holder mer tilbake.

Kaja: Ofte så er det guttene som vil, så det er ofte guttene som tar det opp og foreslår det og sånn...

Jenny mener at samleie eller seksuell kontakt gjerne kan bety litt mer for jentene. Dette forklarer Mette med at gutter ofte har tidligere og mer lyst enn jentene og dette kan få uheldige konsekvenser.

Mette: Det er vel kanskje mer sånn at man tenker at (...) gutter vil det ofte gjerne mer og tidligere enn jenta kanskje har lyst til. Og jenta kan kanskje ikke være klar enda (...) hvis man er kjæresten da for eksempel, så føler jeg at ofte så er det gutten som presser på jenta.

Oda oppsummerer dette ganske nøye i hennes forklaring på hvordan hun oppfatter gutter og jenters likheter og forskjeller i sammenheng med seksuell atferd og samleie.

Oda: (...) det er kanskje litt fler gutter som ser på porno... at det er noe de er litt mer opptatt av. Og at det kanskje er litt mer fysisk i deres øyne. At det er litt mer sånn for tilfredsstillelse. Mens for jenter så er det jo kanskje litt mer personlig. (...) Om en gutt ikke har lyst til å ha sex med akkurat den jenta så kan det kanskje bli litt mer sånn «okey, det er sex» på en måte. Selv om du kanskje ikke liker akkurat den personen så er det hvert fall noe du kan si til vennene dine. (...) Men at for en jente så er det kanskje viktigere at det er med en person de faktisk liker og en de kan stole på (...) man føler at man kan åpne seg fordi det er (...) mer personlig. Så det er viktigere for jenta kanskje at det er noe hun vil 100% og at hun ikke kommer til å angre på det.

4.6.2 Grenser og kjønnsrollemønstre

Jentene har en oppfatning om at gutter ville reagert veldig forskjellig på jenters grensesetting. De tror ikke det er en standard måte å reagere på, men det ser ut til å være en gjenganger at dersom en gutt bryr seg, så vil han respektere grensene til jenta.

Kaja: Hvis en gutt virkelig liker deg og bryr seg om deg, så tåler han de grensene jenter setter. Men hvis han ikke gjør det så bryr han seg kanskje ikke så mye om deg da. For da tenker han bare på det seksuelle og ikke på hvordan du har det selv.

Jenny: De fleste gutter er jo veldig snille og.. er forståelsesfulle innerst inne og vil kanskje skjønne at en jente er som hun er da. Og hvis man virkelig liker den jenta så vil man kanskje prøve å komme frem til henne på en annen måte da. Og respektere henne og heller ta det rolig.

Mette: (...) men hvis man er kjæresten for eksempel, så kan jo noen synes det er lettere å sette grenser fordi de stoler på hverandre og kjenner hverandre godt og sånn.

Likevel påpeker Kaja og Amalie at gutter kan reagere negativt på jenters grenser i seksuelle situasjoner.

Kaja: Noen kan kanskje bli sure og «hvorfor vil du ikke det» og «skikkelig teit» og «du burde gjøre det» og «alle gjør det». De kan liksom komme med sånne kommentarer som da på en måte skal prøve å overbevise jentene om at alle gjør det liksom. Og guttene kan bli sure fordi de har lyst.

Amalie: jeg tror at de kan tenke at vi jenter er veldig pysete noen ganger. Vi setter grenser som de ikke synes er greit da. Eller at de ikke liker grenser.

4.7 Ulike arenaer for seksualisert påvirkning og kontakt mellom ungdom

4.7.1 Kroppspress i sosiale medier

Informantene blir bedt om å dele sine tanker rundt kroppspress og om de mener jenter påvirkes av dette presset. Jentene er enig i at kroppspress er et reelt problem for mange og at internett med sosiale medier er en stor faktor for dette presset.

Mette: Når man ser i sosiale medier så ser man jo bilder og gutter sier hele tiden «hun er deilig» og «hun er pen» og da blir jo det ting man ønsker seg på en måte. Det er jo ofte de som får størst oppmerksomhet. (...) andre føler jo veldig på det presset og blir

veldig påvirket og føler at alt må forandres og at det må være perfekt og sånn. Men jeg føler definitivt at det er et press på det.

Kaja: Gutter (...) synes for eksempel at noen jenter på Instagram er veldig pene og da vil jo jenter leve litt opp til de da. (...) for at disse guttene også skal like de da.

Informantene beskriver at jenter i dag skal være veltrente og tynne, men ha store pupper og stor rompe i tillegg. Amalie er tydelig på at presset er stort blant jentene på hennes alder og presset påvirkes fra alle hold. Oda er mer opptatt av at gutter har et mer detaljert forhold til hva de mener er attraktivt og at slike holdninger kan påvirke jentenes selvfølelse.

Amalie: (...) for man skal liksom være tynn, men samtidig trent også skal man ha fin kropp (...). Man skal liksom ha alt. Og det lager jo et skikkelig press (...) det er jo press liksom overalt. Fra nett, fra venner, fra gutter.

Oda: (...) gutter er kanskje litt mere detaljerte og det kan jo selvfølgelig skape et press. At hvis ikke noen hadde sagt at store pupper og stor rompe er fint, så hadde kanskje ikke silikon vært noe som jenter ville valgt å ta i like stor grad med mindre det var viktig for deres eget selvbilde og selvfølelse.

Jenny beskriver jenter gjerne vil vise frem kroppen sin for å oppnå kontakt med gutter de liker. Hun påpeker også at jenter kan vise seg frem i stolthet ovenfor andre jenter.

Jenny: Noen er kanskje mer for å vise frem til jentene «se hvor fin kropp jeg har, sånn har ikke du» (...) noen har kanskje lyst til at alle skal like deg da (...) men andre har kanskje en spesiell gutt de vil vise seg frem for (...) være en guttemagnet..

Likevel nevner Mette og Jenny at kroppspresset også kommer fra jentene selv. Ønsket om å ha den perfekte kroppen forklarer jentene som et personlig behov som gjerne kunne utvikles gjennom bedre selvfølelse.

Mette: Men jeg føler også at man ofte setter det presset litt på seg selv. Man kan jo velge å ikke ta seg nær av det (...) «jeg er sånn som jeg er» på en måte.

Jenny utdyper dette med å forklare at noen klarer å stå opp mot presset fordi de føler seg bra nok som de er.

Jenny: Jeg tenker at mye av det presset kommer innenfra også da, at man lager litt press for seg selv. Noen er veldig mye flinkere til å si til seg selv at «jeg føler meg bra nok som det her». Mens andre lettere lar seg påvirke da. Det blir på en måte en samling av det man føler utenfra og det man føler om seg selv innenfra da.

4.7.2 Pornografi og seksuelle forventninger

Oda, Jenny og Mette mener at pornografi er lett tilgjengelig på internett og kan skape mye kroppspress, forventninger til samleie og gi feil inntrykk av virkeligheten for guttene. Oda påpeker at for mange gutter er pornografi en introduksjon til seksuelle opplevelser.

Oda: At de liksom forventer at en jente skal gjøre alt det de har sett at en jente kan gjøre. At man liksom, det er kanskje den introduksjonen de liksom får til seksuell opplevelser (...) og at de da forventer at det er sånn standard liksom og det kan alle jenter gjøre og... gjøre like bra. At alle jenter skal klare å suge en gutt liksom. Men at det ikke nødvendigvis er virkeligheten, men at man da... forventer det fordi man har sett andre gjør det.

Jenny forklarer at kroppspresset fra pornografi og sosiale medier kan få innvirkning på jenters selvtillit og selvbilde. Hun mener de kan føle et press på å se like bra ut som modeller i retusjerte bilder og ha uoppnåelige krav for kropp og utseende. Dette presset mener hun også kommer fra gutter, som også påvirkes av pornografi og sosiale medier, og som dermed idealiserer jenter og setter krav for hva de mener er attraktivt.

Jenny: Jeg tenker at det kan for jenter være litt på selvtillit og sånn. At man tenker at alle andre ser drit bra ut (...) at alt er liksom helt perfekt da. Og.. alle er så tynne og ser skikkelig veltrente ut (...) Man får kanskje ett inntrykk av at det er seg selv det er noe galt med da, sånn som med retusjerte bilder som er spredt på nettet da. Det er sånn man skal se ut (...) for at en gutt skal like deg og sånn. Man får litt sånn feil inntrykk. (...) hvis gutter bare ser bilder av ekstremt veltrente og tynne jenter på sosiale medier, så får de kanskje inntrykk av at det er veldig lett å være sånn da. Og at alle jenter egentlig burde være sånn som den idealkroppen de har fått bilde av da. Det er kanskje veldig lett å tenke at jenter skal se veldig bra ut fordi alle på nett gjør det.

Oda gir uttrykk for noe av det samme:

Oda: Hvis guttene ser på porno og sånn da, så har jo kanskje de jentene ganske fin rumpe og smal midje og store pupper liksom. At det kanskje er det de liksom ser i seksuell sammenheng.

4.7.3 På fest, i alkoholpåvirket tilstand

Amalie mener seksuelle tjenester innebærer bilder som blir sendt over internett eller om jenten gjør noe for gutten for å være snill eller fordi de blir presset til det. Hun forklarer videre at det er fort at flere gutter kan be en jente om seksuelle tjenester dersom de vet hun har gjort det for andre.

Amalie: Jenta kan gjøre ting for gutten bare for å være snill eller fordi man blir presset til det. (...) hvis en jente har gjort det en gang så er det veldig lett at flere gutter kommer og spør den samme jenta. (...) fordi hvis du er på fest så kan du være litt sånn småfull kanskje og da er det (...) eller da kanskje man ikke tenker helt klart og da gjør man det.

Jenny beskriver seksuelle tjenester som eksperimentering mellom ungdommer for å prøve ut forskjellige ting. Alle informantene beskriver at jenter generelt er mest utsatt, av gutter, for å bli bedt om å utføre seksuelle tjenester på fest.

Kaja: (...) på fest så... kanskje hvis det er drikke der da... at på en måte gutter tar litt utnytte av jenter hvis de er litt borte.(...) beruset.

Jenny: Jeg tror vel kanskje at det er aller mest på fest hvis man har drukket og er litt beruset og ikke tenker helt over hva man gjør. Jeg tror det er der det er aller verst liksom. (...). Jeg tror det hender innimellom at man sier kanskje på fest mens man har drukket (...) om de kan suge en og sånne ting.

Jentene er enige om at alkohol kan gjøre jenter mer utsatt for seksuelle krenkelser fordi de ikke har like mye kontroll over seg selv, mister hemninger og grensene blir svekket. Oda og Jenny forklarer at gutter ofte blir mer frempå og tar mer initiativ til kontakt med jenter. Amalie tror jenter kan bli mer seksuelt aktive enn hva de normalt ville vært og Kaja, mens Kaja og Oda beskriver hvordan gutter kan utnytte jenters svekkede hemninger i beruset tilstand.

Kaja: Veldig mange gutter kan ta utnytte av jenter hvis de da har drukket eller er beruset. (...) Hvis for eksempel en jente da er på fest (...) og den jenta har drukket veldig masse og ikke har kontroll på hvor hun er og sånne ting... og at den gutten da på en måte kan ta utnytte av det. Og ha sex med henne selv om hun er full.

Oda: Men jeg tror også det kan føre til ting man angrer på. Som hvis du er veldig beruset og en gutt prøver seg på deg og du liksom ikke egentlig er klar for å ha sex men ender opp med å ha det likevel fordi du var beruset.

Mette påpeker at alkoholen kan gjøre jenter mer følsomme og kan derfor bli lettere utsatt for krenkelser.

Mette: Det er kanskje lettere å krenke når man er påvirket av alkohol kanskje, fordi man da mister litt det filteret, også blir man kanskje også litt mer følsom.

4.8 Skolen som forebyggende arena for seksuelle krenkelser i ungdomskulturen

Alle informantene mener at skolen kan bidra til å redusere seksuelle krenkelser blant ungdom gjennom åpen dialog og samtaler med elevene i skolen.

Kaja: Kanskje å snakke oftere og mere åpent om det og ha flere undervisningstimer hvor man snakker om det, for vi har jo nesten ikke det.

Jenny: Det er jo fint at lærerne skaper en bevissthet og at de er der om man trenger noen å snakke med. Og at de er åpne om det og tør å snakke om det og ikke synes det er flaut og sånn.

Oda legger også til at lærere som er vitne til seksuelle krenkelser kan slå hardt ned på det og vise at slike handlinger ikke er akseptert.

Oda: hvis de hører kommentarer og ser at en gutt tar på en jente og hun åpenbart ikke liker det, så kan de jo selvfølgelig gå bort å stoppe det, sette ned foten og på en måte hindre det i å fortsette. At man da gir beskjed om at sånne ting ikke er greit.

Likevel tenker Mette, Jenny og Oda at det er begrenset hva skolen kan gjøre og noen ganger ønsker ikke jentene at skolen skal blande seg.

Mette: Jeg mener, det er liksom enkeltpersoners ansvar. Man må skjønne at det ikke er greit på en måte. Jeg føler ikke at det er så mye skolen kan gjøre for å stoppe det egentlig.

Jenny: Det er jo mye man bare må lære på veien og utforske selv og sånn og noen ganger ønsker man kanskje ikke at andre skal blande seg så mye inn.

Oda: Men samtidig så tror jeg det er begrenset hva de kan gjøre fordi det er såpass mye som skjer utenfor skolen og på steder de ikke har tilgang til eller de ikke kan kontrollere.

4.8.1 Snakke med lærer eller helsesøster?

På spørsmål om hvem jentene ville henvendt seg til dersom de hørte seksuelle rykter om seg selv, forklarer alle at de ville snakket med venner om det først. Amalie, Kaja og Oda nevner at de ville gått til helsesøster dersom det ikke hjalp å snakke med venner. Informantene blir videre spurt om hvordan de tror helsesøster ville møtt dem i sammenheng med seksuelle rykter.

Jenny: Jeg ville kanskje tenkt at helsesøster er en person som har mye smart å si da.

Kaja: Jeg kunne nok sagt ifra til helsesøster og sosiallærer. Jeg hadde en venninne som før som hadde litt problemer og vi fikk veldig god hjelp da. Og helsesøster er jo veldig snill.

Oda utdyper hvordan hun tror helsesøster ville prøvd å hjelpe henne.

Oda: Kanskje hjulpet meg å finne en måte om hvordan jeg kunne hevet meg litt over det på da. Og prøvd å ikke tenke på det hele tiden selv om det kanskje var litt kjipt.

Amalie og Kaja ville ikke brukt læreren som ressurs om hun ble utsatt for seksuelle krenkelser.

Amalie: Det er ikke jobben deres å ta hånd om alle sånne ting. Da kan jeg heller gå til noen som er utdannet for å hjelpe til med sånne ting. Som da for eksempel sosiallærer eller helsesøster.

Kaja: Jeg føler kanskje at lærerne, de hjelper deg med skole og sånne skoleting. Ting som har mer med sånn sosialt å gjøre (...) jeg føler at de ikke har så mye med da.

Likevel mener Amalie og Kaja, i likhet med Oda og Jenny at læreren ville tatt dem alvorlig og prøvd å hjelpe eleven så godt de kunne. Relasjonen man har til den voksne vil være avgjørende i en slik situasjon ifølge Jenny.

Jenny: De fleste voksne er veldig opptatte av å høre på ungdom og hjelpe til i en slik situasjon. Så jeg tror at så lenge jeg hadde følt meg komfortabel med den personen jeg gikk og sa ifra til så hadde det gått veldig fint.

Mette forklarer at hun ikke ville snakket med læreren om rykter eller hvis hun ble seksuelt krenket fordi læreren er en voksen hun ser hver dag og det ville være ubehagelig for henne. Mette ville derfor heller gått til helsesøster, som kan ha mer kunnskap på område. Oda tror helsesøster kan hjelpe henne å håndtere situasjonen.

4.8.2 Ungdommens forebyggende påvirkningskraft

På spørsmålet om hva jenter selv kan gjøre for at det skal bli mindre seksuelle krenkelser blant ungdom, forklarer informantene at det viktigste er at jenter tør å stå opp for seg selv og hverandre. Jenter må bli flinkere til å si ifra.

Mette: Vi må bare være tydelige og strenge på det vi mener og det vi synes er greit. Og si ifra. Jeg tror det er den beste måten. Å ta det når det skjer og ikke si at det er greit på en måte.

Mette og Oda forklarer også at jenter kan ha et mer bevisst forhold til hvordan de kler og oppfører seg slik at de ikke sender ut feil signaler til gutter.

Oda: Ikke være veldig utfordrende. Man kan jo selvfølgelig gå med det man vil, men hvis du ikke vil at en gutt skal be deg om å sende bilder av deg selv (...) så tenker jeg at det har litt med måten man oppfører seg på også (...). Man kan kanskje tenke litt over sånne ting. Om de selv sender ut noen signaler som gjør at guttene tenker «du er sikkert med på å sende bilder av deg selv».

Videre blir jentene spurt om hvordan gutter kan bidra til mindre seksuelle krenkelser blant ungdom. Oda, Amalie og Kaja er opptatte av at gutter bør si ifra til hverandre og korrigere vennene sine dersom de oppfører seg «ufint» mot jentene. Jenny mener at det burde bli kult å respektere jenter, mens Mette sier at gutter bør respektere jenter mer. Oda og Jenny er enige

om at det kan være vanskelig for guttene å stå imot presset fra kompisene, men at det er nødvendig.

Oda: Hvis en gutt da har screenshottet bildet og sender det til andre, så er det vanskelig å være den som sier «det der er faktisk ikke greit, du kan ikke spre bilder på den måten». (...) med mindre det er en god venn av han og han vet at han kan si det uten at han blir dømt for det. Eller hvis (...) han ikke bryr seg om hva folk sier om han. For det er jo veldig fort sånn at hvis du sier ifra om sånne ting som (...) flertallet synes er greit, så kan jo det ha litt konsekvenser for ditt sosiale liv.

4.8.3 Seksualundervisning

Informantene er enige om at seksualundervisningen i skolen tar i stor grad for seg de biologiske og teoretiske aspektene ved kropp og seksualitet. De mener at undervisningen sjelden retter seg mot det følelsesmessige aspektet.

Jenny: Jeg synes den var veldig sånn naturfaglig egentlig. At det ble mye snakk om kroppen da, bare hvordan ting fungerer, menstruasjon og sånne ting da.

Mette: Jeg tror ikke vi snakket så mye om sex sånn generelt, men vi snakket mye om graviditet og... sånne ting. Mer sånn det faglige da egentlig.

Amalie: Den innebærer jo at vi går gjennom alt av prevensjonsmidler også går vi gjennom guttekroppen og jentekroppen. (...). Også er det jo kjønnsorganer og sånt.

Oda: Om sånn, kjønnsykdommer og konsekvenser. Man kan jo bli gravid og sånn (...) Også hva som skjer i gutten når han får stå (...) også fikk man jo kondomer og sånn. Jeg tror ikke det var så mye mer enn det.

Kaja: Det handler mest om sånn hvordan lage barn og puberteten og sånt da.

Det emosjonelle aspektet ble savnet av Jenny, Amalie, Kaja og Mette. De har ulike syn på hva som ville være viktig å fokusere på, men Amalie og Jenny ønsker seg mer generelle dialoger om relevante situasjoner ungdom kan erfare.

Amalie: Vi kunne kanskje hatt mer seksualundervisning, mer generelt, (...) ikke bare hvordan alt fungerer, men situasjoner og (...). Ikke bare hvordan man beskytter seg, men at man har en litt mer generell dialog om det også.

Jenny: Kanskje bare det å sette ting i mere situasjoner som vi kan knytte ting til da. Som vi kanskje skjønner og kan lære litt av da.

Mette tenker det er viktig å snakke om grenser, Kaja ville ha mere om seksualitet og krenkelser. Oda påpeker at skolen har begrensninger for hva de bør snakke med elevene om. Hun forklarer at ungdom ofte snakker med noen de føler seg komfortable med og derfor gjerne henvender seg til venner for å snakke og lære av deres erfaringer.

5 Tolkning og drøfting

I dette kapittelet skal de presenterte funnene i kapittel 4 drøftes i lys av teorien fra kapittel 2. Kapittelets målsetting er å besvare følgende problemstilling: *Hvordan vurderer ungdomsjenter jevnaldrendes seksuelle tilnærminger på ulike arenaer – og hvordan tenker de at skolen kan bidra til å forebygge seksuelle krenkelser blant ungdom?* For å sikre aktualiteten i drøftingen har jeg valgt å benytte de fem forskningsspørsmålene som overskrifter på hovedkategoriene.

5.1 Hvordan vurderer jentene ulike seksuelle tilnærminger fra jevnaldrende?

5.1.1 Verbale seksuelle tilnærminger

Det fremkommer i funnene at jentene vurderer seksuelle rykter som mer sårende, ydmykende og krenkende enn kallenavn i form av skjellsord. Etersom ungdomstiden er en identitetsdannende periode (Befring og Moen, 2011), kan slike kallenavn krenke jentenes selvopplevelse. På en annen side forklarer Oda at kallenavnene har mistet sin betydning, mens ryktene oppleves mer sårende og er vanskeligere å stoppe eller avkrefte. Røthing og Svendsen (2009) forklarer slike kallenavn og rykter som seksuell trakassering. Selv om grunnlaget for ryktene og skjellsordene er tilfeldige, kan de virke svekkende inn på ungdommens status i gruppen. På en annen side kan ryktene bidra til oppmerksomhet. Selv om denne oppmerksomheten ikke nødvendigvis er av positiv forankring, mener Kaja at noen jenter synes det er gøy med oppmerksomheten. Dette kan tyde på at selv om oppmerksomheten er av negativ art, vil dette foretrekkes fremfor ingen oppmerksomhet.

Etersom ungdomstiden bærer stort preg av en fysisk og emosjonell utvikling, kan kommentarer om kropp og utseende oppleves forskjellig fra person til person. Denne perioden retter fokuset mot ungdommens eget selvilde med følelser knyttet opp mot selvevalueringen, i større grad enn tidligere (Kvalem og Wichstrøm, 2007). Duesund (2007) forklarer at kroppsbilde og selvoppfatning henger nært sammen. Ungdommens opplevelse av egen kropp beskrives av Duesund som ungdommens fysiske selvoppfatning. I en slik kroppsfokusert periode av ungdommens liv kan negative bemerkelser om kropp og utseende oppleves sårende, vonde og/eller krenkende, samtidig som de genererer dårlig fysisk selvopplevelse.

Oda forklarer at måten du ser deg selv på og hvilken relasjon en har til den som gir kommentaren, vil påvirke hvordan kommentarene tolkes. Tre av fem informanter opplever at spesifikke kommentarer med positive intensjoner kan oppleves hyggelige. De positive intensjonene kan knyttes opp mot samfunnets idealer om hva som anses som vakkert eller attraktivt (Pruzinsky, 1990 ref. i Kvalem, 2007). På denne måten kan guttene gi jentene føringer for hvilke kroppslige idealer som bør følges. Dersom jentene lever opp til slike idealer, kan kommentarene oppleves positive. Om jentene ikke lever opp til idealene, kan dette påvirke deres kroppsbilde, som ifølge Duesund (2007) også kalles den fysiske selvoppfatningen. Alberti-Espenes (2012) forklarer at krenkelser kan innebære negative bemerkninger. Slike negative kommentarer er, ifølge samtlige informanter, ubehagelige og vil derfor kunne karakteriseres som verbal krenkelse. På samme måte kan de kroppslige kommentarene, ifølge Jenny, tolkes som invitasjon til seksuell aktivitet og dermed få en ubehagelig betydning. Kommentarene vil med dette kunne tolkes som hyggelige eller krenkende ut fra situasjonen og jentas selvoppfatning.

5.1.2 Nonverbale seksuelle tilnærminger

Informantene forklarer seksuelle tjenester som bildedeling over nett til privatpersoner. Bildene er av seksuell art og har til hensikt å enten holde på guttens interesse eller gjøre gutten mer interessert. Slike bilder kan fort ende på avveie, spesielt dersom mottakeren lagrer og videresender innholdet. Digitale verktøy kan benyttes som kommunikasjonsmiddel, på samme måte som det kan brukes til krenkelse. Dette forklarer Sando (2012) som teknologiens Janus-ansikt. Snapsaved (Arntsen, 2015) og Creepshots (NorSIS, 2014) er typiske eksempler på hvordan slike bilder kan ende på avveie. Mette er spesielt opptatt av at dette er grunnen til hvorfor jenter ikke bør sende slike bilder av seg selv.

Et funn i studien viser at informantene ville følt ubehag eller avsky dersom en gutt skulle sende nakenbilde av dem selv uoppfordret. I lys av Alberti-Espenes (2012) sin forklaring av krenkelse som ubehag eller ydmykelse over en persons handling, vil denne handlingen kunne gjenkjennes som en seksuell krenkelse. Likevel beskriver samtlige informanter et press i sammenheng med å sende lett-kledde bilder til gutter. Dersom gutten har sendt et bilde, kan jenta se dette som en oppfordring til seksuell kontakt. Dette kan tolkes som implisitte krav om å sende lett-kledde bilder dersom jentene skal bevise sin romantiske og /eller seksuelle interesse for mottakeren.

På en annen side fremstår det som et funn at det er mindre sosialt akseptert å legge ut lettkledde bilder av seg selv på sosiale medier. Forholdet mellom private, lettkledde bilder sendt til gutter og mer offentlig publisering av lettkledde bilder, kan vise til ungdommens egne sosiale regler og koder for akseptert og mindre akseptert atferd. I nordisk kultur er det sosialt akseptert å ha samleie dersom relasjonen er bygget på kjærlighet (Kvalem og Wichstrøm, 2007). I den sammenheng kan det tolkes at informantenes vurderinger av lettkledde bilder offentlig og privat, kan forankres i kulturens holdninger og normer. Det vil si at jentene aksepterer at seksuelle bilder blir mottatt og sendt dersom relasjonen mellom partene er bygget på kjærlighet.

5.1.3 Fysiske seksuelle tilnærminger

Et annet interessant funn i denne hovedkategorien er at alle informantene beskriver ufrivillig samleie som voldtekt. I dette ligger det et forbehold om at en av partene sier klart og tydelig, nei. Jenny utdyper med å forklare at dersom den ene parten er overstadig beruset, vil det også anses som voldtekt. Dette stemmer i all hovedsak overens med Straffeloven kapittel 26. om seksuallovbrudd (Straffeloven, § 291, a,b,c). På en annen side er Kaja alene om å påpeke at begge parter må samtykke for at samleie skal være frivillig. Dette synspunktet viser til en videre refleksjon over forholdet mellom frivillig og ufrivillig samleie og stemmer overens med Amnesty (2015) referert i (NRK, 2015) kritikk mot den norske straffelovens definisjon av voldtekt. Selv om informantene er enige om at samleie er ufrivillig om jenta sier nei, forteller Jenny og Mette at press og masing også kan føre til voldtekt. Dette er en gråsoner for øvrige informanter. Det kan være vanskelig for ungdommen å vurdere forholdet mellom frivillig og ufrivillig samleie når det kommer til press, masing og hensikten om å delta for å gjøre den andre parten fornøyd. Seksuelle aktiviteter i gråsonen handler gjerne om seksuelle møter som ender dårlig, ifølge Kruse (2015) referert i Berggrav (2015). Hensikten trenger ikke nødvendigvis være å presse eller mase på jentene. Uenigheter i den subjektive kunnskapen kan medfølge en indre konflikt i ungdommen, der handlingene baseres på følelser fremfor viten (Kvalem og Wichstrøm, 2007). På denne måten kan ungdommen la følelsene ta overhånd i situasjonen og utfallet blir et dårlig seksuelt møte.

Slik det fremkommer i funnene er gråsonen utydelig for informantene. Dersom jenta ikke tør å motsette seg aktiviteten eller føler seg presset av ytre faktorer kan dette se ut til å påvirke responsene. Slike forhold kan også virke skambelagte for jentene, og i frykt for å ikke bli

trodd kan de unnlate å anmelde forholdet (Arntzen, 2014 ref. i Honningsøy og Krekling, 2014). Hvordan informantene vurderer alvorlighetsgraden i krenkelsen eller overgrepet, kan også påvirke hvorvidt de anmelder forholdet. Likevel beskriver informantene at ulike berøringer på kroppen kan ha ulik betydning. Dersom berøringen foregår på mer intime kroppsdeler vil den oppleves som seksuell. Det interessante her er at jentene har vansker for å definere samleie som ufrivillig om den er i gråsonen. Samtidig som de er enstemmig i at seksuelle berøringer kan oppleves ubehagelige eller krenkende dersom de ikke selv ønsker den. Dette kan beskrive en form for usikkerhet rundt hva som egentlig ansees som krenkelse av en persons grenser. Alberti-Espenes (2012) forklarer krenkelse som en maktfratakelse der egne grenser brytes uten at en selv ønsker det. Om jentene føler seg presset eller mast på, vil dette kunne ansees å være en slik overtredelse av grenser og derfor kunne defineres som krenkelse.

5.2 Hvordan kan de beskrevne vurderingene og responsene knyttes til ungdomsjenters selvoppfatning?

5.2.1 Skam, sårbarhet og selvoppfatning i seksuell kontekst

Informantene beskriver det at det å bli utsatt for kallenavn og ryktespredning om seksuell debut eller seksuell «løssluppenhet» (å bli kalt/ få rykter som hore, løs og billig) kan oppleves vondt, sårt og skamfullt, særlig hvis det oppleves personlig og en angrer på det. Dette kan sees i lys av det Skårderud (2000) skriver om at man kan føle skam eller skyld over noe en har gjort, for eksempel seksuelle handlinger eller eksponeringer. Hvorvidt skammen eventuelt sitter dypere enn dette og handler om en grunnleggende følelse av å være verdiløs og utilstrekkelig som menneske, har jeg ikke noe grunnlag i datamaterialet til å spekulere over.

Samtidig beskrives også den motsatte tendensen, altså til å være bestemt, sette grenser og avvise andres uønskede seksuelle oppmerksomhet, som vanskelig og noe mange jenter unngår. Dette utdypes blant annet med frykt for sosiale konsekvenser som å bli stemplet som kjedelig, teit, pysete eller gledesdreper. I stedet kan mange jenter ifølge informantene «bare spille med» og «late som de liker» den seksuelle oppmerksomheten de egentlig misliker, samt bli med på seksuelle aktiviteter de egentlig ikke har lyst til. Denne tendensen i svar kan også knyttes opp mot begrepet selvoppfatning. Selvoppfatning handler, ifølge Skaalvik og Skaalvik (2005) om de oppfatningene, vurderingene og forventningene vi har om oss selv. Hvordan vi

opplever og beskriver oss selv vil i stor grad vurderes ut fra kulturbetingede verdier (Duesund, 2007).

Informantene beskriver ulike vurderinger og responser av både positiv og negativ art fra jenter på andres (oftest gutter) ulike seksuelle tilnærminger. Jenny og Mette presiserer dette når de påpeker at jenter kan delta i seksuelle aktiviteter for å bli likt av gutter. Dette kan gjøre det vanskelig å sette grenser for seg selv i sammenheng med det de føler seg klare for. Samtlige informanter påpeker også at de dermed kan føle et press om å måtte gjennomføre den seksuelle aktiviteten. De ulike beskrevne vurderingene og responsene kan oppfattes som uttrykk for både en god og en dårlig selvoppfatning, men det er uttrykkene for en lav selvoppfatning som dominerer datamaterialet. Denne tendensen kan betraktes som uttrykk for det Winnicott (1975) referert i Skårderud (1998) beskriver som et dominerende falskt selv, med en tilhørende selvutslettende skuespillertendens og «som-om-personlighet», hvor en fremstiller seg som noe annet enn en er. Dette kan igjen betraktes som kompensasjon for det Juul og Jensen (2003) og Skaalvik og Skaalvik (2005) karakteriserer som lav selvfølelse, selvverd og selvakseptering.

Mine informanter gir med andre ord på ulike måter uttrykk for at mange ungdomsjenter i dag strever med lav selvfølelse, skam, usikkerhet, sårbarhet og ytrestyrthet, i samsvar med hva Skårderud (1998; 2000) beskriver utfyllende. Behovet for å bli likt, beundret og bekreftet av andre synes å være stor ut fra jentenes beskrivelser. Med ytrestyrthet menes forenklet beskrevet en tilbøyelighet til å la seg bli styrt utenfra i større grad enn innenfra. I denne sammenheng refereres det da til å bli styrt av jevnaldrende sine forventninger og vurderinger, samt andre ytre påvirkningsfaktorer som press fra sosiale medier og pornografi. Jenter med et slikt utgangspunkt vil naturlig nok dermed også ha en større risiko for å bli utsatt for seksuelle krenkelser og overgrep enn jenter som er trygge nok på seg selv til å handle i tråd med sitt sanne selv, for å bruke Winnicotts (1975) begrep.

Samtidig finnes det altså enkelte uttalelser i datamaterialet som vitner om en trygg indre kjerne av god selvfølelse, selvtilit, selvverd og selvakseptering, samt dertil mot til å sette grenser for seg selv. Det er primært Jenny som presenterer slike uttalelser i sammenheng med gutters forespørsler om nakenbilder sendt via sosiale medier. Mens noen lettere lar seg påvirke av ytre faktorer, vil andre bli fornærmet eller føle seg respektløst behandlet. De sistnevnte vil ifølge Jenny være flinkere til å si til seg selv at «jeg er god nok som jeg er». Slik

Jenny presiserer, vil jenter med god selvfølelse være trygge nok på seg selv til å stå imot presset.

5.3 På hvilke arenaer foregår seksualisert påvirkning og kontakt mellom ungdom?

5.3.1 Sosiale medier, pornografi og seksuelle tilnærminger

Et funn i studien viser til internett med sosiale medier som en betydningsfull arena for ungdommers seksualiserte påvirkning og kontakt. Mye av den generelle kommunikasjonen mellom jevnaldrende foregår på sosiale medier. Flørting på sosiale medier kan føre til misforståelser og deretter bidra til krenkelser, ifølge Amalie. Ettersom kommunikasjonen ikke formidles face-to-face vil den kun baseres på ordene. Når vi samhandler med folk, vil ordene kun representere 10 % av det vi ønsker å formidle (Breivik, 2015). I den sammenheng kan det se ut til med at sosiale medier åpner for kommunikasjonssvikt, misforståelser og krenkelser. Det kommer også frem i datamaterialet at sosiale medier bidrar til baksnakking og massespredning av seksuelle rykter. Slik det fremstår i funnene blir ungdommer modigere når de distanserer seg fra det personlige møtet. Personen unngår frykten for direkte avvisning og dette opplever Oda at genererer seksuelle krenkelser.

Misforståelser på digitale flater kan også innebære manglende kritisk blikk på mediens seksuelle fremstillinger av kvinner og menn. Gjennom mediene presenteres idealkroppen ifølge informantene som tynn og veltrent med store pupper og stor rompe. Et slikt ideal kan for mange være vanskelig eller umulig å oppnå, ifølge Jenny. På samme måte viser funnene at en slik fremstilling i sosiale medier kan påvirke jenters forhold til eget kroppsbilde. Dette kan også sees i sammenheng med Rogers (1969) referert i Skaalvik og Skaalvik (2005) skille mellom såkalt reell og ideell selvoppfatning i dannelsen av vår selvoppfatning. Jentenes reelle selvoppfatning viser til hvordan de faktisk oppfatter seg selv. Den ideelle selvoppfatningen refererer således til hvordan jentene ønsker å være og kan med dette påvirkes i stor grad av sosiale medier. Dersom den ideelle selvoppfatningen får større plass enn den reelle, kan dette påvirke selvoppfatningen i negativ forstand.

Seksualiteten formidles i mediene som spennende og gøy, der kroppen er et redskap for sex og seksuell identitetsutvikling (Salomonsen, 2001). Oda, Jenny og Mette mener pornografi er

en reell faktor for hva gutter anser som attraktivt og hvilke forventninger de kan ha til den seksuelle akten. Pornografi er et skuespill og har til hensikt å leve ut publikumets fantasier (Salomonsen, 2001). Fantasi er et nøkkelord i den sammenheng. Pornografiske fremstillinger av kvinner og menn som utfører gruppesex, oralsex, analsex og partnerbytte, kan bidra til å overbevise ungdommen om å utforske sider ved sin seksualitet som de ikke er klare for (Lindholm, 2014). Slik det fremstår i funnene, føler mange jenter press til å delta i seksuelle aktiviteter de ikke føler seg klare for. Pornografiske fremstillinger av samleie og seksuelle aktiviteter i sammenheng med ungdommens utforskning kan derfor resultere i ubehagelige eller krenkende situasjoner for de involverte parter. Det implisitte kravet om seksuallivet kan også bidra til å tøyne grensene for hva ungdommen blir med på av seksuelle aktiviteter.

Lettkledde eller nakne bilder av jenter under 18 år blir sendt og spredd over sosiale medier. I noen tilfeller er det guttene som ber om bildene. I andre tilfeller er det jentene selv som tar initiativ i håp om å øke mottakerens interesse. Hvorvidt dette antas å være frivillig eller utløst av sosialt press, er vanskelig å si noe konkluderende om. Uavhengig av initiativ eller frivillighet er det straffbart å besitte, anskaffe eller gjøre tilgjengelig seksualiserte bilder av barn (Straffeloven, 2005, kapittel 26, § 20). Informantene viste opp mot ingen kunnskap om de rettslige konsekvensene. De er mer opptatt av hvilke ansvar de selv har for at bildene ikke skal ende på avveie enn hvilke rettigheter de har. Oda forklarer dette med at jentene gir fra seg rettighetene til bildet når de sender det til noen over internett. Slik det fremstår kan jentene til stadighet bli utsatt for seksuelle krenkelser via sosiale medier, uten selv å vite det. Dette kan vitne om en normalisering av seksuelle krenkelser via sosiale medier, i ungdomskulturen.

5.3.2 Seksuelle tilnærminger på fest

Et annet funn i studien viser at mye av den seksualiserte tilnærmingen forgår også på fest, i alkoholpåvirket tilstand. Mine funn vitner om at jenter er mer utsatt for seksuelle krenkelser eller overgrep i alkoholpåvirket tilstand, enn i edru tilstand. Jentene beskrives å ha mindre kontroll over egne handlinger, samtidig som hemninger og egne grenser blir svekket. På en annen side forklarer samtlige informanter at guttene tar mer initiativ og blir mer seksuelt aktive når de er påvirket av alkohol. Tilstedeværelsen av de to følgene fra alkoholen, kan gi seg utslag i krenkelser. Alkohol har ofte en medvirkende posisjon ved seksuelle aktiviteter i gråsonen og nesten halvparten av anmeldte overgrep er festrelaterte (Kripos, 2015 ref. i

Berggrav, 2015). Kaja og Oda forklarer at gutter kan ta utnytte av jentenes svekkede hemninger for å tilfredsstille egne behov.

I psykodynamisk teori benyttes begrepet autonomi som ungdommens evne til å fremføre sine intensjoner i relasjoner der ens egne interesser står på spill (Adams et al. 1996 ref. i Snoek, 2002). I den sammenheng kan funnene vise til jentenes svekket autonomi (selvstendighet) ved at de ikke ivaretar sine reelle behov, ønsker og interesser i relasjonen. Jentene kan således justere seg etter eller tilfredsstille guttens forventninger, behov og interesser. På denne måten kan seksuelle aktiviteter i gråsonen oppleves seksuelt krenkende. I etterkant av en slik hendelse oppstår det gjerne rykter. Selv om de sosiale mediene benyttes for å spre informasjonen eller ryktene, kan det se ut til at de fleste rykter oppstår fra alkoholrelaterte arrangementer. I likhet med digitale verktøy kan alkoholen ha en avskrekkende rolle i forbindelse med seksuell utprøving. Det kan være lettere å skylde på alkoholen enn å stå opp for de valgene man har tatt i edru tilstand. I spenningsrommet mellom jentenes svekkede grenser og guttenes aggressive seksuelle atferd, kan det dermed oppstå seksuelle krenkelser.

5.4 Hvilke kjønnsforskjeller trekkes frem mht. Å ta initiativ til og å respondere på seksuell kontakt?

5.4.1 Stereotypiske forventninger?

Informantene påpeker at slike antakelser om ulikheter i kjønn er basert på deres opplevelser og stereotypiske forventninger. Samtlige informanter ytrer en bekymring for å generalisere og avgrense gutters atferd. De forklarer at atferden varierer fra person til person og vil derfor ikke gjelde alle. Likevel prøver mennesker for det meste å holde seg innenfor de sosialt konstruerte normene for å føle seg som en del av fellesskapet. Slike normer kan innebære hvilke forventninger en har til kjønn (Bø, 2014). Gutter og jenter blir ofte fremstilt stereotypisk i TV-underholdning og gjennom sosiale medier (Lidholm, 2014). Dersom ungdommen identifiserer seg med slike stereotypier kan dette begrense uavhengige, individuelle variasjoner i atferd, interesser o.l. På en annen side kan ungdommen ønske å gjøre seg *lesbar* for omverdenen (Røthing og Svendsens, 2009). For å være lesbar må det være en form for sammenheng mellom de fysiske kroppstegnene, det sosiale kjønnsuttrykket og personens seksuelle begjær (Judith Butler, 1990, ref. i Røthing og Svendsen, 2009). Det forekommer i funnene at det er visse forventninger til guttene om å være tøffe og mindre

følsomme. Dette imaget kan være vanskelig å ivareta samtidig som det skal uttrykkes respekt og kjærlighet for de jevnaldrende jentene. Slike forventninger til atferd forklarer Jenny og Oda at kommer fra jevnaldrenes sosiale press. Om atferden til guttene motiveres av forventningene, har jeg ikke noe grunnlag i datamaterialet til å spekulere over.

5.4.2 Initiativ og respons

Samtlige informanter forklarer at gutter ofte er tidligere ute enn jenter med seksuell utforskning. De er gjerne tøffere og tar mer initiativ til seksuelle aktiviteter. Oda forklarer at gutter er mer opptatt av nytelse, i motsetning til jentenes mer følelsesmessige tilnærming. Dette støtter Træen (2009) i forklaringen på at jenter tidlig motiveres til at samleie bør baseres på følelser og kjærlighet. Videre forklares det at guttene også blir motivert til følelser, men samtidig motiverte til nytelse. Med slike stereotypiske forventninger til ungdommens seksualliv, kan jentene oppleve flere restriksjoner enn guttene og kan trolig være en forklaring på hvorfor guttene er mer initiativrike enn jentene. På en annen side forklarer informantene denne forskjellen med at jenter har et større behov for trygghet og kjærlighet i seksuelle relasjoner, enn guttene. Variasjoner i sosiale og kulturelle normer med forventninger og avviksoppfatninger, kan påvirke fortolkninger av følelser og lyst (Kvalem og Wichstrøm, 2007). Mistolkning av lyst kan medføre ubehagelige opplevelser for de involverte parter. Dersom jenter setter grenser for seg selv og ikke ønsker å delta i den seksuelle aktiviteten, er den generelle oppfatningen blant informantene at grensene vil bli respektert. Spesielt hvis gutten har følelser for jenta. Likevel forteller Kaja og Amalie at gutter kan motsette seg dette og bli sure eller prøve å overbevise jenta om å delta fordi *alle andre* gjør det.

5.5 Hvordan kan skolen bidra til å forebygge seksuell krenkelse blant ungdom?

5.5.1 Tilegnet kunnskap og informasjonsinnhenting i sammenheng med seksualitet

Funnene i studien viser hvordan seksualundervisningen i skolen er av en mer biologisk art, der temaer som forplantning, pubertetsutvikling, kjønnssykdommer og prevensjonsmidler dominerer. I den sammenheng utgår mye av det følelsesmessige aspektet ved seksualiteten.

Ungdommen får nærmest ingen praktisk veiledning fra voksne, slik at seksualitet og utforskning av seksuelle aktiviteter overlates til ungdommen selv (Træen, 2009). På denne måten kan temaer knyttet opp til følelser, begjær og nytelse, som er viktige aspekter ved seksualiteten, forties eller mystifiseres og kunnskapen må innhentes andre steder. Slik det ble forklart tildeligere, er pornografien mange gutters introduksjon til den seksuelle akten. Hvilke seksuelle og kroppslige forventninger ungdommen har til samleie og seksuelle aktiviteter kan dermed påvirkes av pornografien. Utover det ungdommen lærer om sex via sosiale medier, TV-underholdning og pornografi, overlates til dem selv å utforske. Slik skal de også utforske samfunnets aksepterte seksuelle spilleregler (Træen, 2009). Fotograferte og filmatiserte fremstillinger av voksnes fantasier kan påvirke ungdommens syn på hvor grensen går mellom frivillig og ufrivillig samleie. Oda utyper dette når hun forklarer at guttene ser pornografien som standard for hva jenter skal gjøre. Hvorvidt jentene selv ønsker denne formen for seksuell kontakt får ikke oppmerksomhet.

Ungdomstiden innebærer en kognitiv utvikling som hovedsakelig går ut på informasjonsbehandling, iaktakelse, oppmerksomhet, hukommelse og vurderings- og beslutningsprosesser (Kvalem og Wichstrøm, 2007). Dette er også en periode der ungdommen løsriver seg fra foreldrenes «sannhet» (Befring og Moen, 2011). I denne perioden vil altså ungdommens utforskning overlates til dem selv, samtidig som den kognitive utviklingen og løsrivelsen fra foreldrene pågår. Et funn i studien viser til hvordan elevene benytter seg av samtaler med jevnaldrende, dersom de føler seg krenket eller trenger noen å snakke med. Dette kan tolkes som at ungdommen løsriver seg fra foreldrene eller andre voksne. Ungdommens kunnskaper, erfaringer og vurderingsevner knyttet opp mot seksualitet, kan derfor ha stor betydning for opplevelsen av en eventuell seksuell krenkelse. Hvordan de vurderer situasjonen i samtale med andre kan med dette påvirke om de ber om råd fra voksne.

5.5.2 Helsesøster og lærere som bidragsyttere

Informantene forteller at helsesøster er en betydningsfull ressurs i samtale om vanskelige temaer. Det fremstår at jentene opplever helsesøster som snill og kunnskapsrik, og at de derfor ville fått god hjelp dersom de ble utsatt for seksuelle krenkelser. Jenny påpeker at de fleste voksne tar ungdommen alvorlig og ønsker å hjelpe, men helsesøster vil derimot ha mer kunnskap om hvordan en kan takle situasjonen. Relasjonen ungdommen har til den voksne er avgjørende, ifølge Oda. Her vil læreren eller helsesøsterens relasjonskompetanse (Røknes og

Hanssen 2002 ref. i Drugli 2012) være avgjørende for hvorvidt deres hjelp ønskes. Samtlige informanter påpeker likevel at læreren ikke fortrekkes i slike situasjoner. Mette forklarer at det vil føles ubehagelig å fortelle læreren om seksuelle krenkelser. Dette er en person hun møter hver dag og informasjonen kan med dette bli for personlig. Slik Mette opplever det vil altså lærer-elev-relasjonen eller lærerens relasjonskompetanse ha liten betydning. Lærerne mangler kompetanse i sosiale sammenhenger og oppleves som faglige, ifølge samtlige informanter. Likevel er informantene enige om at læreren ville anerkjent deres behov til hjelp og støtte. Dette vitner om informantenes oppfatning av lærernes manglende kunnskaper om psykososiale forhold ved skolen. Slike utsagn kan indikere et distansert forhold mellom lærer og elev med henhold til temaer knyttet opp mot seksualitet. Denne delen av ungdommens hverdag blir dermed overlatt til helsesøster eller sosiallærer.

5.5.3 Forebygging av seksuelle krenkelser

En generell oppfatning blant informantene viser til skolen som en mulig god arena for forebygging av seksuelle krenkelser. Dersom skolen åpner for mer informasjon og kunnskap rettet mot temaer knyttet til seksualitet, vil dette redusere krenkelser, ifølge informantene. Flere av kompetansekravene for elever i ungdomsskolen (8.-10. trinn) retter fokuset mot temaer knyttet til seksualitet og samliv. Fagene som inkluderes her er naturfag, samfunnsfag og KRLE. Ungdommen skal altså ha innsikt i og kunnskap om problemstillinger knyttet til seksualitet, seksuell orientering, kjønnsidentitet, grensesetting og respekt, samt kjønns sykdommer, prevensjon og abort (KD, 2013). I lys av dette bør de nevnte temaene i læreplanene vektlegges i større grad for å forebygge seksuelle krenkelser blant ungdommer. Utvalget fra rapporten *fra ord til handling* viser seg enige i denne påstanden når de beskriver undervisning om samliv og seksualitet som forebyggende (NOU, 2008:4, 2008). Informantene er enige om at åpen dialog er en viktig metode i slik undervisning. Røthing og Svendsen (2009) forklarer at seksualundervisningen i skolen bør behandles i caser som ungdommen kjenner seg igjen i og kan reflektere rundt. Slike caser har til formål å skape diskusjoner og bevissthet om utfordrende situasjoner ungdommen kan møte. Amalie og Jenny påpeker at undervisning med samtaler om situasjoner de gjenkjenner fra dagliglivet, kan være mer lærerikt for elevene.

Et annet fenomen som fremkommer av datamaterialet jentenes generelle oppfatning av hvordan skolen, med alle aktører, kan bidra til et bedre psykososialt miljø. I sammenheng

med mer åpen dialog, savnes også en mer konsekvent tilnærming til seksuelle krenkelser. Det fremstår i funnene at informantene mener lærere og elever ikke skal akseptere krenkelser av personers integritet. Jenny forklarer at dersom lærere er vitne til seksuelle krenkelser, må de ta tak i dette med en gang. Krenkelse anses, ifølge Alberti-Espenes (2012), som utprøving av sosiale ferdigheter. Utprøvingen kan få negative følger dersom ungdommen handler ut fra egne interesser på bekostning av andres integritet. Læreren kan derfor veilede elevenes autonomi slik at de kan opprettholde relasjonene (Adams et al. 1996, ref. i Snoek 2002). Samtidig må elevene selv ta ansvar, stå imot gruppepress og si ifra dersom de føler seg krenket eller dårlig behandlet. Dette gir implikasjoner om at åpen dialog om seksuelle temaer genererer mindre seksuelle krenkelser og kan dermed bidra til et godt psykososialt miljø i skolen.

6 Avslutning

Formålet med denne studien har vært å få innblikk i: *Hvordan vurderer ungdomsjenter jevnaldrendes seksuelle tilnærminger på ulike arenaer – og hvordan tenker de at skolen kan bidra til å forebygge seksuelle krenkelser blant ungdom?* Ved å benytte semistrukturert intervju har fem ungdomsjenter delt siden erfaringer, opplevelser, tanker og vurderinger om temaet. Dette har deretter blitt tolket og knyttet opp mot det teoretiske utgangspunktet for å svare på forskningsspørsmålene. Forskningsspørsmålene hadde til hensikt å belyse den mer omfattende og overordnede problemstillingen. I det følgende vil de sentrale funnene fra forskningsspørsmålene sammenfattes for å svare på problemstillingen. Oppgaven avsluttes med noen refleksjoner om tematikken og tanker til videre forskning.

6.1 Konklusjon

I kapittel 5 har jeg presentert en del refleksjoner rundt mulige årsaker til at risikoen for å bli utsatt for seksuelle krenkelser, synes større i sosiale medier og på fest enn i andre sammenhenger. Mer spesifisert foregår den fysiske seksuelle kontakten gjerne på fest, i alkoholpåvirket tilstand. I slike anledninger beskrives jenter å være spesielt utsatt for ufrivillig sex, seksuelle krenkelser eller overgrep. Eller i hvert fall for å bli med på mer enn de egentlig har lyst til og er klare for. Den digitale seksuelle tilnærmingen foregår primært over sosiale medier, og da spesielt på Snapchat. Press og masing, samt behov for bekreftelse, bli likt og for å beholde eller vekke interesse, er mulige faktorer for hvorfor jenter sender seksualiserte bilder til gutter. Dersom jentene mottar seksualiserte bilder av gutter, viser funnene at dette kan oppleves som press for å sende tilbake og/eller ha krenkende effekt på jenta.

Funnene i studien indikerer blant annet at frykt for avvisning kan være en av flere faktorer for hvorfor de seksuelle tilnærmingene primært foregår i alkoholpåvirket tilstand eller via sosiale medier. Denne frykten reduseres når en kan gjemme seg bak digitale flater eller skylde på alkoholen. Dette er interessant fordi det ser ut til at frykten for å bli avvist spiller en stor rolle for om guttene (eller jentene) tør å ta initiativ eller tør å bli avvist. I dette møtet kan det også oppstå misforståelser og de seksuelle tilnærmingene kan ende i gråsonen og dermed oppleves krenkede. Selv om ungdommen ikke nødvendigvis selv har et bevisst forhold til akkurat dette begrepet. Seksualiserte kallenavn og rykter, kroppslige kommentarer og forespørsler om seksuelle tjenester kan oppleves ubehagelige, vonde, sårende og/eller ydmykende. Slike

tilnærminger kan derfor antas og oppleves krenkende for jenter. Samtidig kan dette bidra til økt oppmerksomhet, som kan oppleves positivt for jentene. Samtidig vitner funnene om kropps- og sexpress fra pornografi og sosiale medier. Pornografien kan generere idealisering av kroppslig og utseendemessig fremtoning som kan oppleves uopnåelige for jentene. Pornografiske fremstillinger i møte med ungdommens utforskning kan også resultere i ubehagelige eller krenkende situasjoner for de involverte parter. Dette fordi de implisitte kravene om seksuallivet kan bidra til å tøyne grensene for hva ungdommen blir med på av seksuelle aktiviteter.

Mine informanters beskrivelser av antatte variasjoner i jenters reaksjoner på ulike seksuelle tilnærminger, vitner videre om at de ser en sammenheng mellom selvoppfatning og evne til grensesetting. Ulike uttrykk for en dårlig selvoppfatning knyttes gjerne sammen med vansker med å være tydelige og tøffe nok til å sette grenser, og omvendt. Det er uttrykkene for en dårlig selvoppfatning og grenseproblematikk som dominerer datamaterialet. Til grunn for vansker med å sette grenser og tilbøyelighet til å bli utsatt for seksuelle krenkelser og overgrep, kan en rekke andre behov og motiv ligge. Med bakgrunn i hva jentene forteller, kan eksempler på det være behovet for positiv oppmerksomhet og bekreftelse, for å bli akseptert og likt, for å beholde eller vekke interesse.

Et annet sentralt funn i min studie er at seksuell kontakt mellom ungdom primært foregår på arenaer utenfor skolen. En kan da diskutere om, i hvilken grad og evt. hvordan skolen dermed har ansvar for, kompetanse i og muligheter for å beskjeftige seg med temaer relatert til dette. For eksempel å bidra til å forebygge, oppdage og bistå jenter som har opplevd seksuelle krenkelser og overgrep. Likevel indikeres behovet for økt kunnskap om temaer knyttet til seksualitet og seksuelle krenkelser. Gjennom åpen dialog om seksualitet og seksuelle krenkelser, caserelatert undervisning med drøfting og tilgang til helsetjenesten med helsesøster, kan skolen bidra til å forbygge seksuelle krenkelser. Elevene selv og lærerne kan også bidra ved å si ifra og ikke godta bevitnede krenkelser i og utenfor skolen.

6.2 Avsluttende kommentarer

Selv om funnene viser at de seksuelle tilnærmingene primært foregår utenfor skolens område, vil jeg avslutningsvis diskutere hvorfor jeg mener denne tematikken har stor spesialpedagogisk relevans. Funnene indikerer mye usikkerhet og manglende kunnskap rundt temaer som berører seksualitet, seksuell identitetsutvikling, grensesetting, selvoppfatning og

seksuelle krenkelser og overgrep. I spenningsrommet mellom ungdommens seksuelle utforskning og manglende kunnskap om grensesetting og konsekvenser av seksuelle krenkelser og overgrep, ser det ut til å oppstå en rekke ulike krenkelser. Slike krenkelser kan flytte fokuset fra det skolefaglige og dermed påvirke ungdommens motivasjon og konsentrasjon i undervisningen. Ettersom funnene indikerer at ungdom først og fremst snakker med jevnaldrende dersom de utsettes for seksuelle krenkelser, kan det være av stor betydning at elevene for eksempel kjenner til konsekvenser av å besitte seksuelle fremstillinger av barn.

I kapittel 1 ble det presentert en fiktiv fortelling om en jente som ble oppfordret til å sende nakenbilde av seg selv til en gutt. Dersom gutten hadde kunnskap om hvilke strafferettslige konsekvenser det kunne ha for ham å be om et slikt bilde, ville han kanskje ikke sendt snappen i utgangspunktet. Dersom jenta hadde lært hvordan hun på en god måte kan sette grenser for seg selv, ville hun kanskje ikke sendt bilde. Dette er selvsagt spekulasjoner, men problematikken belyser en reel utfordring i ungdomskulturen. Skolen som arena har uante muligheter til å skape bevissthet, rette oppmerksomheten mot og øke kunnskap om slike utfordringer. På denne måten kan kanskje skolen frata pornografien ansvaret for ungdommens seksualundervisning.

6.3 Forslag til videre forskning

Denne studien ble avgrenset til ungdomsjenters vurderinger. Bakgrunnen for valget var å benytte forskerens kjønn for å opprette rask kontakt og en trygg og tillitsfull relasjon med informantene. En annen grunn var en antakelse om at jenter i mange tilfeller kan ha lettere for å fortelle ærlig og åpent også om problematiske sider ved dette temaet. Likevel kunne det vært meget interessant å gjennomføre lignende studie med ungdomsgutter. Et forslag ville da være å hente utvalget fra videregående skole. Det kan også vært interessant å kombinere de to kjønnene i samme studie med tilsvarende spørsmål, knyttet opp mot seksuelle tilnærminger. Utvalget har nordisk bakgrunn og er oppvokst i nordisk kultur. Dette skulle ha en avgrensende effekt. Likevel kunne det vært interessant å utføre studien med minoritets elever. Kanskje ville dette frembringe interessante funn og diskusjoner om ulike kulturer, i henhold til seksualitet og seksuell utforskning.

Litteraturliste

- Aasebø S. T. og Melhus, E. C. (2005). *rom for barn-rom for kunnskap*. Bergen: Fagbokforlaget Vigmostad & Bjørke AS.
- Alberti-Espenes, J. (2012). *Krenkelse i skolen- mobbingens bakteppe*. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS.
- Alver, G. B. og Øyen, Ø. (1997). *Forskningsetikk i forskerhverdag, vurderinger og praksis*. Otta: Ait Enger AS.
- Arntsen, O. E. (2015, 28. Oktober). Snapchat-tiltalt (21): Jeg er bare flau over det jeg har gjort. VG. Hentet fra: <http://www.vg.no/nyheter/innenriks/krim/snapchat-tiltalt-21-jeg-er-bare-flau-over-det-jeg-har-gjort/a/23550744/>
- Barnevakten, (2012). *Gode råd om barn, ungdom og medier*. CAPPELEN DAMM AS.
- Befring, E (2007). *Forskningsmetode med etikk og statistikk*. Oslo: Det Norske Samlaget.
- Befring, E. og Moen, B.-E. (2011). *Ungdom, læring og forebygging*. Latvia: CAPPELEN DAMM AS.
- Berggrav, S. (2015). «Den som er med på leken...» *Ungdoms oppfatninger om voldtekt, kjønnsroller og samtykke*. Hentet 23.05-2016 fra: [file:///C:/Users/Bruker/Downloads/Redd%20Barna%20voldtektsrapport%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/Bruker/Downloads/Redd%20Barna%20voldtektsrapport%20(1).pdf)
- Breivik, M. J. (2015). *Læring i en digital tid*. Bergen: Fagbokforlaget Vigmostad & Bjørke AS.
- Bø, I. (2014). *Kjønnsblind, kjønnsnøytral eller kjønnsbevisst?* Oslo: Universitetsforlaget.
- Dalen, M. (2004). *Intervju som forskningsmetode- en kvalitativ tilnærming*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Dalen, M. (2011). *Intervju som forskningsmetode – en kvalitativ tilnærming*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Drugli, M. B. (2012). *Relasjonen lærer og elev – avgjørende for elevens læring og trivsel*. Oslo: CAPPELEN DAMM AS.

- Duesund, L. (2007). *Kropp, kunnskap og selvoppfatning*. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS. 5. utgave.
- Frønes, I. (2001). Skam, skyld og ære i det moderne. I Wyller, T. (Red.), *Skam*. (s.69-80). Bergen: Fagbokforlaget Vigmostad & Bjørke AS.
- Gall, M. D., Gall, J. P. og Borg, W. R. (2003). *Educational Research. An introduction*. New York: Longman Publishers.
- Grimen, H. (2010). *Samfunnsvitenskapelige tenkemåter*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Honningsøy, K. H. og Krekling, D. V. (2014, 18. Desember). Ingen kontroll på antall voldtekter i Norge. *NRK*. Hentet, 08.05.16. Fra: <http://www.nrk.no/norge/ingen-kontroll-pa-antall-voldtekter-i-norge-1.12063399>
- Jensen, K. T. (2012). Intervjuer med barn og unge i spesielt vanskelige livssituasjoner- kan vi snakke om alt? I Backe- Hansen, E. og Frønes, I. (Red.), *Metoder og perspektiver i barne- og ungdomsforskning*. (s.95-120). Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS.
- Juul, J. og Jensen, H. (2003). *Fra lydighet til ansvarlighet - Pedagogisk relasjonskompetanse*. Oslo: Pedagogisk forum.
- Kleven, T. A. (2015). Begrepsoperasjonalisering. I Lund, T. (red.), *Innføring i forskningsmetodologi*. (s.141-183). Bergen: Fagbokforlaget Vigmostad & Bjørke AS.
- Kunnskapsdepartementet (2013). *Læreplan i kristendom, religion, livssyn og etikk (RLE1-02)*. Hentet 04.03.2016 fra: <http://www.udir.no/kl06/RLE1-02/Kompetansemaal?arst=98844765&kmsn=1654775316>
- Kunnskapsdepartementet (2013). *Læreplan i naturfag (NAT1-03)*. Hentet 04.03.2016 fra: <http://www.udir.no/kl06/NAT1-03/Kompetansemaal?arst=98844765&kmsn=1974299133>
- Kunnskapsdepartementet (2013). *Læreplan i samfunnsfag (SAF1-03)*. Hentet 04.03.2016, fra: <http://www.udir.no/kl06/SAF1-03/Kompetansemaal?arst=98844765&kmsn=583858936>
- Kvale, S. og Brinkmann, S. (2015). *Det kvalitative forskningsintervju*. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS.

- Kvalem, L. I. (2007). Ungdom og kroppsbilde. I A. Kvalem, L. I. og B. Wichstrøm, L. (Red.), *Ung i Norge. Psykososiale utfordringer*. (s.33- 50). Oslo: J. W. Cappelens Forlag AS.
- Kvalem, L. I. og Wichstrøm, L. (2007). Utvikling i tenårene: pubertet, kognisjon, seksualitet, selvbilde og sosiale relasjoner. I A. Kvalem, L. I. og B. Wichstrøm, L. (Red.), *Ung i Norge. Psykososiale utfordringer*. (s. 17-32). Oslo: J. W. Cappelens Forlag AS.
- Kvernbekk, T. (2015). Vitenskapsteoretiske perspektiver. I Lund, T. (Red.). *Innføring i forskningsmetologi*. (s.19-78). Bergen: Fagbokforlaget Vigmostad & Bjørke AS.
- Lindholm, F. O. (2014). *Bullshitfilteret*. Latvia: Gyldendal Norsk Forlag AS- Gyldendal Barn og Ungdom.
- Lund, T. (2015). Metodologiske prinsipper og referanserammer. I Lund, T. (red.), *Innføring i forskningsmetodologi*. (s.79-124). Bergen: Fagbokforlaget Vigmostad & Bjørke AS.
- Matre, J., Quist, C og Raundal, D. (2016, 2. Mars). Tre tenåringsgutter pågrepet for flere voldtekter. VG. Hentet fra: <http://www.vg.no/nyheter/innenriks/voldtekt/tre-tenaaringsgutter-paagrepet-for-flere-voldtekter/a/23629753/>
- Maxwell, J.A. (1992). Understanding and Validity in Qualitative Research. I Blandingskompendium for SPED 4010. *Vitenskapsteori og forskningsmetode* (2015, s. 181 – 204). Det utdanningsvitenskapelige fakultet, Institutt for Spesialpedagogikk. Oslo: Universitetet i Oslo.
- Nordahl, T. (2010). Lærerens ledelse. I Lillejord, S., Nordahl, T. og Manger, T., *Livet i skolen 2: grunnbok i pedagogikk og elevkunnskap: lærer profesjonalitet*. Bergen: Fagbokforlaget.
- NorSIS (2014). *Årsrapport slettmeg.no*. Hentet 21.03.2016, fra: <https://slettmeg.no/files/slettmeg-aarsrapport14-web.pdf>
- NOU (2008). *Fra ord til handling. Bekjempelse av voldtekt krever handling*. Rapport fra Norges offentlige utredninger. (2008:4). Hentet fra: <https://www.regjeringen.no/contentassets/90a33836d7b943cf8f1edd4408ba7522/no/pdfs/nou200820080004000dddpdfs.pdf>

- NRK (2015, 25. Februar). Amnesty kritiserer Norge for håndtering av overgrep. *NRK*. Hentet 08.05.16 fra: <http://www.nrk.no/norge/amnesty-kritiserer-norge-for-handtering-av-overgrep-1.12227938>
- NSD. (u.å.). Må prosjektet meldes? Lastet ned fra: <http://www.nsd.uib.no/personvern/meldeplikt/>
- NSD. (u.å.). Vanlige spørsmål. Lastet ned fra: http://www.nsd.uib.no/personvern/meldeplikt/vanlige_sporsmal.html?id=6
- Ogden, T. (2012). *Sosial kompetanse og problematferd i skolen*. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS.
- Opplæringslova (1998). Lov 17. Juli 1998 nr. 61 om grunnskolen og den vidaregåande opplæringa. Lastet ned fra: <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1998-07-17-61>
- Repstad, P. (2007). *Mellom nærhet og distanse. Kvalitative metoder i samfunnsfag*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Røthing, Å. og Svendsen, S. H. B. (2009). *Seksualitet i skolen*. Otta: CAPPELEN DAMM AS.
- Salomonsen, J. (2001). Sexistensialisme, en vei til frihet? I Wyller, T. (Red.), *Skam*. (s.81-102). Bergen: Fagbokforlaget Vigmostad & Bjørke AS.
- Sando, S. (2012). Barna som robuste og empatiske IKT-aktører. I A. Jæger, H. og B. Torgersen, J.K. (Red.). *Medialisert barndom*. (s.49-65). Oslo: Universitetsforlaget.
- Skaalvik, E. M., & Skaalvik, S. (2005). *Skolen som læringsarena. Selvoppfatning, motivasjon og læring*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Skårderud, F. (1998). *Uro. En reise i det moderne selvet*. Oslo: Aschehoug & Co.
- Skårderud, F. (2000). *Sterk, svak – Håndboken om spiseforstyrrelser*. Oslo: Aschehoug & Co.
- Skårderud, F. (2001). Tapte ansikter. I Wyller, T. (Red.), *Skam*. (s.37-52). Bergen: Fagbokforlaget Vigmostad & Bjørke AS.
- Snoek, E. J. (2002). *Ungdomspsykiatri*. Oslo: Universitetsforlaget.

- Solheim, J.K. (2010, 6. November). Seksualisert oppvekst. *Liernett*. Hentet fra:
<http://liernett.no/5041-seksualisert-oppvekst>
- Staksrud, E. (2013). *Digital mobbing hvem, hvor, hvordan, hvorfor- og hva kan voksne gjøre?*
Oslo: Kommuneforlaget AS.
- Storm-Mathisen, A. (2012). Samtaleintervjuet som diskurs- eksempler fra individuelle intervjuer og smågruppeintervjuer med unge tenåringer. I Backe- Hansen, E. og Frønes, I. (Red.), *Metoder og perspektiver i barne- og ungdomsforskning*. (s.75-94). Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS.
- Straffeloven. Lov 20. Mai 2005 nr. 28 om straff. Hentet fra:
<https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2005-05-20-28?q=straffeloven>
- Tanggaard, L. & Brinkmann, S. (2012). Intervjuet: Samtalen som forskningsmetode. I Brinkmann, S. og Tanggaard, L. (Red.). *Kvalitative metoder*. (s.17-45). Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS.
- Thagaard, T. (2013). *Systematikk og innlevelse. En innføring i kvalitativ metode*. Bergen: Fagbokforlaget Vigmostad & Bjørke AS
- Thomassen, S., L. (2011, 20. juni). *Kroppsideal gir jenter lavere livskvalitet*. Hentet 02.05.2016, fra: <http://www.barnevakten.no/kroppsideal-gir-jenter-lavere-livskvalitet/>
- Tjora, A. (2010). *Kvalitative forskningsmetoder i praksis*. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS.
- Træen, B. (2009). Seksualitet og seksualatferd. I (Red.), *Ungdom, livsstil og helsefremmende arbeid* (s.233-249). Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS.
- Tømte, C. og Sjøby, M. (2009). Å vokse opp digetalt- dagens barn og unge. I Røys, G. H. (Red.), *Delte meninger om nettets sosiale side*. (s.217-231). Oslo: Universitetsforlaget AS.
- Ung.no (2016, 01. Mars). *Seksuelle overgrep*. Hentet 30.02.2016, fra:
<http://www.ung.no/overgrep/>
- WHO (2006a- updated, 2010). *Defining sexual health*. Hentet fra:
http://www.who.int/reproductivehealth/topics/sexual_health/sh_definitions/en/

Wormnæs, O. (2005). Om forståelse, tolkning og Hermeneutikk. I Blandingskompendium for SPED 4010. *Vitenskapsteori og forskningsmetode* (2015, s.247-266). Det utdanningsvitenskapelige fakultet, Institutt for Spesialpedagogikk. Oslo: Universitetet i Oslo.

Vedlegg 1 Informasjonsskriv

Mitt navn er Lise Homlund. Jeg er en 26 år gammel jente fra Bærum som tar master i spesialpedagogikk med fordypning i psykososiale vansker ved Universitet i Oslo. I den forbindelse skal jeg i Januar/Februar foreta intervjuer av jenter i avgangsåret på ungdomsskolen. Intervjuene skal gi grunnlag for videre arbeid med masteroppgaven som avsluttes 31. Mai 2016. Temaet for prosjektet handler om hvorvidt og eventuelt hvordan ungdomsjenter opplever seksuell krenkelse fra jevnaldrende i ungdomsskolen, og skolens forebyggende rolle i den sammenheng. Jentenes refleksjoner rundt seksualitet og seksuell krenkelse i lys av andre begreper som seksuelle overgrep, grenser, respekt, samt digitalisert, seksualisert og kroppsfiksert ungdomskultur, vil også stå i fokus.

Mediene har den siste tiden vært spesielt opptatt av mobbing i skolen og skolens ansvar for forebyggende arbeid i form av ulike tiltaksplaner og programmer for å motvirke slike gjentatte krenkelser. Seksualiserte kallenavn, ryktespredning, spredning av seksuelle bilder og/eller videoer over nettet, forslag om seksuelle tjenester, samt ufrivillig seksuell berøring av kroppen er former for seksuelle krenkelser som mange ungdommer møter til daglig. Jenter kan være spesielt utsatt for slike krenkelser fra jevnaldrende. Det kan også være vanskelig for jentene selv å vurdere alvorlighetsgraden dersom de ikke har rikelig med trygghet, informasjon og kunnskap rundt egen og andres seksuelle identitet. Hvilke grenser de setter for seg selv og sin kropp kan reflektere denne kunnskapen og tryggheten. Skolen kan derfor ha et særlig ansvar i å formidle kunnskap om følelser, grenser, holdninger, kropp, pubertet og seksuell helse for å bidra til et godt psykososialt miljø i skolen og for å forebygge seksuelle krenkelser. Problemstillingen som skal belyses lyder slik;

Hvilke tanker har ungdomsjenter om jevnaldrenes eventuelle seksuelle krenkelser? Og hvilken rolle kan skolen ha i den sammenheng?

Intervjuet vil deles i tre hovedkategorier for å belyse problemstillingen fra ulike vinkler. Seksuelle tilnærminger (verbale, non-verbale og fysiske seksuelle tilnærminger), seksualitet i ungdomskulturen og skolens forebyggende arbeid mot seksuelle krenkelser.

Hva innebærer deltakelse i studien?

Som nevnt tidligere vil studien baseres på ungdomsjenters tanker rundt temaet seksuelle krenkelser blant jevnaldrende og intervjuene vil derfor legge føringer for masteroppgavens

innhold. Det vil derfor være viktig at de som intervjues kan reflektere og beskrive egne tanker og følelser knyttet opp mot jevnaldrenes verbale, non-verbale og fysiske seksuelle tilnærminger. Studien vil ikke ha som formål å belyse eller beskrive elevenes seksuelle erfaringer, men gi innsikt i deres tanker rundt ungdom og seksuelle tilnærminger.

Jeg ønsker å gjennomføre 5-6 intervjuer av jenter i ungdomsskolen. Den som intervjues vil kunne trekke sin deltakelse når som helst eller unnlate å svare på enkelte spørsmål hun ikke er komfortabel med. Deltakelse er frivillig og informanten skal ikke føle seg presset til å intervjues, på noen som helst måte. Selve intervjuet vil gjennomføres på et lukket rom med lydopptaker. Grunnen til dette er at jeg skal kunne lytte til opptaket i etterkant uten risiko for å glemme eller utelate viktige elementer ved ytringene. Jeg vil også ta notater underveis slik at jeg kan notere viktige aspekter ved intervjuet. Dette skal bidra til å sikre at informantens ytringer blir gjengitt så nøyaktig som mulig.

Hva skjer med informasjonen om deg?

Alle personopplysninger vil anonymiseres, noe som betyr at informantene er sikret mot at gjenkjennelige opplysninger kan identifisere dem. Det er kun min masteroppgaveveileder og jeg som har tilgang på datamaterialet, og notater, lydopptak og personopplysninger vil bli slettet og makulert så fort studien er ferdig (01.06.16). Alt datamateriale vil bli behandlet konfidensielt og med stor forsiktighet, slik at det informantene har sagt under intervjuet ikke vil kunne spores tilbake til vedkommende. Navn vil anonymiseres og dersom det forekommer gjenkjennelig informasjon i ytringene vil dette også anonymiseres. Studien skal meldes til Personvernombudet for forskning, Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste AS (NSD) og intervjuene vil ikke bli gjennomført før godkjenning av prosjektet foreligger.

Takk for at du tok deg tid til å lese informasjonsskrivet. Dersom du har noen spørsmål om prosjektet og/eller ønsker å delta, kan du ta kontakt med undertegnede på mobil: 936 00 009 eller mail: lise.homlund@hotmail.no

Masterveileder: Linda Halvorsen. Mail: linda.halvorsen@hotmail.com

Daglig ansvarlig: Anne-Lise Rygvold. Mail: a.l.rygvold@isp.uio.no

Samtykkeerklæring

Jeg er kjent med at alle opplysninger om meg vil anonymiseres og at jeg på hvilket som helst tidspunkt kan trekke meg fra studien og intervjuet. Jeg godtar at det blir brukt lydopptaker under intervjuet for å sikre at mine ytringer blir behandlet med nøyaktighet. Jeg har mottatt muntlig og skriftlig informasjon og ønsker å delta i studien.

Sted/dato: _____ Underskrift (informant): _____

Sted/dato: _____ Underskrift (foresatt): _____

Vedlegg 2 Intervjuguide

Hovedtemaet for det vi skal snakke om i dag er ungdom og seksualitet med spesielt vekt på hva du forstår eller hvordan du forklarer hva seksuelle krenkelser innebærer. Temaene vi skal igjennom handler en del om vennskap, følelser, kallenavn, ryktespredning, signaler og tegn til seksuelle tjenester og fysisk kontakt mellom jevnaldrende. Jeg vil også spørre deg litt om hva du mener skolen kan bidra med for at ungdommer skal unngå å føle seg seksuelt krenket, i og utenfor skolen. Grunnen til at jeg ønsker å snakke med akkurat deg er fordi du går i 10. klasse, er jente og oppleves som en reflektert person som ønsker å fortelle om dine tanker rundt temaet. Denne samtalen vil ha stor verdi for meg i arbeidet med masteroppgaven fordi jeg ønsker å vite hva du som ungdom mener om temaet «ungdom og seksuelle krenkelser». Før vi starter intervjuet er det noen ting jeg vil du skal vite. Det er viktig for meg at du er trygg på dine rettigheter, hva du kan forvente av meg som intervjuer og hva jeg forventer av deg som informant.

- Intervjuet vil vare i ca. 45-60 minutter.
- Du kan når som helst trekke deg fra intervjuet.
- Dersom du synes et spørsmål er ubehagelig å svare på er det bare å si ifra også går vi videre til neste.
- Hvis du synes spørsmålet er vanskelig eller du lurer på noe underveis, er det bare å si ifra.
- Det er helt i orden å be om pause.
- Jeg kommer til å bruke telefonen min som lydopptaker, men jeg vill minne deg om at det er bare jeg som skal høre på intervjuet. Når oppgaven avsluttes vil lydopptaket bli slettet med en gang.
- Mens intervjuet pågår vil jeg ta noen notater så jeg er sikker på at jeg får med meg alt du sier.
- Jeg vil også minne deg på at ingen vil få vite hva du har sagt. Alle opplysninger om deg vil anonymiseres. Dette gjelder også dersom du forteller om andre med navn o.l.
- Likevel vil jeg be deg om å forsøke og ikke nevne andre navn.
- Jeg vil også minne deg om taushetsplikten.

- Til slutt vil jeg si at ingen svar er riktige eller gale. Det er dine tanker jeg er ute etter å lære fra og alle svar er gode svar.

Bakgrunns spørsmål

Hvor gammel er du?

Hva liker du å gjøre på fritiden? Har du for eksempel noen fritidsaktiviteter du bruker tid på?

Hvordan vil du beskrive din personlighet?

Hvem er du sammen med av jevnaldrende på skolen?

Hvordan ville du beskrevet din sosiale tilhørighet i gruppen?

Hvilke digitale arenaer benytter du deg av?

Er du forelsket eller har du kjæreste på nåværende tidspunkt?

Vil du si noe om hvem du kan bli tiltrukket av?

Innledende spørsmål

Hva forstår du med ordet krenkelser?

Hva tenker du seksuelle krenkelser innebærer?

Hva tenker du når jeg sier seksuelle overgrep?

Ser du noen likheter/forskjeller mellom «seksuelle krenkelser» og «seksuelle overgrep»?

- I så fall hvilke og hvorfor?

Hovedkategori 1. Seksuelle tilnærminger

Del 1. Verbale seksuelle tilnærminger

Verbale seksuelle krenkende tilnærminger kan inneholde muntlige og/eller skriftlige tilnærminger som kan oppleves støtende eller ubehagelige for vedkommende.

- 1.1.1 Hvilke kallenavn av seksuell eller utseendemessig art tror du jenter i dag opplever å bli kalt fra jevnaldrende gutter?
- Kan du si noe om hvordan du tror slike kallenavn kan oppleves av jentene?
- 1.1.2 Tror du jenter i dag kan utsettes for seksuelle rykter fra jevnaldrende?
- Kan du si noe om hvordan slike rykter gjerne spres til andre på eller utenfor skolen?
 - Kan du si noe om hvordan du tror slike rykter kan oppleves av jentene?
- 1.1.3 Kan du si noe om hvilke kommentarer om kropp og utseende som kan oppleves hyggelige og hvilke som kan oppleves ubehagelige eller krenkende?
- 1.1.4 Hva tenker du «seksuelle tjenester» innebærer?
- Kan jenter i dag oppleve å bli bedt om å utføre seksuelle tjenester fra jevnaldrende?
 - Kan du eventuelt si noe om hvordan dette kan oppleves fra ulike personer (venn/bekjent/kjæreste)?
 - På hvilke arenaer (slik som: internett, på fest, på skolen, på fritiden) tror du det er mest vanlig at jenter kan bli bedt om å utføre seksuelle tjeneste? Og hvorfor mener du dette?

Hovedkategori 1. Del 2. Non-verbale seksuelle tilnærminger

Non-verbale seksuelle tilnærminger kan innebære elementer som blikk, kroppsspråk, bilder og videoer av seksuell art.

- 1.2.1 Når tenker du det er greit/ikke greit å signalisere at man ønsker intim kontakt med noen?
- 1.2.2 Hvordan tenker du at gutter og jenter kan signalisere til hverandre at de ønsker seksuell kontakt?
- 1.2.3 Har du noen tanker om klær og personlighet? Kan klesstilen si noe om hvordan du er som person?
- Hva tenker du «å kle seg sexy» innebærer og tror du dette vil beskrives ulikt for jenter og gutter? Eventuelt hvorfor?

1.2.4 Hvilke bilder eller videoer mener du er greit å legge ut på sosiale medier? Og gjerne si litt om hvorfor du mener dette.

- Hvor tenker du grensen går mellom et bilde og et seksuelt bilde?
- Hvilke bilder tror du ungdomsjenter i dag sender til gutter de er interessert i?
- Hvilke bilder tror du ungdomsgutter i dag sender til jenter de er interesserte i?
- Hvordan tror du det oppleves å motta et bilde eller en video med seksuelt innhold fra noen uoppfordret? Og gjerne si litt om hvorfor du mener dette.
- Vet du noe om konsekvensene av å sende eller publisere seksuelle bilder og videoer på nett av andre på din alder? Hvis ja, kan du fortelle litt om det du vet eller har hørt?
-

Hovedkategori 1. Del 3. Fysiske seksuelle tilnærminger

Fysiske seksuelle tilnærminger kan innebære intime berøringer fra andre.

1.3.1 Hvor tenker du grensen går fra fysisk berøring til fysisk seksuell berøring?

- Hvordan tror du jenter kan oppleve ulike former for berøringer fra jevnaldrende?
- Tror du opplevelsen vil bli påvirket av hvilke relasjon jenten har med gutten? Gjerne si litt om hvordan og hvorfor.
- Hvordan tror du ungdomsjenter i dag ville reagert om de ble overrasket med et kyss?
- Tror du opplevelsen vil bli påvirket av relasjonen jenten har med gutten? Gjerne si litt om hvordan og hvorfor.

1.3.2 Hvor tenker du grensen går mellom frivillig og ufrivillig samleie?

- Hvem har ansvaret for at samleie er frivillig?
- Hvordan mener du jenter og gutter kan uttrykke at de ikke ønsker å delta i seksuell aktivitet?
- Tenker du at det kan være noen likheter og forskjeller mellom gutter og jenter når det kommer til ufrivillig samleie? Evt. hvilke?

1.3.3 Vet du hva den seksuelle lavalder er?

- Kan du si noe om dine tanker rundt den seksuelle lavalderen?

- Vet du noe om konsekvensene av seksuelle overgrep blant ungdom? Hvis ja, kan du fortelle litt om det du vet eller har hørt?

Hovedkategori 2. Seksualitet i ungdomskulturen

- 2.1 kan du gi noen eksempler på hva du tenker er typiske kjønnsrollemønstre mht. å ta initiativ og respondere på seksuell kontakt?
- 2.2 Mange hevder at jenter i dag opplever et press på å fremstå som sexy, veltrente og attraktive å se på- Hva tenker du om dette?
- 2.3 Hvordan kan evt. dagens digitaliserte og kroppsfikserte samfunn påvirke ungdoms seksuelle atferd?
- Har du noen tanker om dette kan bidra til seksuelle krenkelser eller ikke? Evt. hvorfor?
- 2.4 Tror du de digitale arenaene har noen påvirkning på hvilke seksuelle krenkelser ungdom i dag blir utsatt for?
- 2.5 Hvordan kan evt. bruk av alkohol eller andre rusmidler påvirke ungdoms seksuelle atferd?
- Tror du alkohol eller andre rusmidler kan bidra til at risikoen for å bli utsatt for seksuelle krenkelser blir større?
- 2.1.6 Tror du det noen ganger kan være vanskelig å si/vise at en ikke liker den seksuelle oppmerksomheten/kontakten en får?
- Hvis ja, har du noen tanker om hvorfor det kan være vanskelig?
- 2.1.7 Hvordan tenker du en jente bør reagere hvis hun kjenner tydelig ubehag og motvilje mot en gutts seksuelle initiativ/oppmerksomhet?
- 2.1.8 Hvordan tror du gutter vil reagere på jenters grensesetting i forhold til seksuell kontakt?

Hovedkategori 3. Skolens forebyggende arbeid knyttet til seksuelle krenkelser

- 3.1.1 Hvem ville du snakket med om du opplevde ubehagelige seksuelle tilnærminger eller hørte seksuelle rykter om deg på skolen (eks. venner, foreldre/foresatte, lærere, sosiallærere eller helsesøster)?
- Ville du følt at du kunne si ifra til noen på skolen? Evt. hvem (lærer, helsesøster, rektor etc.)?
 - Hvordan tror du læreren din ville møtt deg dersom du fortalte at du ble seksuelt krenket i eller utenfor skolen?
 - Hva tenker du at jenter kan si eller gjøre for at det skal bli mindre seksuelle krenkelser blant ungdom?
 - Hva tenker du gutter kan si eller gjøre for at det skal bli mindre seksuelle krenkelser blant ungdom?
- 3.1.2 Har du hatt seksualundervisning på skolen? Hvis ja, kan du si litt om hva den innebærer?
- Hvordan opplevde du seksualundervisningen på skolen?
 - Er det noen temaer du mener burde inkluderes i seksualundervisningen eller i andre fag? Evt. hvilke og hvorfor?
- 3.1.3 Hva tenker du at skolen (lærere, helsesøster, rektor eller andre) kan gjøre for å hjelpe ungdommen i å ta gode valg rundt deres seksualitet?
- Har du noen konkrete forslag til hva skolen kan gjøre for at det skal bli mindre krenkelser blant ungdom?

Vedlegg 3 Godgjenning fra NSD

Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste AS
NORWEGIAN SOCIAL SCIENCE DATA SERVICES

Harald Hårfagres gate 29
N-5007 Bergen
Norway
Tel: +47-55 58 21 17
Fax: +47-55 58 96 50
nsd@nsd.uib.no
www.nsd.uib.no
Org.nr: 985 321 884

Anne-Lise Rygvold
Institutt for spesialpedagogikk Universitetet i Oslo
Postboks 1140 Blindern
0318 OSLO

Vår dato: 02.03.2016

Vår ref: 46703 / 3 / KH

Deres dato:

Deres ref:

TILBAKEMELDING PÅ MELDING OM BEHANDLING AV PERSONOPPLYSNINGER

Vi viser til melding om behandling av personopplysninger, mottatt 15.01.2016. Meldingen gjelder prosjektet:

<i>46703</i>	<i>Ungdom og seksuell krenkelse</i>
<i>Behandlingsansvarlig</i>	<i>Universitetet i Oslo, ved institusjonens øverste leder</i>
<i>Daglig ansvarlig</i>	<i>Anne-Lise Rygvold</i>
<i>Student</i>	<i>Lise Homlund</i>

Personvernombudet har vurdert prosjektet, og finner at behandlingen av personopplysninger vil være regulert av § 7-27 i personopplysningsforskriften. Personvernombudet tilrår at prosjektet gjennomføres.

Personvernombudets tilråding forutsetter at prosjektet gjennomføres i tråd med opplysningene gitt i meldeskjemaet, korrespondanse med ombudet, ombudets kommentarer samt personopplysningsloven og helseregisterloven med forskrifter. Behandlingen av personopplysninger kan settes i gang.

Det gjøres oppmerksom på at det skal gis ny melding dersom behandlingen endres i forhold til de opplysninger som ligger til grunn for personvernombudets vurdering. Endringsmeldinger gis via et eget skjema, <http://www.nsd.uib.no/personvern/meldeplikt/skjema.html>. Det skal også gis melding etter tre år dersom prosjektet fortsatt pågår. Meldinger skal skje skriftlig til ombudet.

Personvernombudet har lagt ut opplysninger om prosjektet i en offentlig database, <http://pvo.nsd.no/prosjekt>.

Personvernombudet vil ved prosjektets avslutning, 01.06.2016, rette en henvendelse angående status for behandlingen av personopplysninger.

Vennlig hilsen

Vigdis Namtvedt Kvalheim

Kjersti Haugstvedt

Kontaktperson: Kjersti Haugstvedt tlf: 55 58 29 53

Vedlegg: Prosjektvurdering

Dokumentet er elektronisk produsert og godkjent ved NSDs rutiner for elektronisk godkjenning.

Avdelingskontorer / District Offices:

OSLO: NSD, Universitetet i Oslo, Postboks 1055 Blindern, 0316 Oslo. Tel: +47-22 85 52 11. nsd@uio.no
TRONDHEIM: NSD, Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet, 7491 Trondheim. Tel: +47-73 59 19 07. kyrre.svarva@svt.ntnu.no
TROMSØ: NSD SVF, Universitetet i Tromsø, 9037 Tromsø. Tel: +47-77 64 43 36. nsdmaa@sv.uit.no

Personvernombudet for forskning

Prosjektvurdering - Kommentar

Prosjektnr: 46703

Utvalget består av jenter på tiende trinn. Jentene rekrutteres via skolen/helsesøster. Personvernombudet forutsetter at helsesøsters taushetsplikt ikke er til hinder for rekrutteringen. Dette innebærer at helsesøster ikke kan opplyse til studenten hvilke jenter som er forespurt på grunnlag av hvilke kriterier.

Vi finner forespørselsskrivet tilfredsstillende utformet. Det innhentes skriftlig samtykke fra både elever og foresatte.

Data innhentes gjennom intervjuer. Vi legger til grunn at jentene mottar oversikt over spørsmålene som vil bli stilt i intervjuet, sammen med forespørselen om å delta, jf. vår e-post korrespondanse.

Vi tar høyde for at datamaterialet kan omfatte sensitive opplysninger om seksuelle forhold, jf. personopplysningsloven § 2 punkt 8 d.

Prosjektslutt er 01.06.16. Alle data anonymiseres og lydopptak slettes.

Enkelt personer vil ikke kunne identifiseres i oppgaven.